

Gemeente Terschelling

Jaarstukken 2019

Leeswijzer	
Afkorting	Verklaring
+	Een positief bedrag moet gelezen worden als baat en als voordeel
-	Een negatief bedrag moet gelezen worden als last en als nadeel
APV	Algemene Plaatselijke Verordening
BAG	Basisregistratie Adressen en Gebouwen
Boa	Bijzonder Opsporingsambtenaar
BRP	Basis Registratie Personen
CNL	Centrum voor Natuur en Landschap
TE	Terschelling Energie
DB	Dagelijks Bestuur
DHW	Drank- en Horeca Wet
FUMO	Fryske Utfieringsjinst Miljeu en Omjouwing
GR	Gemeenschappelijke Regeling
ICT	Informatie- en communicatietechnologie
JPPM	Jong Proef Preventiemethodiek
KCC	Klantencontactcentrum
MIWB	Maritiem Instituut Willem Barentsz
MOP	Meerjaren Onderhoudsplanung
NUP	Nationaal Uitvoerings Programma
OR	Ondernemingsraad
OZB	Onroerende Zaak Belasting
PAS	Programmatiese Aanpak Stikstof
RO	Ruimtelijke Ordening
RWS	Rijkswaterstaat
SBB	Staatsbosbeheer
SJT	Stichting Jeugdwerk Terschelling
SZW	Sociale Zaken en Werkgelegenheid
TROM	Toeristisch Recreatieve Ontwikkelings Monitor
TS25	Toekomstvisie Terschelling
vGRP	verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VTH	Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving
WABO	Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht
Wet FIDO	Financiering Decentrale Overheden
WGR	Wet Gemeenschappelijke Regelingen
Wkpb	Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen
WMO	Wet Maatschappelijke Ondersteuning
WNT	Wet Normering Topinkomens
WOBOF	Woningbehoefte onderzoek Fryslân
WOZ	Waardering Onroerende Zaken

West-Terschelling, 19 mei 2020

Aan de leden van de Raad van de gemeente Terschelling.

Geachte leden van de Raad,

Bijgaand treft u aan de jaarstukken 2019 van de gemeente Terschelling.

Behandeling van deze jaarstukken 2019 zal plaatsvinden in de vergadering van de raadscommissie op 17 juni 2020 en in de raadsvergadering van 1 juli 2020.

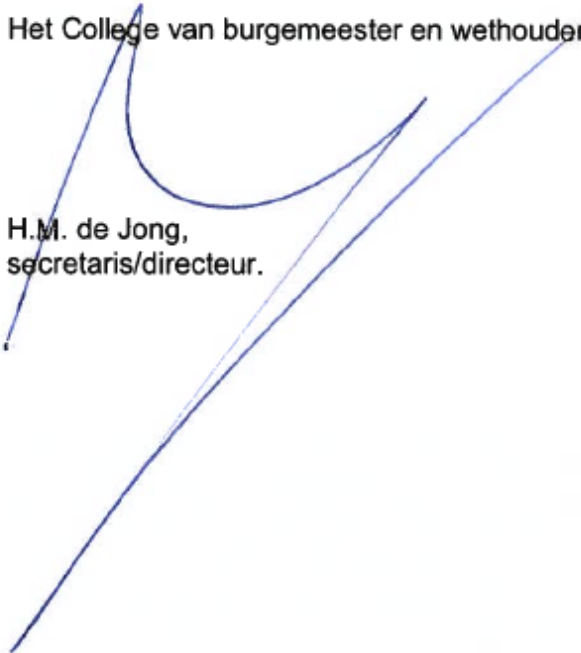
De audit-commissie is gepland op 8 juni 2020.

Technische vragen over de jaarstukken 2019 kunt u tot en met 5 juni 2020 9.00 uur mailen aan: financien@terschelling.nl.

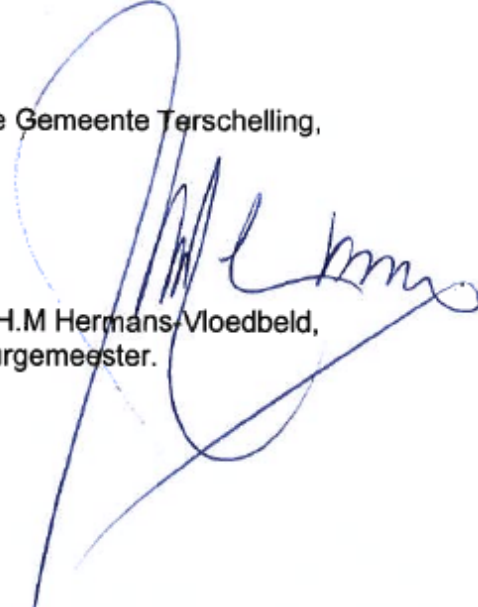
Uw vragen zullen dan voor 8 juni 2020 schriftelijk worden beantwoord.

Met vriendelijke groet,

Het College van burgemeester en wethouders van de Gemeente Terschelling,

H.M. de Jong,
secretaris/directeur.

J.H.M Hermans-Vloedveld,
burgemeester.

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1 – Algemeen	8
1.1 De gemeente Terschelling in het kort	10
1.1.1 Algemeen	10
1.1.2 Eilandakkoord 2018-2022	10
1.1.3 Organogram	11
1.2 Planning- en control cyclus.....	12
1.3 Bestuur van de gemeente Terschelling	13
1.3.1 Gemeenteraad	13
1.3.2 Raadsgriffier	14
1.3.3 College van burgemeester en wethouders en de gemeentesecretaris	15
1.4 Bericht van het college	17
1.5 Financiële resultaten	28
1.5.1 Resultaat en bestemming resultaat jaarrekening	28
1.5.2 Analyse resultaat jaarrekening.....	29
1.5.3 Mutaties in de reserves.....	34
1.5.5 Ontwikkeling van de eigen vermogenspositie	36
1.5.6 Begrotingsrechtmatigheid exploitatie	36
1.5.7 Begrotingsrechtmatigheid investeringen	38
1.5.8 Incidentele baten en lasten	39
Hoofdstuk 2 – Jaarrekening.....	44
2.1 Balans.....	45
2.1.2 Waarderingsgrondslagen.....	47
2.1.3 Toelichting op de te onderscheiden posten van de balans per 31 december 2018	49
2.2 Overzicht van baten en lasten in de jaarrekening (Programmarekening)	63
2.2.1 Programmarekening Lasten	63
2.2.2 Programmarekening baten	64
2.3 Paragrafen	65
2.3.1 Paragraaf 1 – Lokale heffingen.....	66
2.3.2 Paragraaf 2 – Weerstandsvermogen en risicobeheersing.....	71
2.3.3 Paragraaf 3 – Onderhoud kapitaalgoederen	77
2.3.4 Paragraaf 4 – Financiering	82
2.3.5 Paragraaf 5 – Bedrijfsvoering	85
2.3.6 Paragraaf 6 – Verbonden partijen.....	89
2.3.7 Paragraaf 7 – Grondbeleid	94
2.3.8 Paragraaf 8 – Personele lasten	96
2.4 Programmarekening en toelichting.....	97
2.4.0 Programma 0 – Bestuur en ondersteuning	97
2.4.1 Programma 1 – Veiligheid	109

2.4.2 Programma 2 – Verkeer, vervoer en waterstaat	114
2.4.3 Programma 3 – Economie	121
2.4.4 Programma 4 – Onderwijs	126
2.4.5 Programma 5 – Sport, cultuur en recreatie	130
2.4.6 Programma 6 – Sociaal Domein	136
2.4.7 Programma 7 – Volksgezondheid en milieu	144
2.4.8 Programma 8 – Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	152
Hoofdstuk 3 Controleverklaring van de accountant.....	160
Bijlagen	164
Bijlage 1 Staat van reserves en voorzieningen.....	165
Bijlage 3 Staat van gewaarborgde geldleningen	168
Bijlage 4 Opbrengst en verdeling toeristenbelasting.....	169
Bijlage 5 Jaarprogramma maatschappelijk en sociaal werk	170
Bijlage 6 Verantwoording budget co-financiering 2019.....	171
Bijlage 7 Rapportage interbestuurlijk toezicht 2019.....	173
Bijlage 8 Jaarverslag 2019 van de klachtenbehandelaar	175
Bijlage 9 Single Information Single Audit.....	176
Bijlage 10 Overzicht baten en lasten per taakveld.....	178

Hoofdstuk 1 – Algemeen

1.1 De gemeente Terschelling in het kort

1.1.1 Algemeen

Terschelling is het middelste van de Nederlandse Waddeneilanden. Het eiland wordt aan de noordzijde begrensd door de Noordzee en aan de zuidzijde door de Waddenzee. De dichtstbijzijnde haven aan de vaste wal is Harlingen. Deze havenplaats ligt hemelsbreed ongeveer 25 km van Terschelling en via de vaargeulen circa 35 km. De oppervlakte van de gemeente Terschelling bedraagt in totaal 67.400 ha (8.935 ha land en binnenwater en 58.465 ha zee). Het grootste gedeelte hiervan is uiteraard de Waddenzee. Terschelling met zijn unieke sfeer, natuur en landschap is erg in trek bij toeristen. Daarmee zijn drie belangrijke pijlers van het eiland genoemd: de zee, het toerisme en de natuur. Het vogeleiland Griend maakt deel uit van de gemeente Terschelling.

Kengetallen

Aantal inwoners per dorp			
	1 januari 2020	1 januari 2019	1 januari 2018
West-Terschelling	2.573	2.575	2.605
Midsland	1.029	1.042	1.036
Hoon	469	475	473
Formerum	231	222	215
Lies	148	149	148
Oosterend	141	135	141
Baaiduinen	119	112	107
Landerum	89	92	100
Kinum	39	37	40
Hee	19	19	18
Striep	18	18	21
Kaard	15	15	12
Totaal	4.890	4.891	4.916

1.1.2 Eilandakkoord 2018-2022

Op 28 mei 2018 heeft de gemeenteraad het Eilandakkoord 2018-2022 vastgesteld, onder de werknaam "Krachtig Terschelling". Uit dit akkoord citeren wij enkele belangrijke uitgangspunten:

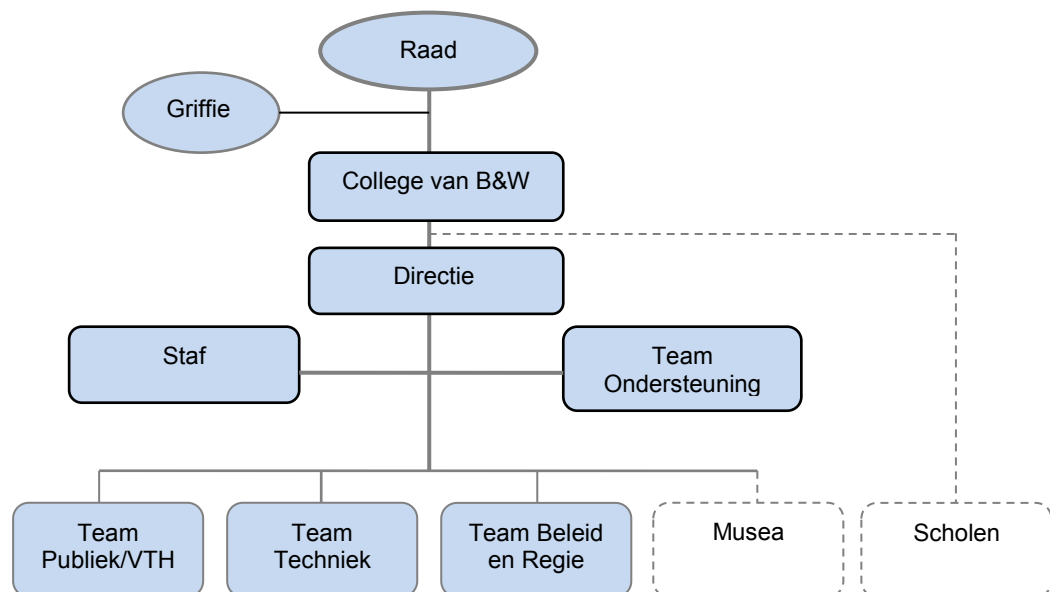
- "De eilander gemeenschap is een prachtige gemeenschap. Betrokken, krachtig en sociaal. Een gemeenschap die we met ons allen vormgeven. Daarom willen wij, de PvdA en de VVD, deze bestuursperiode met de raad, eilanders, ondernemers en belangenorganisaties verder bouwen aan een krachtig, leefbaar en mooi Terschelling."
- "Bijzondere aandacht vragen de volgende speerpunten:
  - Wonen: het zorgen voor betaalbare en passende woonruimte is één van de belangrijkste taken van de gemeente. In het eilandakkoord wordt ingezet op snelle bouw van 135 extra woningen en de invulling van een aantal locaties. Daarnaast is een goed plan voor de oude campus voor de huisvesting van specifieke groepen belangrijk en gaan raad en college zich goed voorbereiden op het maken van afspraken met een nieuwe woningbouwcorporatie.
  - Duurzaamheid: dit vormt de basis van het handelen van de gemeente in de komende periode. Op het gebied van mensen, omgeving en economie. Alles wordt uit de kast gehaald om het ambitiemanifest Duurzaam 2020 te halen. We wisselen kennis en ervaring uit met andere gemeenten, sluiten ons aan bij Circulair Fryslân en Terschelling wordt een proeftuin voor nieuwe ontwikkelingen in energieopwekking, in samenwerking met technische opleidingen zoals TU-Delft en Universiteit Twente.

- Toerisme en recreatie zijn een grote pijler van de werkgelegenheid op Terschelling. Aanvullend aan het doorlopend gastenonderzoek, wordt een onderzoek gehouden onder de eilanders, zodat helder wordt wat ideeën zijn over toerisme en hoe dit wordt ervaren. Dit vormt de basis voor een goed toeristisch beleid. Het bevorderen van diversiteit van werkgelegenheid houdt de aandacht van de gemeente. Het landschap en de natuur van Terschelling zijn de drager van het toerisme en daar zijn we zuinig op.“
- “Met het Eilandakkoord gaan we aan het werk. Op een nieuwe manier; helder, open en inzichtelijk. Heldere informatie over regelingen, duidelijkheid over wat wel en niet kan, en een aanspreekpunt voor Buren en buurtverenigingen. Betrokken en bereikbaar, met een duidelijke verantwoordelijkheid. Met professionele bestuurders. En als raad zetten we voort wat in de aanloop naar het eilandakkoord toe is gestart; structureel in gesprek gaan en blijven met de eilanders. De uitvoering van alle ambities kost natuurlijk geld. We geven aan hoe we de gemeentelijke begroting gezond willen houden, onder meer door uitgaven goed in de gaten te houden. Met open vizier en vertrouwen treden we de komende bestuursperiode tegemoet.”

In deze jaarrekening 2019 is bij de toelichting op de verschillende programma's de voortgang van het eilandakkoord in 2019 weergegeven.

1.1.3 Organogram

De organisatiestructuur is een hulpmiddel dat ervoor moet zorgen dat de gemeente Terschelling haar doelen bereikt. Bij de inrichting van de organisatie is nagedacht over zaken als taakverdeling, verdeling van verantwoordelijkheden en bevoegdheden en, daarmee samenhangend, het coördineren van die taken en verantwoordelijkheden. Hieronder is de organisatiestructuur van de gemeente Terschelling weergegeven.

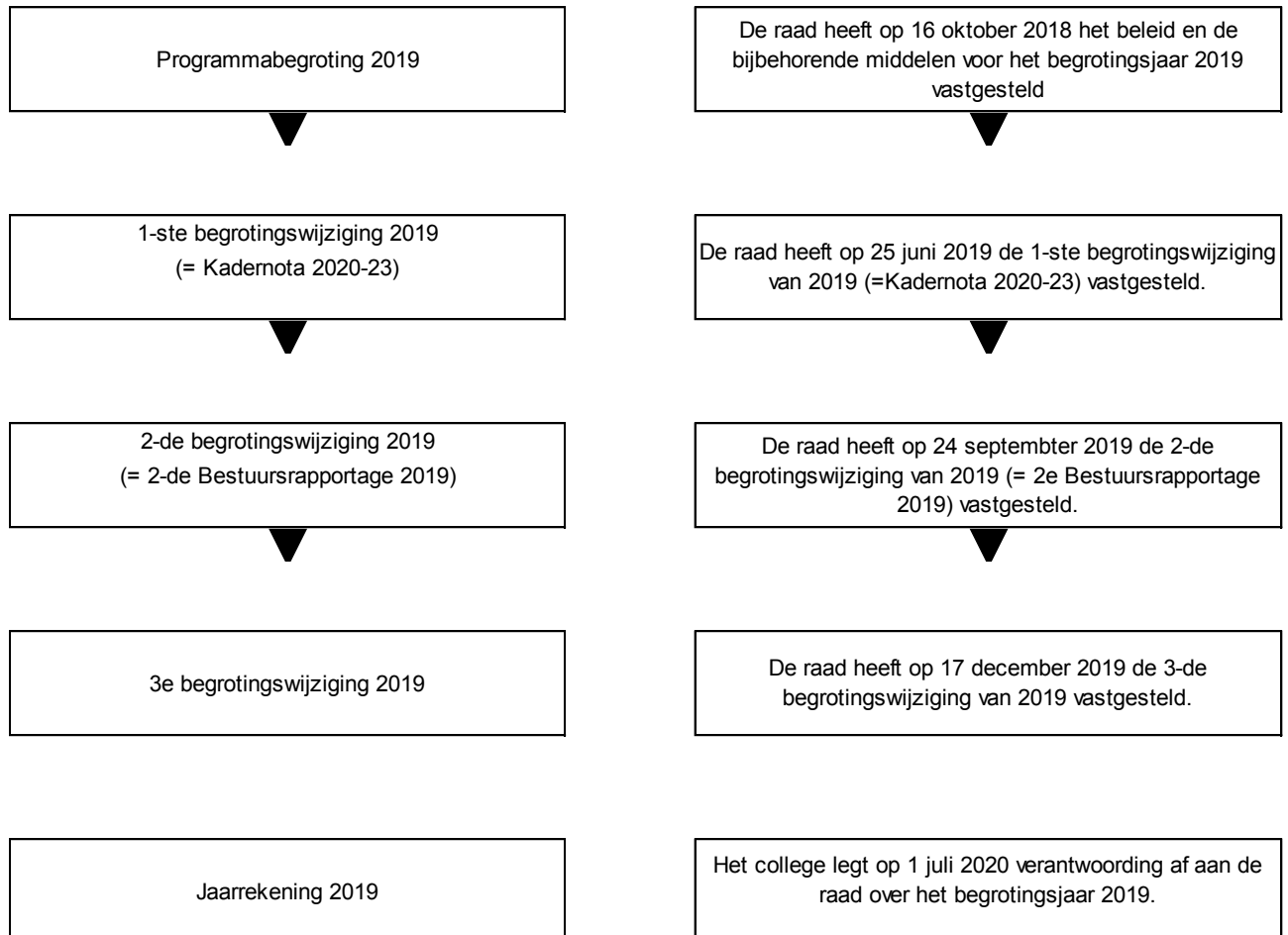
Overzicht aantal fte's	2019	2018	2017
<i>Bestuursorgaan en griffie</i>			
Griffier	1,3	1,3	1,3
Burgemeester en Wethouders	2,6	2,6	3,1
<i>Organisatie (exclusief scholen)</i>			
Organisatie*	75,8	70,6	71,1
Totaal fte's gemeente	79,7	74,5	75,5
Raadsleden (in aantal)	11,0	11,0	11,0

* De stijging in het aantal fte's wordt met name veroorzaakt door de instroom van de medewerkers van Empatec

1.2 Planning- en control cyclus

Planning- en controlcyclus 2019

De planning- en controlcyclus was in 2019 als volgt:

1.3 Bestuur van de gemeente Terschelling

1.3.1 Gemeenteraad

De gemeenteraad is het hoogste orgaan in een gemeente.

- De gemeenteraad bepaalt (de hoofdlijnen van) het beleid en ziet toe op de uitvoering daarvan door het college van burgemeester en wethouders, rekening houdend met signalen en informatie uit de samenleving. De gemeenteraad stelt de begroting en jaarrekening vast en benoemt en ontslaat wethouders.

De gemeenteraad van Terschelling is op 29 maart 2018 geïnstalleerd en is samengesteld uit 11 raadsleden. Hieronder volgt de samenstelling van de raad op volgorde van grootte van de fracties.

Christa Oosterbaan

Marika Spanjer-Ramaker

Jan Willem Adams

Aukje Schol

Taco Lugt

Pim Werner

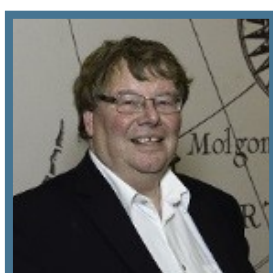
Danny Ruige

Jan Smit

Cees Muijskens

Hendrik van der Wielen

Gossen Bos

1.3.2. Raadsgriffier

De raadsgriffier is de eerste adviseur van de raad.

**Raadsgriffier
Janny Hofman**

1.3.3 College van burgemeester en wethouders en de gemeentesecretaris

Het dagelijks bestuur van de gemeente wordt gevormd door het college van burgemeester en wethouders. Op 28 mei 2018 zijn de huidige wethouders benoemd. Hieronder volgt een overzicht van de samenstelling van het college en van de portefeuillevverdeling binnen het college van B&W gedurende het jaar 2019.

Burgemeester Bert Wassink

Portefeuille:

- Bestuurlijke coördinatie
  - Integraal veiligheidsbeleid
  - Personeel en organisatie
  - Burgerzaken
  - Informatie, automatisering en dienstverlening
  - Samenwerking De Waddeneilanden
  - Strandvonderij
  - Onderwijs
  - Financiën en belastingen
  - Communicatie
  - Asielbeleid
  - Toezicht en handhaving
  - Afval
-

Wethouder Jeltje Hoekstra- Sikkema

Portefeuille:

- Kustbeheer en kustveiligheid
  - Waterzaken
  - Havenzaken/Havenkantoor
  - Economische zaken, recreatie en toerisme
  - Integraal jeugdbeleid
  - Beheer gemeentelijke eigendommen
  - Sport
  - Sociale zaken en werkgelegenheid
  - Vrijwilligersbeleid
  - Zorg en welzijn (waaronder WMO)
  - Volksgezondheid
-

Wethouder Sietze Haringa

Portefeuille:

- Ruimtelijke ordening (coördinerende wethouder Omgevingswet)
- Landbouw en natuur
- Duurzaamheid (ambitiemanifest)
- Welstand
- Volkshuisvesting
- Vergunningverlening
- Cultuur/erfgoed
- Bibliotheek
- Openbare werken
- Verkeer en vervoer

De gemeentesecretaris is de eerste adviseur van het college van burgemeester en wethouders en algemeen directeur van de organisatie.

**Gemeentesecretaris
Hetty de Jong**

1.4 Bericht van het college

COVID-19 (corona)

De uitbraak van COVID-19 (corona) eind februari 2020 heeft een enorme impact op ons allemaal. De wereldwijde pandemie leidt tot ongekende omstandigheden. Voor de aanpak van COVID-19 kijken wij wat we, aanvullend op de landelijke maatregelen van het Rijk, kunnen doen. Dit raakt veel beleidsterreinen van onze organisatie. We streven naar een zo adequaat mogelijke uitvoering van de landelijke en lokale maatregelen en naar zoveel mogelijk continuïteit van de reguliere werkzaamheden en van noodzakelijke (digitale) besluitvorming en hebben daarvoor de nodige interne maatregelen genomen.”

Deze ontwikkelingen hebben er ook toe geleid dat deze jaarrekening een maand later aan u wordt aangeboden, doordat de accountantscontrole minder efficiënt kon worden uitgevoerd door het werken op afstand. Gelukkig kunnen wij wel blijven voldoen aan de geldende wettelijke termijnen.

Het college neemt u in deze paragraaf in vogelvlucht mee in een aantal belangrijke ontwikkelingen die in 2019 hebben plaatsgevonden:

MSC Zoë

Het nieuwe jaar 2019 was nog maar net begonnen en Terschelling werd samen met de andere eilanden en een groot deel van de Nederlandse noordwestkust geconfronteerd met een grote hoeveelheid materiaal afkomstig van het containerschip MSC Zoë dat boven de eilanden een groot aantal containers had verloren. Dit incident leidde tot veel nationale en internationale media-aandacht. Gelukkig kon met de hulp van een groot aantal vrijwilligers het strand binnen enkele dagen weer worden schoongemaakt. Helaas zijn enkele materialen, zoals piepschuim, veel lastiger te verwijderen en zullen we daar naar verwachting nog jaren last van hebben. De gemeentelijke crisisorganisatie kon door een grote inzet van een ieder de situatie prima afhandelen.

In Waddenverband is direct ingezet op drie sporen: een adequate afhandeling van de schade door de reder of haar verzekeraar, het zorgen voor een adequaat fonds voor nazorg en een lobby om dergelijke incidenten in de toekomst te voorkomen. Namens de vijf eilanden heeft Terschelling daarin het voortouw genomen en heeft de burgemeesters en colleges van de eilanden hierover geadviseerd. In een prima samenwerking tussen de eilanden is hierin het nodige inmiddels bereikt. In april 2020 is de rederij met een eindvoorstel gekomen over de afwikkeling van de schade. Het lijkt dat daarmee het overgrote deel van alle kosten die de eilanden hebben gemaakt, worden vergoed. Daarnaast is in ieder geval de lobby voor het verbieden van de vaarroute boven de eilanden voor dergelijke grote schepen en een betere aandacht voor het sjoeren van containers goed op gang gekomen en is deze ook door de landelijke politieke partijen in de Tweede Kamer onder de aandacht gebracht.

Uitvoeringsprogramma Woonvisie

Begin 2019 is het Uitvoeringsprogramma Wonen +135+ van start gegaan. Het Uitvoeringsprogramma is gebaseerd op onderzoek tijdens het opstellen van de gemeentelijke Woonvisie (die in 2017 is vastgesteld).

Om de uitvoering van het Uitvoeringsprogramma te kunnen versnellen en vergemakkelijken is in de eerste helft van 2019 het ruimtelijke kader vereenvoudigd en nader toegespitst op het Woonprogramma+135+ (aanvulling Welstandsnota, Beleidsregels nieuwe woningen en een aanpassing van het Uitvoeringsprogramma).

Tegelijkertijd is ook de programma-organisatie ingericht, met intern een Woonteam en een extern Adviesteam Wonen. In april 2019 is gestart met de inzet van dit brede Adviesteam Wonen dat aan de keukentafel bij de initiatiefnemers thuis input heeft geleverd voor de betreffende bouwplannen. Hiervan is door ruim 50 initiatiefnemers gebruik gemaakt in 2019. Deze gesprekken werden zeer gewaardeerd door de initiatiefnemers.

Aantallen woningen

Het Uitvoeringsprogramma geeft aan dat er minimaal 135 woningen gerealiseerd moeten worden voor de doelgroepen om de balans op de woningmarkt op Terschelling te herstellen. Middels projecten van WoonFriesland (50 woningen) en initiatiefnemers van Terschelling zelf (85 woningen) wordt hier invulling aan gegeven.

Eind 2019 zijn de gesprekken over de eerste fase van het Woonprogramma grotendeels afgerond. Dit leverde in potentie ruim 80 woningen op particuliere locaties op en nog eens tien extra plekken voor de tijdelijke huisvesting van tijdelijk personeel. Voor een deel daarvan is ook de vergunningprocedure opgestart in 2019. Voor vier woningen werd reeds een vergunning verleend.

WoonFriesland is bezig met de locaties KLu en de oude noodslachtplaats.

Verder is in 2019 gewerkt aan andere projecten binnen het Woonprogramma+135+, zoals B&Y-terrein (4 woningen), locatie Dellewal (13 woningen), West/Aletalaan, fase 4 (2 woningen SBB) en nog een aantal projecten in onderzoek, zoals de WB-kade 26 (maximaal 5 woningen) en de locatieverkenning voor projectmatige bouw in Hoorn (14 woningen in combinatie met woningen van WoonFriesland).

De voortgang van de het Woonprogramma+135+ is voor iedereen te volgen op het speciaal voor het Woonprogramma opgezette onderdeel van de gemeentelijke website:

<https://secure.dewaddeneilanden.nl/woonprogramma-terschelling>

Handhaving

Handhaving van illegale situaties maakt in principe geen deel uit van het Woonprogramma+135+, maar een betere balans op de woningmarkt begint wel bij de handhaving van illegale situaties; situaties waarbij permanent bestemde woningen niet voor permanente bewoning worden gebruikt. De handhaving wordt uitgevoerd door de afdeling Juridisch Control in samenwerking met de FUMO en is eind 2019 opgestart.

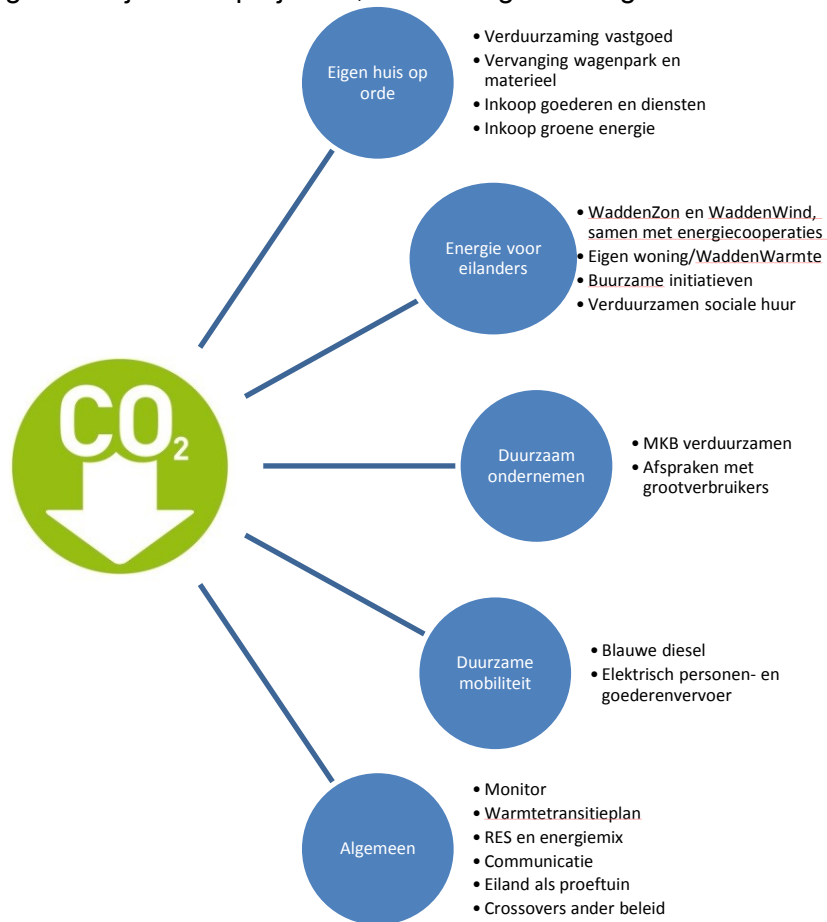
Duurzaamheid

Eind 2018 heeft het college het uitvoeringsprogramma 'Terschelling Samen Duurzaam' aangenomen. Het doel van het programma is om in deze coalitieperiode als eiland tussen de 15 en 47% minder CO₂ uit te stoten, ten opzichte van 2016. De gemeente faciliteert en stimuleert, en onderneemt samen met bewoners en bedrijven acties om energie te besparen en duurzaam op te wekken.

In het programma zitten vijf programmalijnen:

- Eigen huis op orde
- Energie bij eilanders
- Duurzame ondernemers
- Duurzame mobiliteit
- Algemene zaken

Binnen iedere programmalijn zitten projecten, stimuleringsmaatregelen en andere acties.

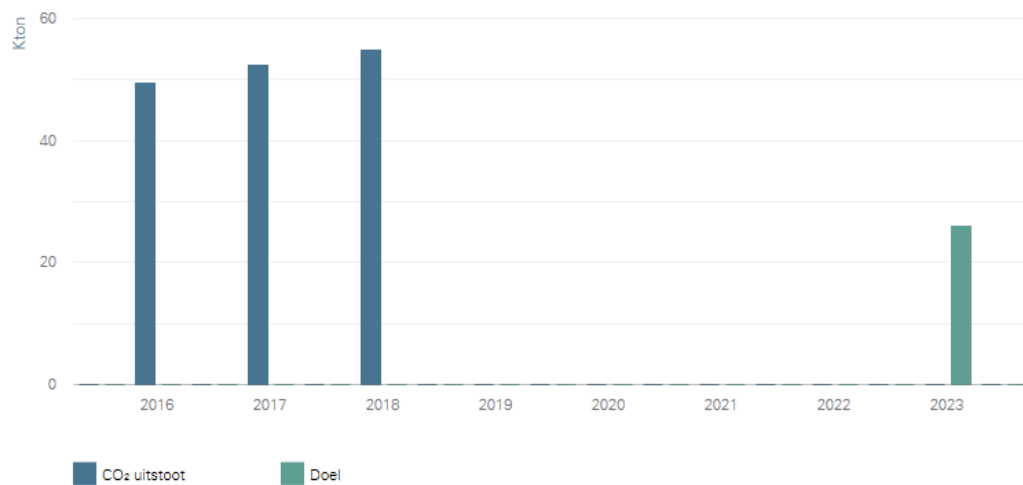

In het onderstaande zal worden ingegaan op de ontwikkelingen in 2019:

Voortgang ontwikkeling CO₂-uitstoot en energiegebruik

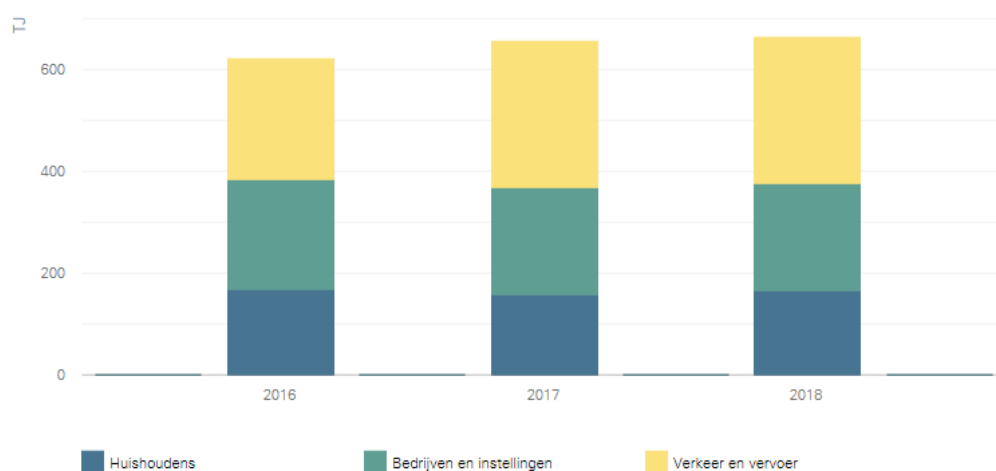
We hebben voor Terschelling een energiemonitor laten ontwikkelen, die in december publiek beschikbaar komt. De gegevens van de monitor komen van het CBS en verschillende andere bronnen. In de monitor is ook te zien hoe de CO₂-uitstoot en het energiegebruik op het eiland zich ontwikkelen. Sinds 2016 is de CO₂-uitstoot gestegen, dit komt vooral door een toename van de emissies uit de scheepvaart. Uit navraag bij Rijkswaterstaat, de beheerder van de CBS-gegevens, blijkt dat dit deels komt door een aangepaste berekeningswijze.

Figuur: Ontwikkeling CO₂ uitstoot

Het energieverbruik van huishoudens en bedrijven is sinds 2016 min of meer stabiel gebleven. Het energieverbruik van verkeer en vervoer is toegenomen, vooral van de scheepvaart. Dit komt het CBS meer scheepsbewegingen langs de kust toerekent aan de Waddengemeenten.

Figuur: Ontwikkeling energiegebruik per categorie

Voortgang van projecten binnen het programma

Het jaar 2019 is het eerste jaar van het programma. Voor een deel stond het in het teken van de opbouw. Hieronder zijn de belangrijkste acties in 2019 genoemd.

Eigen huis op orde

- Alle panden die langdurig bij de gemeente in eigendom blijven, worden momenteel doorgelicht op maatregelen voor verduurzaming. Hieruit volgt begin 2020 een advies voor een meerjaren investeringsprogramma.
- We verkennen de mogelijkheden om samen met Staatsbosbeheer en andere overheden over te schakelen van gewone diesel op 'blauwe diesel'. We zoeken naar een locatie waar alle eilanders hiervan gebruik kunnen maken.

- Enkele dienstauto's worden vervangen door elektrische auto's
- We maken een uitvoeringsprogramma om de straatverlichting binnen vijf jaar te vervangen door LED
- Exploitant Optisport in 2020 gaat het zwembad de Dobe verduurzamen. Hiervoor is een bedrag van € 300.000 reeds beschikbaar gesteld. De raad wordt geïnformeerd over de te nemen maatregelen.

Energie bij eilanders

- We hebben een duurzame markt georganiseerd waar eilanders kennis konden maken met duurzame initiatieven op het eiland, over energie, voedsel en toerisme.
- We doen een verkenning naar de mogelijkheden om energie te winnen uit zeewater en dat in een warmtenet te verspreiden naar bedrijven en woningen in West-Terschelling. De verkenning is in december klaar en wordt meegenomen in de warmtetransitievisie die de gemeente volgend jaar en het jaar daarna gaan maken.
- Samen met de Buren van Lies en andere Buren werken we aan het ondersteunen van bewoners bij het verduurzamen van hun huis. De burens zijn actief met het geven van energie-adviezen, de gemeente helpt bij het vinden van financiering en stimuleert het gezamenlijk nemen van maatregelen als isoleren, het aanbrengen van dubbel glas, etc.
- Samen met Terschelling Energie werken we aan meer duurzame opwek van elektriciteit op een wijze die past bij het eiland.
- We doen mee met de Regeling Reductie Energieverbruik van het rijk. Daarmee kunnen gemeenten vouchers aan eigenaar-bewoners ter beschikking stellen voor kleine maatregelen als tochtstrippen, vervangen van lampen door LED of het aanpassen van de CV-installatie, te besteden in 2020. Eind 2019 is bekend of we de middelen krijgen toegekend.
- We zijn begonnen met het opstellen van een regeling voor korting op de leges ('groene leges') bij het nemen van bovenwettelijke maatregelen voor het verduurzamen van gebouwen en het grootschalig opwekken van duurzame energie.

Duurzame ondernemers

- 18 eilander ondernemers hebben een energiescan van hun bedrijf gedaan, deels gefinancierd door de gemeente. Enkel van hen zijn opgenomen in het boekje 'Energieke ondernemers op de Wadden'. Op grond van de scan kunnen de ondernemers maatregelen nemen in hun bedrijf maatregelen.
- We hebben bijeenkomsten georganiseerd voor de grootverbruikers om van elkaars ervaringen te leren en desgewenst samen maatregelen te nemen.

Duurzame mobiliteit

- We werken aan een tankpunt voor blauwe diesel op het eiland. Deze brandstof uit restproducten levert een CO₂-reductie van 80-90% ten opzichte van fossiele brandstof.
- We hebben het Waddenbrede convenant zero emissie personenvervoer ondertekend en geven daar in de komende jaren invulling aan.

Algemeen

- We bereiden ons voor op de Regionale Energiestrategie (RES). Daartoe hebben we in de gemeenteraad een interactieve energie-avond georganiseerd.
- We zijn begonnen met de voorbereiding van de Warmtetransitievisie, dat doen we zoveel mogelijk samen met de andere Waddeneilanden.
- We hebben een CO₂-monitor ontwikkeld waarmee we de ontwikkeling van de CO₂-emissies kunnen volgen, en ook voor alle belangstellenden zichtbaar kunnen maken. In de monitor houden we ook bij welke CO₂-winst de projecten op het eiland opleveren.

- We zijn gestart met een maandelijkse pagina in De Terschellinger over inspirerende voorbeelden van verduurzaming door eilanders.
- De pagina over duurzaamheid van de gemeente is in 2019 vernieuwd, inclusief een verwijzing naar de CO₂-monitor.

Uit onze werkzaamheden in 2019 blijken een aantal aandachtspunten:

- Uit de CO₂-monitor blijkt dat de CO₂-emissie nog niet afneemt. Het grote aandeel van emissies vanuit verkeer en vervoer betekent dat er in het programma meer aandacht moet zijn voor duurzame mobiliteit.
- Een aantal activiteiten zitten in de voorbereidende fase. In de komende jaren focussen we ons op acties die direct aan de eilanders ten goede komen, zoals de bijdrage bij gezamenlijke maatregelen, groene leges en energieadviezen.
- Circulaire economie is nu in het programma geen prioriteit. Er wordt momenteel gewerkt aan een regiodeal met het Rijk, waar circulaire economie (grondstoffen, afval) een belangrijk thema is. Dit kan ertoe leiden dat het programma bijgesteld wordt.

Havenzaken

Het jaar 2019 heeft met name in het teken gestaan van het verder vormgeven van het Uitvoeringsprogramma Havenfront Terschelling dat eind 2019 in concept is verschenen en begin 2020 is voorgelegd aan de raadscommissie voor een reactie. In grote lijnen is de samenvatting hiervan als volgt.

Historie

In april 2018 heeft de gemeenteraad de startnotitie masterplan havengebied Terschelling vastgesteld. Dit breed gedragen masterplan beoogt een duurzame en toekomstbestendige kwaliteitsverbetering van het havenfront op ruimtelijk, ecologisch, economisch en klimaat technisch gebied. In de startnotitie staat aangegeven, dat na vaststelling van het plan er een samenhangend uitvoeringsprogramma volgt.

In juli 2019 heeft de gemeenteraad ingestemd met de Randvoorwaarden en Uitgangspunten Uitvoeringsprogramma Havenfront Terschelling. Daarmee kan binnen het plan onderscheid gemaakt worden tussen wat direct gerealiseerd kan worden en wat getemporiseerd wordt. Prioriteiten leveren randvoorwaarden en uitgangspunten ten behoeve van de sturing bij verdere uitwerking.

Toelichting

Sindsdien is er gewerkt aan de uitwerking van het Masterplan naar het Uitvoeringsprogramma Havenfront Terschelling (UHT). Door experts op gebied van klimaatverandering, hoogwaterbescherming, havenexploitatie en ruimtelijke ontwikkeling zijn diverse componenten van het Masterplan nader getoetst en uitgewerkt tot dit uitvoeringsprogramma (UHT).

Dit plan bestaat uit:

- Het Masterplan zelf, met hierin de ambities voor het gebied;
- De uitvoeringsstrategie, waarin wordt ingegaan op het waarmee we wanneer aan de slag gaan;
- De informatie over de verschillende deelprojecten.

Het programma beoogt een concrete uitwerking van het masterplan uit 2018 aan te reiken. Met deze uitwerking moet het voor de gemeente duidelijk worden welke stappen gezet dienen te worden om de beoogde kwaliteitsverbetering te realiseren.

Het plan beoogt:

- een integrale planschets te zijn waarin alle functies en belangen zijn afgewogen;
- een ambitie en prioritering te geven aan de verschillende projectonderdelen;
- de financieringsopzet en doorkijk naar de toekomst te geven.

Het legt vast met welke partijen overeenstemming dient te worden bereikt, welke middelen de gemeente direct ter beschikking staan, welke keuzes voorliggen om de mogelijkheden te vergroten en welke cofinanciering aangetrokken dient te worden om zoveel mogelijk van het plan te realiseren.

Daarnaast is fasering en planning cruciaal. Het is noch financieel noch organisatorisch beheersbaar om een programma van deze omvang in een kort tijdsbestek uit te voeren. Het temporiseren van uitgaven en het naar voren halen van inkomsten levert bestedingsruimte op. Ook ruimtelijk gezien is het belangrijk om de deelprojecten onder het programma op elkaar af te stemmen. Er moet ruimte beschikbaar blijven voor de dagelijkse personen en goederen stromen tijdens de uitvoering van werkzaamheden.

Het vastgestelde masterplan beoogt een meer klimaatbestendig, aantrekkelijker, veiliger, economisch gezonder en ecologisch aantrekkelijker havengebied tot stand te brengen. In het afgelopen jaar zijn diverse deelaspecten van het Masterplan getoetst en nader uitgewerkt tot het voorliggende conceptprogramma. Hierbij waren naast ambtelijk adviseurs, raadsleden en bestuurders van de gemeente Terschelling ook een aantal externe specialisten betrokken.

Uitvoering

De uitvoering van de projecten is kort gezegd complex. Niet zozeer omdat het de schaal van de gemeente te boven gaat, maar omdat het werken zijn die in een beperkte ruimte, in een beperkt venster en in de bebouwde omgeving uitgevoerd moeten worden. Het gaat bovendien om substantiële investeringen. Dat maakt dat de projecten op een professionele en planmatige manier uitgewerkt en begeleid zullen moeten worden.

De provincie Fryslân is bereid gevonden de gemeente hierbij te helpen; de eerste gedachten over de projectorganisatie worden op dit moment gevormd. Het zal gaan over:

1. Resultaatgericht en beheerst werken: focus hebben en effectief werken.
2. Financieel bewust, scope vast en risico gestuurd. we zijn zuinig met het geld van ons en van de ander: we kennen de risico's en beheersen deze waar dat kan.
3. Samen werken en samen op: we leggen actief verantwoordelijkheid af aan elkaar.

Om tot uitvoering te komen moeten we nu gaan trechteren en keuzes maken. Terugkomen op besluiten en keuzes kost tijd en kost geld. In dit kader zijn daarom ook afspraken nodig tussen college en raad. En ook tussen omwonenden en gemeente. Deze aanpak hiertoe zal nog worden uitgewerkt.

Het totale programma omvat een negental potentiële projecten met een totaal investeringsniveau variërend tussen 17 miljoen euro en 39 miljoen euro, in grote mate afhankelijk van de beschikbaarheid van cofinanciering.

Omdat het op voorhand niet bekend is of en hoe hoog cofinanciering zal zijn wordt een drietal scenario's uitgewerkt:

- Scenario 1: 50% subsidie voor elke verrichte investering tot een maximum van 12 mln.
- Scenario 2: 25% subsidie voor elke verrichte investering tot een maximum van 6 mln.
- Scenario 3: geen subsidie

Vanzelfsprekend is de ambitie om zoveel mogelijk cofinanciering op te halen, maar deze scenario's zijn bedoeld om een beeld te schetsen van de mogelijkheden en consequenties. Ook zal er een substantiële eigen bijdrage van onze gemeente nodig zijn, hiervoor is er vanaf het jaar 2018 een bedrag van € 150.000 vrij gemaakt. Dit bedrag wordt jaarlijks verhoogd met € 50.000 tot een totale last van € 300.000 structureel vanaf 2021. Gekapitaliseerd over een looptijd van 25 jaar vertegenwoordigt dit een waarde van ongeveer € 6,9 miljoen.

Voorts bestaat er een reservering voor levensduur verlengend onderhoud van bestaande haveninfrastructuur. Deze reservering wordt op dit moment benut om het exploitatietekort van de haven af te dekken en zal niet beschikbaar zijn voor herontwikkeling.

De Passantenhaven heeft een reservering van 1 mln. euro die ingezet kan worden.

In 2019 is er uitvoerig overlegd met stakeholders, zoals gebruikers en omwonenden. Ook het recreatieplatform is hierbij betrokken.

Bij de verdere uitwerking van de plannen zullen deze stakeholders gericht worden betrokken.

Tonnenloods en CNL

De Tonnenloods in West-Terschelling heeft voor Rijkswaterstaat grotendeels haar functie verloren als opslag en onderhoudswerkplaats. Met gemeente en Staatsbosbeheer is afgelopen jaren gezocht naar een gebiedsgerichte bestemming.

In het najaar 2018 hebben Rijkswaterstaat, de gemeente Terschelling en Staatsbosbeheer een samenwerkingsovereenkomst ondertekend voor de voorbereidende fase van een informatie- en beleefcentrum in de Tonnenloods.

Aan de afspraken uit deze overeenkomst hebben partijen gezamenlijk gewerkt de afgelopen 1,5 jaar. Eind 2019 was de stand van zaken als volgt.

Samenwerkingsovereenkomst

In de samenwerkingsovereenkomst is afgesproken dat partijen de volgende zaken realiseren:

1. Het uitvoeren van maatregelen door Rijkswaterstaat om de brandveiligheid te borgen;
2. Het wijzigen van het bestemmingsplan door de gemeente om het Informatie- en beleefcentrum mogelijk te maken;
3. Het instellen van een kwartiermaker om het concept verder uit te werken (financieel en organisatorisch) samen met een architect.

Uitwerking plannen en kosten door kwartiermaker

In 2012 hebben de staatssecretaris van I en M en de gemeente Terschelling de volgende intenties uitgesproken:

Spreken de volgende intenties uit:

1. Rijkswaterstaat en de gemeente gaan in overleg om de nieuwe gezamenlijke bestemming van het betonningsgebouw uit te werken in een projectgroep.
2. Bij deze uitwerking dienen onder meer de volgende zaken voldoende uitwerking te krijgen: verantwoordelijkheden, sturing, financiële middelen, de inrichting en exploitatie alsmede de duurzaamheid van het gebouw.
3. Bij deze uitwerking in ogenschouw wordt genomen dat alle resulterende functies een optimale plek krijgen binnen het zoekgebied (betonningsgebouw, betonningsterrein, aangrenzende gemeentelijke terreinen en gronden in eigendom van het Rijk).
4. Partijen er naar streven om de uitwerking van de afspraken zoals in deze Intentieverklaring zijn neergelegd, uiterlijk in mei 2013 in een overeenkomst vast te leggen.

Aan de planvorming van de nieuwe bestemming hebben de gemeente Terschelling, Staatsbosbeheer en Rijkswaterstaat de afgelopen jaren gewerkt. In 2017 heeft dat geleid tot een plan van bureau Tinker inclusief projectbegroting. In het plan van Tinker komt er in de Tonnenloods een informatie- en belevingscentrum (Experience centre), met aansprekende presentaties over het Waddengebied als Unesco wereld erfgoed en als natuurgebied van eminent belang vanuit de drie partijen. De educatieve en recreatieve functie die het CNL op Terschelling heeft, is onderdeel van dit experience centrum.

De geraamde investering door Tinker van het beleefdeel voor de gebouwdelen B, C en D van de Tonnenloods bedroeg € 3 miljoen inclusief BTW. Deze raming had alleen betrekking op inrichting van het informatie- en beleefdeel (decor, meubilair, exhibits, audiovisuele hardware en producties). In aanvulling daar op lag er een raming van CBRE in opdracht van Rijkswaterstaat voor de casco-werkzaamheden aan het gebouw. De kosten hiervoor bedroegen in totaal bijna 1 miljoen exclusief BTW. Daarmee is er nooit een raming gemaakt om het gebouw van de casco staat om te bouwen naar een multifunctionele ruimte gebruiksklaar voor het door Tinker bedachte informatie- en beleefcentrum.

Op basis van de geraamde € 3 mln. investering van Tinker, hebben alle partijen een reservering gemaakt van € 1 mln. inclusief BTW.

In 2018 heeft een kwartiermaker opdracht gekregen om het plan en de businesscase verder uit te werken en te komen tot een integraal schetsontwerp. Het schetsontwerp bestaat dus uit zowel de casco-verbouwing, de ombouw van het casco naar een multifunctionele ruimte en de investeringen van het informatie- en beleefdeel. Eind 2019 is de rapportage gepresenteerd. Op basis van de rapportage heeft in de stuurgroep Tonnenloods van 16 december 2019 een verkennende bespreking plaatsgevonden over de uitkomsten en het vervolg.

Scenario's voor vervolg

De projectgroep heeft op verzoek van de stuurgroep vervolgens een aantal scenario's opgesteld waarin kritisch naar de kosten en de financiële dekking is gekeken. Deze scenario's zullen in de loop van 2020 door de stuurgroep worden besproken. Op basis daarvan zal het vervolg worden bepaald.

Bestemmingsplanprocedure

Ondertussen is door de gemeente overeenkomstig de afspraak met de andere partijen in 2019 verder gewerkt aan de wijziging van het bestemmingsplan voor de locatie. Op basis van de hiervoor geschetste wensen en ontwikkelingen is een nieuw bestemmingsplan opgesteld dat in het voorjaar van het jaar 2020 in procedure wordt gebracht.

CNL

Uitgangspunt is nog steeds dat de functies van het huidige CNL zullen worden ondergebracht in het nieuwe Tonnenloods-concept. In dat licht wordt dan ook door het college vastgehouden aan de voorstellen en besluiten die daarover eerder zijn genomen.

Dellewal

In 2019 is verder gewerkt aan de verdere vormgeving van het bestemmingsplan van het gehele Dellewal-gebied. Eind 2019 is geconstateerd dat in verband met de problematiek rond de PAS, het verstandig is het bestemmingsplan toch op te knippen in een aantal deelplannen zodat de voortgang beter kan worden geborgd. Begin 2020 komt hierover een voorstel aan de gemeenteraad.

Oude campus

Begin 2019 is samen met de NHL gekeken naar een toekomstig gebruik van de voormalige campusgebouwen. In verband met het ontbreken van financiële middelen bij de NHL is hieraan vooralsnog geen opvolging gegeven en stuurde het college opnieuw aan op verkoop van de gebouwen door middel van een openbare inschrijving.

Vooruitlopend daarop is in het voorjaar van 2019 nog intensief overleg gevoerd met de Terschellinger Ondernemers Vereniging (TOV) over mogelijk gebruik van het Victoria-gebouw voor tijdelijke huisvesting van seizoenspersoneel gedurende de zomer van 2019. Uiteindelijk heeft de TOV van dit aanbod geen gebruik gemaakt omdat zij de risico's te groot vonden.

Na de zomer van 2019 waren de voorbereidingen voor een openbare inschrijving tot verkoop van de gebouwen afgerond. Van de Stichting Zeevaartschoolbelangen ontvingen wij een verzoek om na te gaan op verkoop van het gebouw op palen aan de stichting door de gemeente kon worden overwogen, zodat dit gebouw beschikbaar kon blijven voor MSTC-studenten van het Maritiem Instituut, in combinatie met huisvesting van personeelsleden van sociaal-maatschappelijke organisaties. Eind 2019 kwam een verzoek van de NHL om toch nog eens opnieuw met gemeente en WoonFriesland een onderzoek uit te voeren naar de toekomst van de voormalige campusgebouwen. De resultaten hiervan worden voor de zomer van 2020 verwacht.

1.5 Financiële resultaten

1.5.1 Resultaat en bestemming resultaat jaarrekening

De gemeente Terschelling heeft over 2019 een positief resultaat behaald van € 267.000
 Ter verbetering van de leesbaarheid ronden we in het vervolg (hoofdstuk 1,2 en de bijlagen)
 alle bedragen af op € 1.000.

Resultaat jaarrekening 2019		
in €		
	Gerealiseerd totaal saldo van baten en lasten	455.000
	Reeds bestemd resultaat (mutaties in reserves)	-188.000
	Gerealiseerd resultaat	267.000
		266.654

Het reeds bestemde resultaat uit toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves die bij de vaststelling van de begroting 2019 en gedurende het jaar via begroting wijzigen door de raad zijn goedgekeurd. Voor details met betrekking tot deze mutaties, verwijzen wij u naar hoofdstuk 3 Jaarrekening, onderdeel 3.2.1 Programmarekening en toelichting.

Het positieve resultaat van 2019 komt ten goede van de algemene reserve. Daarnaast wordt er een bedrag van € 74.000 toegevoegd aan de reserve recreatie. De toevoeging betreft de meeropbrengst van de toeristenbelasting.

Voorstel bestemming resultaat jaarrekening 2019		
in €		
	Toevoeging aan de algemene reserve	193.000
	Toevoeging aan de reserve recreatie	74.000
	Gerealiseerd resultaat	267.000

Wij verzoeken u in te stemmen met deze voorgestelde resultaatbestemming.

Hieronder geven wij u een overzicht van de opbouw van de weerstandcapaciteit per 1 januari 2020 na onttrekking van het resultaat aan de algemene reserve.

Opbouw weerstandscapaciteit		
in €		31-12-2019
	Stand algemene reserve	3.654.000
	Minimale weerstandscapaciteit	3.395.000
	Overschot minimale weerstandscapaciteit	259.000
	Gerealiseerd resultaat 2019	267.000
	Overschot minimale weerstandscapaciteit per 1 januari 2020	526.000

Wanneer de reserve recreatie ook wordt meegenomen in deze berekening, dan ziet het er als volgt uit:

Opbouw weerstandscapaciteit		
in €		31-12-2019
	Stand algemene reserve	3.654.000
	Reserve recreatie	254.000
	Minimale weerstandscapaciteit	3.395.000
	Overschot minimale weerstandscapaciteit	513.000
	Gerealiseerd resultaat 2019	267.000
	Overschot minimale weerstandscapaciteit per 1 januari 2020	780.000

1.5.2 Analyse resultaat jaarrekening

In het volgende overzicht geven wij u een cijfermatig analyse per programma van het resultaat.

Analyse van het rekeningresultaat					
in €	Saldo begroting exploitatie	Saldo begroting reserves	Totaal saldo begroting	Werkelijk rekening saldo (incl. mutaties reserves)	Afwijking (- = nadelig)
PROG 0 - Burger en ondersteuning	3.675.000	-1.000	3.674.000	3.882.000	208.000
PROG 1 - Veiligheid	-781.000	-	-781.000	-765.000	16.000
PROG 2 - Verkeer, vervoer en waterstaat	-1.460.000	4.000	-1.456.000	-1.409.000	47.000
PROG 3 - Economie	3.218.000	5.000	3.223.000	3.446.000	223.000
PROG 4 - Onderwijs	-548.000	-	-548.000	-485.000	63.000
PROG 5 - Sport, cultuur en recreatie	-1.443.000	45.000	-1.398.000	-1.280.000	118.000
PROG 6 - Sociaal domein	-2.471.500	227.000	-2.244.500	-2.327.000	-82.500
PROG 7 - Volksgezondheid en milieu	-109.000	166.000	57.000	70.000	13.000
PROG 8 - VHROSV	-670.000	100.000	-570.000	-865.000	-295.000
	-589.500	546.000	-43.500	267.000	310.500

In het begrotingsjaar 2019 is de primitieve begroting aangepast middels een drietal officiële begrotingswijzigingen. Waardoor het verwachte begrotingsresultaat steeg van -€ 346.000 naar -€ 43.500. Hieronder geven wij de opbouw van het begrotingssaldo weer, zoals dit volgt uit de verschillende begrotingswijzigingen.

Opbouw van het begrotingssaldo				
in €		Saldo begroting exploitatie	Saldo begroting reserves	Totaal saldo begroting
	Primaire begroting	-708.500	362.000	-346.500
	2-de begrotingswijziging 2018	-239.000	184.000	-55.000
	Begrotingssaldo 2019 per 18 december 2018	-947.500	546.000	-401.500
	1-ste begrotingswijziging 2019	385.000	-	385.000
	Begrotingssaldo 2019 per 23 april 2019	-562.500	546.000	-16.500
	2-de begrotingswijziging 2019	-185.000	-	-185.000
	Begrotingssaldo 2019 per 24 september 2019	-747.500	546.000	-201.500
	3-de begrotingswijziging 2019	158.000	-	158.000
	Begrotingssaldo 2019 per 17 december 2019	-589.500	546.000	-43.500

In de hierna gepresenteerde tabel treft u de belangrijkste mutaties (en toelichtingen) aan die het begrotingssaldo positief of negatief beïnvloeden. Het startpunt wordt daarbij gevormd door de resultaten uit de 3^e begrotingswijziging 2019 en eindigt met het resultaat van de jaarrekening 2019. Voor een totaaloverzicht van de baten en lasten verwijzen wij u naar hoofdstuk 2.2 en 2.4.

Analyse van het rekeningresultaat (afwijkingen > € 50.000)	
Resultaat begroting 2019 na de 3e begrotingswijziging 2019 (na mutaties reserves)	-43.500
<i>Externe ontwikkelingen</i>	
0.1 Voorziening verplichtingen voormalig bestuurders	-370.000
0.1 Regionale samenwerking	-91.000
0.4 Team techniek en uitvoering	-66.000
0.62 Opbrengsten OZB Niet-woningen	185.000
0.7 Algemene uitkering	247.000
0.8 Vrijval schuld omzetbelasting	68.000
2.1 Onderhoud Wegen/Straten/Pleinen	123.000
3.4 Opbrengst toeristenbelasting	74.000
5.4 Exploitatie CNL	78.000
5.7 Groenonderhoud	-78.000
6.71 WMO	77.000
6.72 Jeugd	-146.000
7.3 Afval	-40.000
8.3 Vergunningverlening en toezicht WABO	-278.000
8.3 WABO-leges	56.000
Subtotaal	-204.500
<i>Niet bestede budgetten</i>	
2.4 Masterplan haven	205.000
3.4 Bevordering toerisme	71.000
3.4 Inningskosten toeristenbelasting	90.000
5.4 Project Tonnenloods	139.000
7.4 Duurzaamheid	87.000
8.3 Volkshuisvesting	189.000
Subtotaal	576.500
Overige afwijkingen (<50.000)*	424.500
Resultaat voor reserves Jaarrekening 2019	1.001.000
<i>Afwijkingen in mutaties in reserves</i>	
0.10 Budgetoverheveling	-779.000
0.10 Overige afwijkingen	45.000
Resultaat jaarrekening 2019	267.000

* deze afwijkingen worden in de toelichting op de programma's wel nader toegelicht indien zij groter zijn dan €25.000.

0.1 voorziening verplichting voormalig bestuurders

De voorziening verplichting voormalig bestuurders wordt jaarlijks aangepast aan de dan bekende rechten. De voorziening wordt actuariael berekend, rekening houdend met een wettelijke rekenrente van 0,29% en actuele sterftetafels. In de begroting is rekening gehouden met een dotatie van € 63.000, gebaseerd op voorgaande rekenrente (2018 1,6%). In 2019 is de wettelijke rekenrente verlaagd naar 0,29%, dit betekent dat het op te bouwen doelvermogen voor de pensioengerechtigden dient te worden verhoogd. Er diende een extra incidentele dotatie aan de voorziening te worden toegevoegd van € 368.000.

0.1 Regionale samenwerking

Deze afwijking wordt veroorzaakt door een nagekomen te betalen bijdrage 2018 aan de GR De Waddeneilanden van € 30.000. Daarnaast viel de bijdrage over het jaar 2019 ook € 41.000 hoger uit dan verwacht. Deze hogere bijdragen aan de GR hadden met name te maken met langlopende zieketrajecten waarmee de GR werd geconfronteerd. De overige € 20.000 wordt veroorzaakt door de contributie en de bijdrage fonds GGU aan de VNG die sinds dit jaar op deze post worden geboekt.

0.4 Team Techniek en uitvoering

De meerkosten bestaan met name uit:

- Niet geactiveerde investeringen in het wagenpark (€ 30.000)
- Lagere opbrengst vergoedingen voor diensten aan derden (€ 27.000)
- Te laag opgenomen kapitaallasten (€ 9.000)

De niet geactiveerde investeringen in het wagenpark waren onvermijdelijk in verband met de voortgang van de werkzaamheden.

0.62 Opbrengsten OZB Niet-Woningen

Het is gebruikelijk dat niet-woning waarden dalen in verband met afschrijvingen etc. Echter, op basis van de taxatiewijzer niet-woningen, zijn veel WOZ-waarden dit jaar gestegen. Deze stijging wordt voornamelijk veroorzaakt door positieve economische ontwikkelingen in eerdere jaren. Door deze stijging is de opbrengst OZB voor niet-woningen hoger dan verwacht.

0.7 Algemene uitkering

De extra inkomsten uit de algemene uitkering uit het gemeentefonds hebben te maken met diverse decentralisatie uitkeringen die eind 2019 zijn toegekend. Deze uitkeringen zijn verstrekt voor Transitievisies Warmte (€ 202.000), energieloketten (€ 25.000) en wijkaanpak (10.000). Deze uitkeringen zijn pas in de decembercirculaire bekend geworden. Zoals reeds opgemerkt in het memo dat u half januari 2020 van ons heeft ontvangen over deze extra betaling door het Rijk, zullen wij in de eerste rapportage van 2020 met nadere voorstellen komen of deze middelen aan de budgetten voor duurzaamheid moeten worden toegevoegd.

0.8 Vrijval schuld omzetbelasting

Eind 2019 bleek dat een schuld aan de belastingdienst uit hoofde van de omzetbelasting ad € 68.000 ten onrechte was opgenomen en derhalve kon vrijvallen.

2.1 onderhoud wegen/straten/pleinen

Er is in 2019 minder besteed aan onderhoud. Het resterende bedrag voor onderhoud is gestort in de onderhoudsvoorziening wegen, straten en pleinen. Daarnaast is er een resterend budget van € 123.000 niet besteed. Dit bedrag bestaat uit lagere afschrijvings- en rentelasten van € 50.000 en een niet uitgegeven budget van € 73.000 welke was opgenomen voor achterstallig onderhoud. Deze beide budgetten vallen in 2019 vrij en schuiven niet door naar 2020.

Vrijval van het bedrag van € 73.000 is verantwoord omdat de wegen opnieuw zijn geïnspecteerd en een groot deel van het "achterstallige" onderhoud is weggewerkt met het onderhoud aan de hoofdweg Baaiduinen-Midland dit voorjaar. Dit project kon ruim binnen het daarvoor opgenomen budget worden gerealiseerd. In 2020 zullen wij uw raad nader informeren over het wegenonderhoudsprogramma 2021-2025.

3.4 opbrengst toeristenbelasting

Er is meer toeristenbelasting binnen gekomen. Dit komt omdat de opbrengst toeristenbelasting altijd voorzichtig wordt begroot. Deze meeropbrengst wordt toegevoegd aan de reserve recreatie.

5.4 Exploitatie CNL

Het CNL heeft het afgelopen jaar een extra werkbudget gekregen van €100.000 om open te blijven. Door meevallende opbrengsten uit entreegelden en verkopen is een gedeelte van dit werkbudget niet besteed. Dit niet bestede budget wordt niet overgeheveld naar latere jaren.

5.7 Groenonderhoud

In 2019 is sprake geweest van een situatie waarbij door Empatec, in het kader van het groenonderhoud, bedragen in rekening zijn gebracht waarbij van onze zijde vraagtekens zijn geplaatst. Dit is pas eind 2019 duidelijk geworden. In deze jaarrekening hebben wij de door

Empatec in rekening gebrachte bedragen opgenomen, maar hebben hierover nog geen overeenstemming. Wij zijn van mening dat de in rekening gebrachte bedragen niet in overeenstemming zijn met de prestaties die door Empatec zijn geleverd. Hierover vindt nog overleg plaats met Empatec, maar door de Coronacrisis is een en ander nog niet definitief tot afspraken gekomen. Wij gaan ervan uit dat de geconstateerde overschrijding nog fors naar beneden kan worden bijgesteld. Wij zullen u over de uitkomsten van onze gesprekken verder informeren in 2020.

6.71 WMO

In het tweede half jaar van 2019 is het aantal indicaties op het gebied van WMO veranderd. Dit heeft tot gevolg dat de lasten uiteindelijk mee vielen.

6.72 Jeugd

De kosten voor het product Jeugd zijn in 2019 wederom toegenomen. Het betreft hier een landelijk probleem. Vanuit de Dienst en de gemeente is er in 2019 actief ingezet op het terugbrengen van de kosten voor Jeugdzorg. Dit wordt in 2020 verder opgepakt.

7.3 Afval

Deze post bestaat uit de volgende bedragen:

- € - 73.000 – De kosten van afvalverwerking zijn afhankelijk van de aangeboden hoeveelheid afval en als gevolg hiervan hoger.
- € - 51.000 – Meerkosten exploitatie milieustraat.
- € 84.000 – De opbrengsten voor afvalstoffenheffing zijn hoger dan begroot.

Er kan worden geconcludeerd dat in 2019 een hoger tonnage aan afval is aangeboden via de reguliere inzameling. Daarnaast zijn de exploitatiekosten voor de milieustraat toegenomen. Deze ontwikkeling zal in 2020 verder worden onderzocht en zal zo nodig bijsturing plaatsvinden.

8.3 Vergunningverlening en toezicht WABO

De afrekening van de FUMO valt hoger uit dan verwacht. Dit wordt veroorzaakt doordat de FUMO aanzienlijk meer uren heeft besteed dan verwacht. Hierover lopen nog procedures bij de geschillencommissie van de FUMO. Wij hebben in 2019 alle nota's van de FUMO verwerkt, zodat eventuele teruggaven tot een voordeel in latere jaren zullen leiden.

8.3 WABO-leges

Er zijn meer bouwleges ontvangen, waardoor deze opbrengst hoger is.

2.4 Masterplan haven

Overschot betreft het niet bestede budget in het Masterplan Haven. Dit budget wordt overgeheveld naar 2020.

3.4 Bevordering toerisme

Het overgebleven werkbudget is overgeheveld naar 2020 (€ 55.000). Het resterende overschot betreft niet uitgegeven subsidies. (€ 16.000)

3.4 inningskosten toeristenbelasting

Het budget voor de invoering van een Waddenkaart is overgeheveld naar 2020. In 2019 is wel aan dit onderwerp gewerkt, maar dit betreffen nagenoeg alleen interne uren.

5.4 Project Tonnenloods

Het resterende budget Tonnenloods is overgeheveld naar 2020 (€ 69.000) Per abuis is voor 2019 al rente en afschrijving opgenomen voor de Tonnenloods. Omdat de investering nog niet gereed is vallen deze lasten vrij in de algemene middelen (€ 70.000).

7.4 Duurzaamheid

Het resterende budget duurzaamheid is overgeheveld naar 2019

8.3 Volkshuisvesting

Het resterende budget voor de woonvisie en het reguliere uitvoeringsbudget worden overgeheveld naar 2020

1.5.3 Mutaties in de reserves

In de begroting voor het jaar 2019 is door de Raad vastgesteld welke dekkingen vanuit de reserves plaats vinden. In onderstaande tabel worden de werkelijke mutaties in de reserves weergegeven.

Mutaties in reserves				
in €		Begroot	Realisatie	Structureel
	Toevoeging reserves	-294.000	-1.076.000	-294.000
	Onttrekking reserves	840.000	888.000	135.000
		546.000	-188.000	-159.000

1.5.3.1 Toelichting op de belangrijkste afwijkingen in de mutaties in reserves

Onderstaand worden de belangrijkste afwijkingen in de mutaties reserves toegelicht. De tabel met mutaties staat op pagina 33.

Reserve Havenbedrijf

De begrote onttrekking uit de reserve havenbedrijf viel in werkelijkheid lager uit. Er zijn in 2019 minder kosten gemaakt, waardoor een kleinere onttrekking nodig was.

Reserve Recreatie

In 2018 is er een meeropbrengst gerealiseerd op de toeristenbelasting van € 95.000. Deze meeropbrengst is toegevoegd aan de reserve recreatie.

In 2019 heeft opnieuw een onttrekking plaatsgevonden om budget vrij te maken voor het project "Anders innen Toeristenbelasting".

Reserve Sociaal Domein

Om de tekorten in het Sociaal Domein op te vangen wordt er een bedrag onttrokken uit de reserve sociaal domein van € 222.000. De begrote onttrekking was oorspronkelijk hoger (€ 227.000) maar omdat de reserve in de laatste 2 jaar flink in omvang is afgenomen was deze onttrekking niet meer mogelijk. Na de onttrekking in 2019 is de stand van deze reserve afgenomen tot nihil.

Reserve Behouden Huys

Het museum Behouden Huys heeft in het afgelopen jaar niet al haar werkbudget besteed. Hierdoor ontstaat een positief saldo van € 2.000 welke wordt toegevoegd aan de reserve.

Reserve Dr. J.W. van Dierenfonds

Door de ontvangst van een legaat is er in 2019 € 1.000 extra toegevoegd aan deze reserve.

Reserve Budgetoverheveling

In 2019 wordt voorgesteld een bedrag van € 779.000 diverse niet-bestede budgetten over te hevelen naar 2020. In een aantal gevallen zijn de genoemde budgetten niet gebruikt in 2019 en blijven door middel van deze budgetoverheveling alsnog beschikbaar in 2020. De toevoeging aan de reserve is middels deze jaarrekening reeds bestemd.

Realisatie 2019:

Mutaties in reserves				
in € (toevoeging is -)	PROG	Begroot	Realisatie	Afwijking
Reserve haven				
Dotatie uit exploitatie	2	-293.000	-293.000	-
Bijdrage exploitatie	2	202.000	135.000	-67.000
		-91.000	-158.000	-67.000
Reserve recreatie				
Opbrengst toeristenbelasting 2018	3	-95.000		
Invoering Waddenkaart	3	70.000	70.000	-
		-25.000	70.000	95.000
Reserve Sociaal Domein				
Saldo sociaal domein	6	227.000	222.000	-5.000
		227.000	222.000	-5.000
Reserve Behouden Huys				
Exploitatieresultaat	5	-	-2.000	-2.000
		-	-2.000	-2.000
Reserve Dr JW van Dierenfonds				
Rentetoevoeging	0	-1.000	-1.000	-
overige stortingen	5		-1.000	-1.000
		-1.000	-2.000	-1.000
Reserve budgetoverheveling				
Onderzoek Trimbos instituut	1		-19.000	-19.000
Restant ontvangen subsidie ambulancesteiger	2		-105.000	-105.000
Restant budget Masterplan 2019	2		-92.000	-92.000
Inrichting fietsenstallingen strandovergangen	2		-10.000	-10.000
Toerisme: 'Project op Terschelling overal geïnformeerd'	3		-55.000	-55.000
Invoering Waddenkaart	3		-100.000	-100.000
Bijdrage kwartiermaker Tonnenloods	5		-69.000	-69.000
Overhevelen restant budget Duurzaamheid	7		-87.000	-87.000
Beleid begraafplaatsen	7		-18.000	-18.000
Belevingswaarde winkelgebied	8		-15.000	-15.000
Invoering omgevingswet	8		-20.000	-20.000
Woonprogramma 135+	8		-132.000	-132.000
Regulier budget Volkshuisvesting	8		-57.000	-57.000
Uitvoeringsbudget masterplan haven 2018	2	60.000	60.000	-
Inrichting fietsenstallingen strandovergangen	2	10.000	10.000	-
Onderzoek Buslus VMBO	2	25.000	25.000	-
Onderzoek WB-kade	2		25.000	25.000
Invoering Waddenkaart	3	30.000	30.000	-
Budget Tonnenloods	5	45.000	45.000	-
Duurzaamheid	7	145.000	145.000	-
Beleid begraafplaatsen	7	21.000	21.000	-
Woonprogramma 135+	8	65.000	65.000	-
Belevingswaarde winkelgebied	8	15.000	15.000	-
Invoering omgevingswet	8	20.000	20.000	-
		436.000	-318.000	-754.000
Totaal mutaties reserves		546.000	-188.000	-734.000

1.5.5 Ontwikkeling van de eigen vermogenspositie

Hieronder volgt een overzicht van het verloop van het eigen vermogen over de jaren 2017 tot en met 2019.

Eigen vermogenspositie				
In €		2019	2018	2017
	Algemene reserve	3.654.000	3.879.000	3.841.000
	Bestemmingsreserves	5.106.000	4.823.000	5.021.000
	Resultaat	267.000	-130.000	-2.000
	Totaal eigen vermogen	9.027.000	8.572.000	8.860.000
	Totaal vermogen	30.549.000	31.208.000	30.417.000
	Verhouding eigen vermogen / totaal vermogen	29,5%	27,5%	29,1%
	Minimale weerstandscapaciteit per 31 december	3.446.000	3.296.000	3.247.000

Opmerkingen ten aanzien van de eigen vermogenspositie:

- Dellewal
- Campusgebouwen

Het college en de raad zijn van mening dat onze eigen vermogenspositie de financiële risico's die uit beide complexen kunnen voortvloeien niet kan opvangen. Het college en de raad zijn zich ervan bewust dat het realiseren van de nu in de balans opgenomen boekwaarde van het complex Dellewal en de Campusgebouwen noodzakelijk is om onze eigen vermogenspositie op het door uw raad geformuleerde minimale niveau te handhaven. Verliezen die eventueel zouden kunnen ontstaan uit hoofde van de hiervoor genoemde risico's kunnen op dit moment niet ten laste van het eigen vermogen worden opgevangen zonder de financiële positie van onze gemeente te ondergraven, hetgeen we ons als zelfstandige gemeente niet kunnen veroorloven.

1.5.6 Begrotingsrechtmatigheid exploitatie

Begrotingsrechtmatigheid exploitatie						
In €		Begrote lasten exploitatie	Begrote lasten reserves	Totaal begrote lasten	Werkelijke lasten	Afwijking (- = nadelig)
	PROG 0 - Burger en ondersteuning	-7.247.000	-1.000	-7.248.000	-7.598.000	-350.000
	PROG 1 - Veiligheid	-826.000	-	-826.000	-810.000	16.000
	PROG 2 - Verkeer, vervoer en waterstaat	-1.920.000	-293.000	-2.213.000	-2.067.000	146.000
	PROG 3 - Economie	-464.000	-95.000	-559.000	-457.000	102.000
	PROG 4 - Onderwijs	-3.851.000	-	-3.851.000	-4.111.000	-260.000
	PROG 5 - Sport, cultuur en recreatie	-1.691.000	-	-1.691.000	-1.761.000	-70.000
	PROG 6 - Sociaal Domein	-2.910.500	-	-2.910.500	-2.937.000	-26.500
	PROG 7 - Volksgezondheid en milieu	-2.259.000	-	-2.259.000	-2.363.000	-104.000
	PROG 8 - VHROSV	-1.082.000	-	-1.082.000	-1.475.000	-393.000
		-22.250.500	-389.000	-22.639.500	-23.579.000	-939.500

*Afwijkingen boven de € 25.000 worden toegelicht

Toelichting per programma:

Programma 0 – Burger en ondersteuning

De lastenstijging in programma 0 wordt veroorzaakt door een extra storting in de voorziening verplichtingen voormalig bestuurders (zie voor nauwkeurige uitleg paragraaf 1.5.2).

Programma 2 – Verkeer, vervoer en waterstaat

Op programma 2 is minder uitgegeven dan gepland. Een deel van deze budgetten is meegenomen in de budgetoverheveling naar 2020.

Programma 3 – Economie

De lasten van programma 2 vallen lager uit omdat het budget voor het “anders innen van de toeristenbelasting” niet is besteed. Deze lasten zijn meegenomen in de budgetoverheveling 2020 en zullen in de toekomst worden uitgegeven.

Programma 4 – Onderwijs

De personeelslasten van het onderwijs zijn hoger uitgevallen dan begroot. Deze extra lasten worden gedekt door extra opbrengsten van het Rijk.

Programma 5 – Sport, cultuur en recreatie

De hogere lasten in programma 5 worden veroorzaakt door hogere kosten voor het groenonderhoud. In 2019 is sprake geweest van een situatie waarbij door Empatec, in het kader van het groenonderhoud, bedragen in rekening zijn gebracht waarbij van onze zijde vraagtekens zijn geplaatst. Dit is pas eind 2019 duidelijk geworden. In deze jaarrekening hebben wij de door Empatec in rekening gebrachte bedragen opgenomen, maar hebben hierover nog geen overeenstemming. Wij zijn van mening dat de in rekening gebrachte bedragen niet in overeenstemming zijn met de prestaties die door Empatec zijn geleverd. Hierover vindt nog overleg plaats met Empatec, maar door de Coronacrisis is een en ander nog niet definitief tot afspraken gekomen. Wij gaan ervan uit dat de geconstateerde overschrijding nog fors naar beneden kan worden bijgesteld. Wij zullen u over de uitkomsten van onze gesprekken verder informeren in 2020.

Programma 7 – Volksgezondheid en milieu

Op het product afval zijn in 2019 meer kosten gemaakt. De hogere lasten worden veroorzaakt door meer aangeboden afval en hogere verwerkingskosten. Daarnaast heeft de exploitatie van de milieustraat meer geld gekost dan begroot. De hogere lasten worden voor een groot deel opgevangen door de hogere opbrengst op de afvalstoffenheffing.

Programma 8 – Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Stedelijke Vernieuwing

Als gevolg van onder andere extra uren voor de Briks- en milieutaken is door de FUMO een bedrag van €278.000 meer in rekening gebracht. Hierover lopen nog procedures bij de geschillencommissie van de FUMO. Wij hebben in 2019 alle nota's van de FUMO verwerkt, zodat eventuele terugaven tot een voordeel in latere jaren zullen leiden.

1.5.7 Begrotingsrechtmatigheid investeringen

Begrotingsrechtmatigheid investeringen (boven € 50.000)					
In €	Krediet	Investering per 1-1-2019	Mutatie 2019	Totaal investering 31-12-2019	Realisatie 2019
Riolering:					
vGRP2018	275.000	-	-	-	nee
vGRP2019	300.000	-	-	-	nee
Kolkenzuiger	175.000	-	-	-	nee
Wegen:					
Buslus West (Bosrijck)	127.000	-	130.000	130.000	ja
Buslus VMBO (2020)	-	-	18.000	18.000	nee
Haven:					
De Kom: Nutsvoorzieningen	56.000	-	-	-	nee
Invoering SAB kaart	95.000	-	-	-	nee
Gebouwen:					
Verduurzaming zwembad	300.000	-	-	-	nee
Tonnenloods	1.000.000	-	-	-	nee
Grond Tonnenloods	485.000	-	-	-	nee
Verbouw Oudbouw gemeentehuis	409.000	397.000	17.000	414.000	ja
Toegangssysteem gemeentehuis	25.000	-	22.000	22.000	ja
Overig:					
Vervanging kunstgrasveld	150.000	-	57.000	57.000	nee
	3.397.000	397.000	244.000	641.000	

Riolering

Deze werkzaamheden zijn doorgeschoven naar 2020.

Buslus West (Boschrijck)

In 2019 is er een buslus gerealiseerd nabij hotel Boschrijck op West. Deze investering is uitgevoerd binnen het beschikbaar gestelde budget (Er is een totaalbudget van € 300.000 samen met de realisatie van de buslus nabij het VMBO in Midsland).

Verbouw Oudbouw gemeentehuis

De verbouw van de oudbouw van het gemeentehuis is nu volledig afgerond. Alle bedragen zijn geïnvesteerd en vanaf 2020 kan er worden begonnen met afschrijven.

Toegangssysteem gemeentehuis

In 2019 is het gemeentehuis voorzien van een nieuw toegangssysteem. Voor de installatie van dit systeem is een investeringsbudget van € 25.000 beschikbaar gesteld. De werkzaamheden zijn uitgevoerd binnen dit budget en de installatie is afgerond. Vanaf 2020 zal worden begonnen met afschrijven.

Vervanging kunstgrasveld

In 2019 is gestart met de voorbereidingen voor het vervangen van het kunstgrasveld. Dit project is begin 2020 volledig afgerond.

1.5.8 Incidentele baten en lasten

Op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) is inzicht in de incidentele baten en lasten vereist. De belangrijkste incidentele baten en lasten hebben wij hieronder uiteengezet.

Specificatie incidentele baten	
Programma/product/omschrijving	In €
0.62 Opslag OZB Ondernemersfonds	150.000
0.8 Vrijval schuld omzetbelasting	68.000
0.10 Onttrekking aan de reserve budgetoverheveling	436.000
0.10 Onttrekking reserve recreatie t.b.v.: Anders innen Toeristenbelasting	70.000
0.10 Onttrekking reserve Sociaal Domein	222.000
2.4 Eenmalige subsidie t.b.v. Ambulancesteiger in de kom	120.000
3.4 Subsidie project 'Op Terschelling overal en altijd geïnformeerd	44.000
5.2 Vrijval te hoog opgenomen voorziening vGRP 2019-2023	522.000
8.2 Grondexploitatie: West aleta fase 4	79.000
8.3 Huur voor gebruik Oude Campus	72.000
8.3 Meeropbrengst WABO-leges	56.000
Totaal incidentele baten	1.839.000

Specificatie incidentele lasten	
Programma/product/omschrijving	In €
0.1 Eenmalige extra storting voorziening verplichtingen voormalig bestuurders	-368.000
0.1 Extra inzet Raadsleden	-10.000
0.4 Eenmalige uitkering volgens nieuwe cao	-50.000
0.4 Kosten inhuur loco-secretaris	-40.000
0.4 Extra juridische kosten in verband met evenementen	-73.000
0.4 Archiefwerkzaamheden	-10.000
0.10 Toevoeging aan de reserve budgetoverheveling	-779.000
0.10 Toevoeging aan de exploitatiereserve Behouden Huys	-2.000
0.10 Overige storting reserve J.W. van Dierenfonds	-1.000
2.4 Extra (ongepand) onderhoud aan de waterwegen	-27.000
3.4 Bijdrage Ondernemersfonds Terschelling	-150.000
5.7 Extra kosten groenonderhoud	-57.000
6.0 Nagekomen last Sociaal Domein (diverse producten binnen prog 6)	-100.000
6.72 Extra lasten Jeugdzorg	-146.000
8.3 Extra lasten door juridische procedure FUMO	-75.000
8.3 Kosten met betrekking tot de verhuur en verkoop van de Oude Campus	-83.000
Totaal incidentele lasten	-1.971.000

De posten worden hieronder voorzien van een korte toelichting.

Incidentele baten

Opslag OZB Ondernemersfonds

Voor de uitvoering van het ondernemersfonds is een opslag op het OZB-tarief Niet-Woningen van toepassing. Het ondernemersfonds zit op dit moment nog in de proeffase. Na 2020 zal er een evaluatie worden gedaan om te kijken of de bijdrage structureel wordt.

Vrijval schuld omzetbelasting

In 2019 is gebleken dat een schuld omzetbelasting ten onrechte is opgenomen en kon vrijvallen.

Onttrekkingen reserves

Voor een uitgebreide toelichting verwijzen wij u naar paragraaf 1.5.3.

Eenmalige subsidie t.b.v. ambulancesteiger in de kom

In 2019 zijn plannen gemaakt voor het plaatsen van een nieuwe steiger in de Kom. Dit wordt een ambulancesteiger die ervoor zorgt dat het patiëntenvervoer soepel kan blijven verlopen. Een deel van de kosten voor deze steiger wordt gedekt uit een ontvangen subsidie van de Provincie. Deze subsidie is reeds ontvangen in 2019 en vervolgens meegenomen in de budgetoverheveling naar 2020.

Subsidie project "Op Terschelling overal en altijd geïnformeerd"

In 2019 is een start gemaakt met het project "Op Terschelling overal en altijd geïnformeerd". Voor de uitvoering van dit project is een bijdrage ontvangen van de provincie in de vorm van een subsidie.

Vrijval te hoog opgenomen voorziening vGRP 2019-2023

De voorziening Riolering is tijdens het opstellen van het vGRP beoordeeld. De stand van deze voorziening bedroeg op 1 januari 2019 € 969.000,-. Uit de kostendekkingsberekening is gebleken dat een voorziening van € 447.000,- voldoende is om de kosten voor de riolering in de komende periode te financieren. Het verschil, te weten € 522.000,- is vrijgevallen ten gunste van de algemene middelen.

Grondexploitatie: West Aleta fase 4

Een deel van het resultaat op deze grondexploitatie is verantwoord in het jaarresultaat van 2019. Het project zal naar verwachting in 2020 worden afgesloten en dan zal het resterende resultaat worden opgenomen in de exploitatie. (zie ook 2.3.7 – paragraaf grondbeleid)

Huur voor gebruik Oude Campus

De voormalige campus op Dellewal wordt op dit moment verhuurd aan NHL Stenden. Zij kunnen tijdelijke studenten hier huisvesten zodat deze een cursus kunnen volgen aan het Maritiem Instituut. Hiervoor betaalt NHL Stenden huur. Deze huur is niet structureel opgenomen in de begroting, omdat niet bekend is voor hoelang het pand verhuurd zal worden, dit in verband met de plannen voor eventuele verkoop.

Meeropbrengst WABO-leges

In het jaar 2019 zijn er meer aanvragen voor omgevingsvergunningen geweest. Hierdoor zijn er meer leges binnengekomen dan oorspronkelijk begroot. Verwacht wordt dat deze opbrengst eenmalig is. Vanaf 2020 zullen de leges meer kostendekkend worden gemaakt en om die reden worden verhoogd.

Incidentele lasten

Eenmalige extra storting in de voorziening verplichting voormalig bestuurders

De voorziening verplichting voormalig bestuurders wordt jaarlijks aangepast aan de dan bekende rechten. De voorziening wordt actuarieel berekend, rekening houdend met een wettelijke rekenrente van 0,29% en actuele sterftetafels. In de begroting is rekening gehouden met een dotatie van € 63.000, gebaseerd op voorgaande rekenrente (2018 1,6%). In 2019 is de wettelijke rekenrente verlaagd naar 0,29%, dit betekent dat het op te bouwen doelvermogen voor de pensioengerechtigden dient te worden verhoogd. Er diende een extra incidentele dotatie aan de voorziening te worden toegevoegd van € 368.000.

Extra inzet raadsleden

In 2019 zijn twee raadsleden tijdelijk vervangen. Door de extra kosten wordt de post vergoeding raadsleden overschreden met € 10.000.

Enmalige uitkering volgens nieuwe cao

In het cao akkoord is afgesproken dat een ieder die op 28 juni 2019 in dienst was, in oktober 2019 een eenmalige (bruto) uitkering van 750 euro ontvangt (naar rato van dienstverband). Deze eenmalige uitkering geldt als compensatie voor de cao-loze periode vanaf 1 januari 2019 en bedraagt in totaal € 50.000.

Kosten inhuur algemeen directeur

In het jaar 2019 is er ondersteuning van de directie ingeschakeld in de vorm van een algemeen directeur. Deze loco secretaris is van 1 juli 2019 tot en met 31 december 2019 voor 18 uur per week werkzaam geweest voor de gemeente Terschelling. Dit levert een extra last op van € 40.000.

Extra juridische kosten in verband met evenementen

Voor de juridische afhandeling van het festival Eilân is de hulp ingeschakeld van een advocatenkantoor.

Archiefwerkzaamheden

In 2019 is het archief van 1900-1995 geïventariseerd. Hiervoor zijn eenmalig extra werkzaamheden uitgevoerd. Deze kosten waren niet begroot en leiden om deze reden tot een incidentele overschrijding van € 10.000.

Toevoegingen reserves

Voor een uitgebreide toelichting verwijzen wij u naar paragraaf 1.5.3.

Extra (on gepland) onderhoud aan de waterwegen

De kosten voor het afvoeren van slootafval zijn fors toegenomen. Daarnaast moesten er in 2019 twee duikers worden vervangen, wat ervoor zorgt dat het budget met € 27.000 wordt overschreden.

Bijdrage Ondernemersfonds Terschelling

De opslag die wordt berekend op het OZB-tarief niet-woningen wordt overgemaakt aan de stichting Terschellinger Ondernemersfonds. Na 2020 zal worden bekeken of de bijdrage structureel wordt.

Extra kosten groenonderhoud

In 2019 is sprake geweest van een situatie waarbij door Empatec, in het kader van het groenonderhoud, bedragen in rekening zijn gebracht waarbij van onze zijde vraagtekens zijn geplaatst. Dit is pas eind 2019 duidelijk geworden. In deze jaarrekening hebben wij de door Empatec in rekening gebrachte bedragen opgenomen, maar hebben hierover nog geen overeenstemming. Wij zijn van mening dat de in rekening gebrachte bedragen niet in overeenstemming zijn met de prestaties die door Empatec zijn geleverd. Hierover vindt nog overleg plaats met Empatec, maar door de Coronacrisis is een en ander nog niet definitief tot afspraken gekomen. Wij gaan ervan uit dat de geconstateerde overschrijding nog fors naar beneden kan worden bijgesteld. Wij zullen u over de uitkomsten van onze gesprekken verder informeren in 2020.

Nagekomen last Sociaal Domein

De eindafrekening van de Dienst over 2018 leverde een extra last op van € 100.000. De afrekening heeft betrekking op verschillende posten. De kosten zijn daarom verdeeld over de verschillende bijbehorende producten binnen programma 6.

Extra lasten Jeugdzorg

Landelijk is een stijging te zien in de lasten met betrekking tot de Jeugdzorg, zo ook op Terschelling. In 2020 zal verder onderzocht worden waardoor deze stijging wordt veroorzaakt en welke stappen er genomen kunnen worden om de kosten onder controle te krijgen. Hiervoor wordt samengewerkt met de Dienst Sociale Zaken Noordwest Fryslân.

Extra lasten door juridische procedure FUMO

De afgelopen periode is ingezet op het evalueren van de dienstverlening van de FUMO. Om de dienstverlening goed te kunnen evalueren is de hulp ingeschakeld van externe adviseurs. Dit heeft een extra last met zich meegebracht van circa € 75.000.

Kosten met betrekking tot het verhuren van de Oude Campus

De voormalige campus op Dellewal wordt op dit moment verhuurd aan NHL Stenden. Zij kunnen tijdelijke studenten hier huisvesten zodat deze een cursus kunnen volgen aan het Maritiem Instituut. De kosten voor de nutsvoorzieningen in het pand zorgen voor incidentele lasten. Omdat het pand in de nabije toekomst naar verwachting wordt verkocht, worden deze lasten niet structureel opgenomen.

Structureel jaarrekeningsaldo				
In €		2019	2018	2017
	Saldo van baten en lasten	455.000	-288.000	-750.000
	Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	-188.000	158.000	748.000
	Begrotingssaldo na bestemming	267.000	-130.000	-2.000
	Waarvan incidentele baten en lasten (saldo)	-132.000	881.000	826.000
	Structureel jaarrekeningsaldo	135.000	751.000	824.000

In bovenstaand overzicht is te zien dat het structureel jaarrekeningsaldo van de gemeente Terschelling de afgelopen 3 jaar positief is.

Hoofdstuk 2 – Jaarrekening

2.1 Balans

Balans per 31 december 2019 vóór voorgestelde resultaatbestemming

Activa	31-12-2019		31-12-2018	
Vaste activa				
Materiële vaste activa		18.902.000		19.303.000
Investeringen in:				
- een economisch nut	10.834.000		11.277.000	
- een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	3.813.000		3.805.000	
- investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut	4.255.000		4.221.000	
Financiële vaste activa		898.000		908.000
Kapitaalvertrekkingen aan:				
- gemeenschappelijke regelingen	71.000		71.000	
Leningen aan:				
- woningbouwcorporaties	268.000		282.000	
Overige langlopende leningen u/g	462.000		458.000	
Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	97.000		97.000	
Totaal vaste activa		19.800.000		20.211.000
Vlottende activa				
Voorraden		5.085.000		4.834.000
Onderhanden werk, gronden in exploitatie	2.131.000		1.880.000	
Onderhanden werk, panden in exploitatie	2.949.000		2.949.000	
Gereed product en handelsgoederen	5.000		5.000	
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar		1.733.000		2.215.000
Vorderingen op openbare lichamen	1.345.000		1.453.000	
Overige vorderingen	388.000		762.000	
Liquide middelen		1.178.000		1.418.000
Bank- en giroaldi	1.178.000		1.418.000	
Overlopende activa		2.627.000		2.530.000
Totaal vlottende activa		10.623.000		10.997.000
Totaal generaal		30.423.000		31.208.000

Passiva	31-12-2019		31-12-2018	
Vaste passiva				
Eigen vermogen		9.027.000		8.572.000
Algemene reserve	3.654.000		3.879.000	
Bestemmingsreserves:				
- bestemmingsreserves met een door de raad bepaalde bestemming	5.085.000		4.804.000	
- bestemmingsreserves met een door derden bepaalde bestemming	21.000		19.000	
Nog te bestemmen resultaat	267.000		-130.000	
Vorzieningen		4.836.000		4.534.000
Vorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	1.854.000		1.569.000	
Onderhoudsvorzieningen	1.600.000		1.512.000	
Door derden beklemde middelen met een specifieke aanwendingsrichting	1.382.000		1.453.000	
Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer		10.945.000		9.699.000
Onderhandse leningen van:				
- binnenlandse banken en overige financiële instellingen	10.945.000		9.699.000	
- overige binnenlandse sectoren	0		0	
Totaal vaste passiva		24.808.000		22.805.000
Vlottende passiva				
Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar		3.619.000		5.633.000
- Bank en girosaldi	2.500.000		4.000.000	
- Overige schulden	1.119.000		1.633.000	
Overlopende passiva		1.996.000		2.770.000
Totaal vlottende passiva		5.615.000		8.403.000
Totaal generaal		30.423.000		31.208.000

Het totaal van de niet uit de balans blijvende garantstellingen bedraagt per 31-12-2019 (zie bijlage 3) € 10.370.000

2.1.2 Waarderingsgrondslagen

Algemene grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening

De jaarrekening is opgesteld met inachtneming van het “Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten”.

De waardering van activa en passiva en de bepaling van het resultaat vindt plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij het desbetreffende balanshoofd anders wordt vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde. Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben. Winsten worden slechts opgenomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Consolidatie

Met ingang van het jaar 2006 wordt zowel door het Openbaar Primair Onderwijs Terschelling als het Openbaar Voortgezet Onderwijs Terschelling, een separate jaarrekening opgesteld. Daar de gemeente Terschelling het bestuur vormt van beide vormen van onderwijs en deze derhalve een integraal onderdeel uitmaken van de gemeentelijke organisatie, zijn de activa en passiva en de baten en lasten van het onderwijs, in deze jaarrekening geconsolideerd.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs, in voorkomende gevallen verminderd met ontvangen subsidies of ten behoeve van bepaalde investeringen gevormde reserves. De jaarlijkse afschrijvingen worden gebaseerd op de geschatte economische levensduur en worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgingsprijs, rekening houdend met eventuele residuwaarde. Voor een beperkt aantal oudere investeringen geldt een afschrijving volgens de annuïtaire afschrijvingsmethode.

De afschrijvingstermijnen van de materiële vaste activa zijn als volgt:

- gronden en terreinen	geen afschrijving
- woonruimten	tussen de 10 en 50 jaar
- bedrijfsgebouwen	tussen de 7 en 50 jaar
- grond-, weg- en waterbouwkundige werken	tussen de 10 en 25 jaar
- vervoermiddelen	tussen de 5 en 20 jaar
- computers (automatisering)	tussen de 4 en 5 jaar
- machines, apparaten, installaties	tussen de 5 en 25 jaar
- overige materiële vaste activa	tussen de 5 en 30 jaar

Activa met een verkrijgingsprijs van minder dan € 10.000 worden niet geactiveerd.

Financiële vaste activa

Deelnemingen waarin geen invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid wordt uitgeoefend, worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs. Bij de waardering van deelnemingen wordt rekening gehouden met waardedalingen, indien deze duurzaam zijn. De leningen aan deelnemingen worden opgenomen tegen nominale waarde onder aftrek van noodzakelijk geachte voorzieningen. De overige vorderingen worden opgenomen tegen nominale waarde onder aftrek van de noodzakelijk geachte voorzieningen.

Voorraden

Voorraden grond- en hulpstoffen worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijzen of lagere (directe) opbrengstwaarde/marktwaarde onder aftrek van een eventuele voorziening wegens incurantheid. Deze voorziening wordt bepaald door individuele beoordeling van de voorraden. De gronden welke geen onderdeel uitmaken van een te ontwikkelen plangebied zijn gewaardeerd op verkrijgingsprijs vermeerderd met de toe te rekenen kosten en verminderd met de opbrengsten wegens verkoop en overige opbrengsten, dan wel tegen

een lagere marktwaarde. De onderhanden zijnde werken worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs vermeerderd met de jaarlijkse lasten (rentebijbeschrijving, verwerving, bouwrijp maken e.d.) en verminderd met de jaarlijkse baten (verkopen, bijdragen e.d.). Indien de marktwaarde lager is, wordt gewaardeerd tegen deze lagere marktwaarde. Resultaten op grondexploitaties worden verantwoord naar rato van de voortgang van de exploitatie van een project en indien zekerheid bestaat omtrent het resultaat.

Vorderingen

De vorderingen worden opgenomen tegen nominale waarde onder aftrek van de noodzakelijk geachte voorzieningen voor het risico van oninbaarheid. Deze voorzieningen worden bepaald op basis van individuele beoordeling.

Eigen vermogen

Binnen het eigen vermogen wordt een splitsing aangebracht in de bestemmingsreserves. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen de bestemmingsreserves met een door de gemeenteraad bepaalde bestemming en bestemmingsreserves die worden aangehouden in verband met verplichtingen ten aanzien van de bestemming die door derden is opgelegd. De eerste categorie kan door de gemeenteraad worden aangewend, de tweede categorie kent geen aanwendingsvrijheid van de gemeenteraad.

Voorzieningen

Per gevormde voorziening wordt het doel waarvoor de voorziening is gevormd uiteengezet. Met ingang van het jaar 2003 wordt een onderscheid gemaakt tussen onderhoudsvoorzieningen, voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's en voorzieningen met een door derden bekleemde, specifieke aanwendingsrichting. De onderhoudsvoorzieningen voor gemeentelijke wegen en paden en de gemeentelijke gebouwen worden bepaald op basis van een meerjarig onderhoudsgemiddelde. Onderhoudslasten worden uit de voorzieningen onttrokken, terwijl jaarlijks een dotatie plaatsvindt aan de voorziening op basis van een meerjarig gemiddelde.

De overige voorzieningen worden bepaald op basis van de daadwerkelijke geschatte verplichtingen aan het einde van het boekjaar, waarbij de voorzieningen voor personele verplichtingen, zijn berekend op basis van actuariële uitgangspunten.

Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer

De schulden zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

2.1.3 Toelichting op de te onderscheiden posten van de balans per 31 december 2018

VASTE ACTIVA

Materiele vaste activa

Het verloop van de materiële vaste activa in 2019 is als volgt:

Materiele vaste activa						
In €		Boekwaarde 1-1-2019	Vermeer- dering	Vemin- dering	Af- schrijvingen	Boekwaarde 31-12-2019
	Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	2.494.000	207.000	-	196.000	2.505.000
	<i>Gronden en terreinen in erfpacht</i>	20.000	-	-	-	20.000
	<i>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken EN</i>	2.074.000	-	-	158.000	1.916.000
	<i>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken MN</i>	400.000	207.000	-	38.000	569.000
	Gronden en terreinen	900.000	233.000	-	-	1.133.000
	Woonruimten	537.000	-	-	14.000	523.000
	Bedrijfsgebouwen	10.688.000	18.000	-	479.000	10.227.000
	Vervoersmiddelen	62.000	-	-	23.000	39.000
	Automatisering	16.000	-	-	4.000	12.000
	Machines, apparaten en installaties	66.000	-	-	23.000	43.000
	Overige materiële vaste activa	3.952.000	57.000	-	196.000	3.813.000
	Overige materiële vaste activa onderwijs	588.000	19.000	-	-	607.000
	Totaal	19.303.000	741.000	-	935.000	18.902.000

De belangrijkste investeringen per activa soort zijn:

Grond-, weg- en waterbouwkundige werken						
In €	Krediet	Boekwaarde 1-1-2019	Mutaties 2019	Boekwaarde 31-12-2019	Realisatie 2019	Verwachte realisatie
	Perceel 1: Groot onderhoud haven	567.000	506.000	-	506.000	NEE 2020
	De Kom: Nutsvoorzieningen	56.000	-	-	-	NEE 2020
	Verkeersveiligheid Hoofdweg	300.000	-	-	-	NEE 2020
	Parkeren West	70.000	-	-	-	NEE 2020
	Aanpassen openbaar vervoer	300.000	-	149.000	149.000	NEE 2020

Bedrijfsgebouwen						
In €	Krediet	Boekwaarde 1-1-2019	Mutaties 2019	Boekwaarde 31-12-2019	Realisatie 2019	Verwachte realisatie
	Verduurzaming zwembad	300.000	-	-	-	NEE 2020
	Tonnenloods	1.000.000	-	-	-	NEE 2020
	Grond Tonnenloods	485.000	-	-	-	NEE 2020
	Verbouw oudbouw gemeentehuis	409.000	397.000	17.000	414.000	JA 0

De verbouw van het gemeentehuis is in 2018 afgerond. In 2019 is de laatste verbouwtermijn ontvangen en verwerkt in de materiële vaste activa.

Overige materiële vaste activa						
In €	Krediet	Boekwaarde 1-1-2019	Mutaties 2019	Boekwaarde 31-12-2019	Realisatie 2019	Verwachte realisatie
	vGPR 2018	275.000	-	-	-	NEE 2020
	vGRP 2017	575.000	447.000	67.000	514.000	JA

Afschrijvingen

De volgende afschrijvingstermijnen gelden:

- gronden en terreinen	geen afschrijving
- woonruimten	30 jaar
- bedrijfsgebouwen	25 jaar
- grond-, weg- en waterbouwkundige werken	20 jaar
- vervoermiddelen	6 jaar
- computers (automatisering)	5 jaar
- machines, apparaten, installaties	15 jaar
- overige materiële vaste activa	15 jaar

Financiële vaste activa

Financiële vaste activa						
in €	Boekwaarde 1-1-2019	Vermeer- deringen	Verminde- ringen	Aflossingen	Boekwaarde 31-12-2019	
Kapitaalverstrekkingen	71.000	0	0	0	71.000	
Leningen woningbouwvereniging	282.000	0	0	14.000	268.000	
Overige langlopende geldleningen u/g	458.000	26.000	0	22.000	462.000	
Overige uitzettingen langer dan 1 jaar	97.000	0	0	0	97.000	
Totaal	908.000	26.000	0	36.000	898.000	

In 2019 is een lening verstrekt aan AVV inzake een investering in lichtmasten ad € 26.000,-

VLOTTENDE ACTIVA

Voorraden

Het verloop van de voorraden is in 2019 als volgt:

Voorraden					
in €		Boekwaarde 1-1-2019	Vermeer- deringen	Vermi- deringen	Boekwaarde 31-12-2019
	Onderhanden werk				
	<i>Gronden in exploitatie</i>				
	West-Aletalaan, fase 3	233.000	0	233.000	0
	West-Aletalaan/Campus, fase 4	-836.000	484.000		-352.000
	Dellewal	2.217.000			2.217.000
	KLU-locatie	266.000	0		266.000
	<i>Panden in exploitatie</i>				
	Campus	2.949.000	0		2.949.000
	Gereed product en handelsgoederen				
	Voorraad winkel CNL	5.000			5.000
		4.834.000	484.000	233.000	5.085.000

West-Aletalaan, fase 3

Het bestemmingsplan fase 3 wordt uitgevoerd na realisatie van Campus/ West Aletalaan fase 4. Er kunnen circa 22 woningen worden gebouwd. Gezien het feit dat de ontwikkelingen langzamer verlopen dan verwacht, wordt het complete West-Aletalaan, fase 3 met ingang van eind 2019 geherrubriceerd onder de gronden van de materiële vaste activa.

West-Aletalaan/ Campus, fase 4

In 2019 heeft een vermeerdering plaatsgevonden van € 484.000, bestaande uit € 338.000,- compensatie boswet & EHS, € 67.000 gemaakte bouwkosten en € 79.000 positief resultaat. Het project wordt in de eerste helft van 2020 afgerond, aan 2019 wordt een resultaat toegerekend van € 79.000.

Dellewal en campus

Het college en de raad zijn van mening dat onze eigen vermogenspositie de financiële risico's die uit beide complexen kunnen voortvloeien niet kan opvangen. Het college en de raad zijn zich ervan bewust dat het realiseren van de nu in de balans opgenomen boekwaarde van het complex Dellewal en de Campusgebouwen noodzakelijk is om onze eigen vermogenspositie op het door uw raad geformuleerde minimale niveau te handhaven. Verliezen die eventueel zouden kunnen ontstaan uit hoofde van de hiervoor genoemde risico's kunnen op dit moment niet ten laste van het eigen vermogen worden opgevangen zonder de financiële positie van onze gemeente te ondergraven, hetgeen we ons als zelfstandige gemeente niet kunnen veroorloven.

KLU-locatie

De verwachting is dat deze locatie in 2020 kan worden verkocht, tegen minimaal de boekwaarde, aan Woon Friesland.

Uitzettingen met een looptijd korter dan één jaar

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar		Balans 31-12-2019	Balans 31-12-2018
In €			
	<i>Vorderingen op openbare lichamen</i>		
	BTW	54.000	-3.000
	BCF	1.290.000	1.456.000
	Debiteuren	61.000	61.000
	Totaal vorderingen op openbare lichamen	1.405.000	1.514.000
	<i>Overige vorderingen</i>		
	Algemene debiteuren	238.000	632.000
	Af: voorziening voor dubieus	-15.000	-15.000
	Subtotaal	223.000	617.000
	Belastingdebiteuren	178.000	180.000
	Ontvangsten onderweg	-34.000	-43.000
	Af: voorziening dubieus	-17.000	-17.000
	Subtotaal	127.000	120.000
	Overige vorderingen (niet gespecificeerd)	-22.000	-36.000
	Totaal overige vorderingen	328.000	701.000
	Totaal uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	1.733.000	2.215.000

Een ouderdomsanalyse van de debiteuren is per ultimo 2019 als volgt te geven:

Ouderdomsanalyse debiteuren per 31-12-2019					
in €	Aantal dagen openstaand				Totaal
	$x < 30$	$30 < x < 60$	$60 < x < 90$	$x \geq 90$	
Algemene debiteuren en openbare lichamen	231.000	2.000	3.000	63.000	299.000
Belastingdebiteuren				91.000	91.000
	231.000	2.000	3.000	154.000	390.000

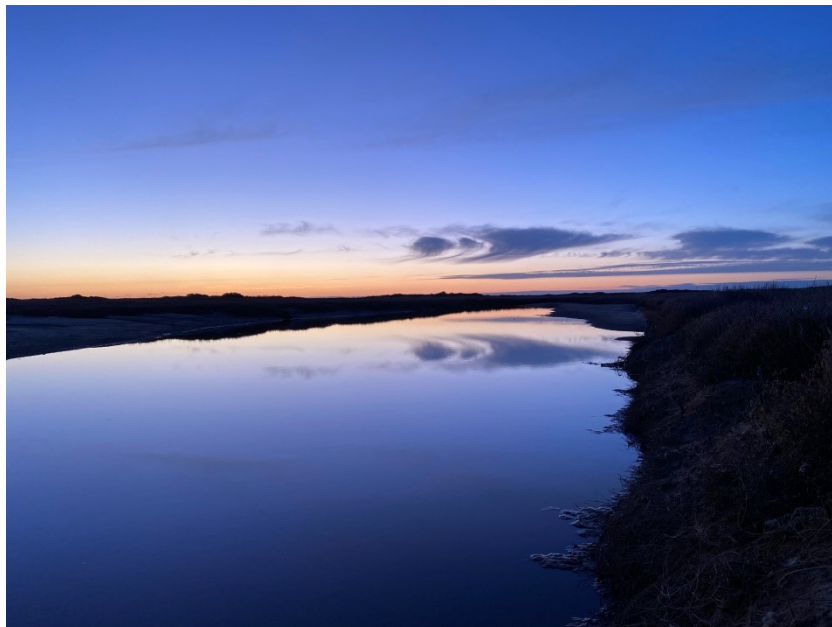
Medio maart 2020 is het openstaande saldo van de algemene debiteuren en openbare lichamen gedaald naar € 91.000 en het saldo van de belastingdebiteuren naar € 111.000.

Liquide middelen

Liquide middelen		Balans 31-12-2019	Balans 31-12-2018
In €			
	ABN-AMRO	13.000	13.000
	BNG	619.000	742.000
	Rabobank	77.000	58.000
	Kas	7.000	6.000
	Liquide middelen onderwijs	462.000	599.000
	Totaal liquide middelen	1.178.000	1.418.000

Overlopende activa

Overlopende activa		Balans 31-12-2019	Balans 31-12-2018
In €			
	Te ontvangen van Ministerie inzake SoZaWe	73.000	73.000
	Nog te vorderen toeristenbelasting	2.147.000	2.094.000
	Nog te vorderen precariobelasting	95.000	95.000
	Te vorderen bedragen onderwijs	71.000	79.000
	Overige overlopende activa	241.000	188.000
	Totaal overlopende activa	2.627.000	2.529.000

VASTE PASSIVA

Eigen vermogen

Het eigen vermogen bestaat uit de algemene reserve, de bestemmingsreserves en het saldo van baten en lasten (resultaat). Hieronder zijn deze categorieën nader gespecificeerd:

Eigen vermogen		
in €	Balans 31-12-2019	Balans 31-12-2018
A - Algemene reserve	3.654.000	3.879.000
B - Bestemmingsreserves	5.106.000	4.823.000
Saldo van de rekening van baten en lasten	267.000	-130.000
Totaal eigen vermogen	9.027.000	8.572.000

Voor een totaaloverzicht van de reserves en voorzieningen gedurende het jaar 2019, verwijzen wij u naar bijlage 1 Reserves en voorzieningen bij deze jaarrekening.

A - Algemene reserve	
in €	
Stand per 1 januari 2019	3.879.000
<i>Vermeerderingen:</i>	
Resultaatbestemming 2018	
Subtotaal	3.879.000
<i>Verminderings:</i>	
Resultaatbestemming 2018	-225.000
Stand per 31 december 2019	3.654.000

De algemene reserve wordt beschouwd als de belangrijkste component van het financiële weerstandsvermogen. Het minimale weerstandsvermogen per 31 december 2019 is € 3.395.000, dit is het geblokkeerde deel van de algemene reserve en dient als bufferfunctie voor het opvangen van financiële tegenvallers.

B1 - Reserve recreatie	
in €	
Stand per 1 januari 2019	229.000
<i>Vermeerderingen:</i>	
Resultaatbestemming 2018	95.000
Subtotaal	324.000
<i>Verminderings:</i>	
Invoering Waddenkaart	-70.000
Stand per 31 december 2019	254.000

Deze reserve wordt gevormd door meevallende opbrengsten toeristenbelasting. Alleen eenmalige kosten ten behoeve van het toeristisch product worden ten laste van de reserve gebracht. Een specificatie van de opbrengsten en verdeling toeristenbelasting vindt u in bijlage 4 "opbrengst en verdeling toeristenbelasting" van deze jaarrekening.

B2 - Reserve exploitatie 't Behouden Huys	
in €	
Stand per 1 januari 2019	59.000
<i>Vermeerderingen:</i>	
Exploitatieresultaat 2019	2.000
Stand per 31 december 2019	61.000

Het exploitatieoverschot van 2019 van het Behouden Huys wordt toegevoegd aan de reserve.

B3 - Reserve havenbedrijf	
in €	
Stand per 1 januari 2019	3.833.000
<i>Vermeerderingen:</i>	
Jaarlijkse dotatie (volgens begroting)	293.000
Subtotaal	4.126.000
<i>Verminderings:</i>	
Dekking exploitatie havenbedrijf	-135.000
Stand per 31 december 2019	3.991.000

Bij de overdracht van de havenexploitatie van het Rijk naar de gemeente heeft de gemeente een afkoopsom ontvangen voor toekomstige negatieve exploitatiekosten en onderhoudskosten. Deze afkoopsom is gestort in de reserve havenbedrijf. De totale lasten welke gemoeid zijn met de haven moeten uiteindelijk deel uit gaan maken van de gemeentelijke exploitatie. De reserve wordt in eerste instantie gebruikt als overbrugging van de tijd die nodig is om tot dat moment te komen. Daarna dient de reserve om schommelingen in de exploitatie op te vangen.

B4 - Reserve sociaal domein	
in €	
Stand per 1 januari 2019	222.000
<i>Verminderings:</i>	
Saldo van baten en lasten van het sociaal domein	-222.000
Stand per 31 december 2019	0

Per 1 januari 2015 is het takenpakket Sociaal domein toegevoegd aan de gemeente. Om mogelijke grote fluctuaties (lees: risico's) te kunnen opvangen is besloten een reserve sociaal domein te vormen. Jaarlijks wordt het saldo van lasten en baten van het sociaal berekend en toegevoegd (positief saldo) of onttrokken (negatief saldo) aan de reserve. Door het negatieve saldo in 2019 is de voorziening volledig benut, overige tekorten in het sociaal domein zullen vanaf 2019 ten laste van de exploitatie en daarmee ten laste van de algemene reserve komen.

B5 - Reserve budgetoverheveling	
in €	
Stand per 1 januari 2019	461.000
<i>Vermeerderingen:</i>	
Subsidie ambulancesteiger	105.000
Uitvoeringsbudget masterplan haven	92.000
Trimbos instituut	19.000
Inrichting fietsenstallingen strandovergangen	10.000
Anders innen toeristenbelasting	100.000
resterend budget duurzaamheid	87.000
Kwartiermaker tonnenloods	69.000
Beleid begraafplaatsen	18.000
Belevingswaarde winkelgebied	15.000
Budget invoering omgevingswet	20.000
Woonprogramma 135+	132.000
Overall geïnformeerd Terschelling	55.000
Regulier budget volkshuisvesting	57.000
Subtotaal	1.240.000
<i>Verminderingen:</i>	
Besteding overgehevelde middelen van 2018	-461.000
Stand per 31 december 2019	779.000

Deze reserve is bedoeld om middelen die in 2019 niet besteed zijn en die voldoen aan de criteria voor budgetoverheveling mee te nemen naar 2020. In 2020 staan hier uitgaven tegenover met een vastgelegde bestedingsverplichting.

B6 - Reserve Dr. J.W. van Dierenfonds	
in €	
Stand per 1 januari 2019	19.000
<i>Vermeerderingen:</i>	
Bespaarde rente over eigen financieringsmiddelen	1.000
Storting H. Flaman	1.000
Stand per 31 december 2019	21.000

Deze reserve is bedoeld voor specifieke aankopen voor het museum 't Behouden Huys. Aan de reserve wordt 5% rente toegevoegd.

Voorzeningen

Voorzeningen		
in €	Balans 31-12-2019	Balans 31-12-2018
C - Voorzeningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	1.854.000	1.569.000
D - Onderhoudsvoorzeningen	1.600.000	1.512.000
E - Door derden bekleemde middelen met een specifieke aanwendingsrichting	1.382.000	1.453.000
Totaal voorzieningen	4.836.000	4.534.000

Voorzeningen behoren tot het vreemd vermogen. Zij bevatten voorziene lasten in verband met risico's en verplichtingen waarvan de omvang min of meer onzeker is. Voorzeningen kunnen ook betrekking hebben op verplichtingen van bepaalde kosten die in de tijd onregelmatig gespreid zijn.

Voorzeningen voor verplichtingen, verliezen en risico's

C1 - Voorziening verlof- en spaaruren personeel	
in €	
Stand per 1 januari 2019	64.000
<i>Verminderingen:</i>	
Vrijval spaaruren	-13.000
Stand per 31 december 2019	51.000

Enkele medewerkers hebben rechten opgebouwd om spaaruren op een bepaald moment om te zetten in verlof. De rechten worden in de balans opgenomen in deze voorziening. De opgebouwde rechten worden jaarlijks aangepast aan de loonontwikkeling. Een aantal jaren geleden zijn er met medewerkers afspraken gemaakt omtrent het overschot aan verlofuren. Een aantal medewerkers heeft er voor gekozen om dit verlof op te nemen bij het einde van het dienstverband. Deze lasten worden vanaf 2014 eveneens in de balans opgenomen in deze voorziening.

C2 - Voorziening verplichtingen voormalige bestuurders	
in €	
Stand per 1 januari 2019	1.313.000
<i>Vermeerderingen:</i>	
Dotatie op basis van actuariële berekening	431.000
Subtotaal	1.744.000
<i>Verminderingen:</i>	
Betalingen aan voormalige bestuurders	-124.000
Stand per 31 december 2019	1.620.000

Bestuurders bouwen tijdens hun ambtsperiode wachtgeldrechten en pensioenrechten op. Indien bestuurders op enig moment niet opnieuw worden benoemd of tussentijds defungeren, kan aanspraak worden gemaakt op wachtgeld. Gewezen bestuurders hebben vanaf het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd recht op een pensioen. Daar sprake kan zijn van een aanzienlijke financiële verplichting jegens wethouders en hun partners, is besloten deze verplichtingen op te nemen in een voorziening. Voor fungerende bestuurders worden de rechten in de voorziening opgenomen op het moment van defungeren.

De voorziening verplichting voormalig bestuurders wordt jaarlijks aangepast aan de dan bekende rechten. De voorziening wordt actuariëel berekend, rekening houdend met een wettelijke rekenrente van 0,29% en actuele sterftetafels.

In de begroting is rekening gehouden met een dotatie van € 63.000, gebaseerd op voorgaande rekenrente (2018 1,6%). In 2019 is de wettelijke rekenrente verlaagd naar

0,29%, dit betekent dat het op te bouwen doelvermogen voor de pensioengerechtigden dient te worden verhoogd. Er diende een extra incidentele dotatie aan de voorziening te worden toegevoegd van € 368.000.

C3 - Voorziening afkoopsommen graven	
in €	
Stand per 1 januari 2019	192.000
<i>Vermeerderingen:</i>	
Ontvangen afkoopsommen voor langdurig onderhoud	15.000
Subtotaal	207.000
<i>Verminderingen:</i>	
Vrijval ten gunste van de exploitatie	-24.000
Stand per 31 december 2019	183.000

Deze voorziening wordt gevormd in verband met de verplichtingen die de gemeente heeft in verband met het periodiek onderhoud aan graven op de begraafplaats van West-Terschelling. De van nabestaanden ontvangen afkoopsommen voor het onderhoud worden aan de voorziening toegevoegd. De lasten van onderhoud worden op de voorziening in mindering gebracht.

Onderhoudsvoorzieningen

De onderhoudsvoorzieningen voor gemeentelijke riolering, wegen en paden en de gemeentelijke gebouwen worden bepaald op basis van een meerjarig onderhoudsgemiddelde. Onderhoudslasten worden uit de voorzieningen onttrokken, terwijl jaarlijks een dotatie plaatsvindt aan de voorziening op basis van het betreffende beheersplan.

D1 - Onderhoudsvoorziening riolering	
in €	
Stand per 1 januari 2019	970.000
<i>Vermeerderingen:</i>	
Saldo product riolering	173.000
Subtotaal	1.143.000
<i>Vermindering</i>	
Vrijval naar aanleiding van het herziene vGRP	-522.000
Stand per 31 december 2019	621.000

D2 - Onderhoudsvoorziening wegen en paden	
in €	
Stand per 1 januari 2019	228.000
<i>Vermeerderingen:</i>	
Dotatie op basis van het beheersplan	411.000
Subtotaal	639.000
<i>Verminderingen:</i>	
Onttrekking in verband met uitgevoerd onderhoud	-81.000
Stand per 31 december 2019	558.000

D3 - Onderhoudsvoorziening gemeentelijke gebouwen	
in €	
Stand per 1 januari 2019	316.000
<i>Vermeerderingen:</i>	
Dotatie op basis van het beheerplan	280.000
Subtotaal	596.000
<i>Verminderingen:</i>	
Ottrekking in verband met uitgevoerd onderhoud	-175.000
Stand per 31 december 2019	421.000

Door derden beklemd middelen

E1 - Voorziening onderwijs	
in €	
Stand per 1 januari 2019	1.453.000
<i>Vermeerderingen:</i>	
Mutatie in de voorziening volgens de jaarrekening 2019	-71.000
Stand per 31 december 2019	1.382.000

De voorziening onderwijs wordt gevormd door het verschil tussen de door het Rijk betaalde vergoedingen aan de gemeente Terschelling voor het openbaar onderwijs en de daaruit betaalde lasten. De gemeente fungeert hierin als bevoegd gezag. Door de invoering van de landelijke lumpsum financiering van het openbaar onderwijs heeft het openbaar onderwijs een zelfstandige jaarrekening opgesteld waarvan de activa en passiva alsmede de baten en lasten in de gemeentelijke jaarrekening zijn geconsolideerd.

Vanaf het jaar 2008 wordt in de jaarrekening van de gemeente één voorziening onderwijs geadministreerd, waarvan het eindsaldo overeenstemt met het eigen vermogen volgens de eindbalans van het openbaar onderwijs.

Vaste schulden met een rente typische looptijd van één jaar of langer

Langlopende schulden				
in €	Boekwaarde 1-1-2019	Opgenomen lening	Aflossingen	Boekwaarde 31-12-2019
Binnenlandse banken	9.700.000	2.000.000	755.000	10.945.000
Totaal	9.700.000	2.000.000	755.000	10.945.000

Bijlage 2 Langlopende geldleningen geeft een gedetailleerd overzicht van de mutaties in de geldleningen. In 2019 is een nieuwe lening afgesloten van € 2.000.000 en de rentelast op de geldleningen bedroeg over 2019 € 316.000.

Kasgeldlimiet en opgenomen kasgeld		2019	2018
in €			
	Kasgeldlimiet (8,5% van € 22.958.000)	1.951.430	1.878.000
	Opgenomen kasgeld	2.500.000	4.000.000
	Overschrijding limiet	548.570	2.122.000

VLOTTENDE PASSIVA

Netto vlottende schulden met een rente typische looptijd korter dan één jaar.

Liquide middelen		Balans 31-12-2019	Balans 31-12-2018
In €			
	Kasgeldlening	2.500.000	4.000.000
	Totaal liquide middelen	2.500.000	4.000.000

Overige schulden		Balans 31-12-2019	Balans 31-12-2018
In €			
	Crediteuren overheid	370.000	372.000
	Crediteuren overig	481.000	410.000
	Betalingen onderweg	-	526.000
	Crediteuren onderwijs	268.000	325.000
	Totaal overige schulden	1.119.000	1.633.000

Overlopende passiva		Balans 31-12-2019	Balans 31-12-2018
In €			
	Transitorische rente geldleningen	213.000	217.000
	Groenfonds Noordermiede en bedrijventerrein	339.000	12.000
	Dienst SoZaWe NW Fryslân	-	181.000
	Afrekening sociaal domein 2019	41.000	-
	Ministerie Sociale Zaken	69.000	69.000
	Te betalen loondifferentiatie	47.000	47.000
	Resultaat strandhout	1.000	1.000
	FUMO te verwachten afrekening dienstverlening	354.000	279.000
	Vooruitontvangen huur Passantenhaven	439.000	472.000
	Storting depot Passantenhaven incl. rente	105.000	105.000
	Compensatie BTW Waddenveren, door te storten naar andere eilanden	-	1.194.000
	Prokino	18.000	23.000
	Belastingdienst	50.000	50.000
	Vervanging toestellen gymlokalen West en Hoorn	-	25.000
	Nog te betalen subsidies	29.000	29.000
	Toezegging cofinanciering	11.000	-
	Nog te betalen promotiesubsidie	9.000	-
	Vooruitontvangen subsidie op Terschelling altijd en overal geïnformeerd	28.000	-
	SMPT promotiesubsidie	-	15.000
	Cofinanciering	5.000	30.000
	Specifieke uitkering Sport	60.000	-
	Aanvulling loonkosten	58.000	-
	Nog te belaten loon	30.000	-
	MSC Zoe	10.000	-
	OAB-aanvragen 2017	4.000	4.000
	OAB-aanvragen 2018	-	9.000
	Terug te betalen OAB subsidie 2017/2018	6.000	-
	OAB-aanvragen 2019	25.000	-
	Vergoeding PO	10.000	-
	Overname machines Empatec	35.000	-
	Overige overlopende passiva	-	8.000
Totaal overlopende passiva		1.996.000	2.770.000

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

Gewaarborgde geldleningen

De gemeente heeft waarborgen verstrekt tot een bedrag van € 10.370.000 voor nog uitstaande geldleningen van andere instellingen. In bijlage 3 Gewaarborgde geldleningen wordt een specificatie gegeven van dit bedrag naar de aard van deze gewaarborgde geldleningen. Het risico om voor deze waarborgen te worden aangesproken is overigens zeer gering omdat de leningen voorafgaand zijn geborgd door het Waarborgfonds Sociale

Woningbouw.

Erfpachtverplichtingen

De gemeente heeft jaarlijkse verplichtingen tot het betalen van erfpachten voor een bedrag van € 18.000.

Vennootschapsbelasting

De gemeente is vanaf 1 januari 2016 vennootschapsbelastingplichtig. In 2018 en 2019 is een positief resultaat behaald op de exploitatie van West-Aleta/Campus, fase 4. Hierover zal naar verwachting een gering bedrag aan vennootschapsbelasting moeten worden betaald.

Gebeurtenissen na balansdatum

Het COVID-19 (Corona) virus heeft geen financiële gevolgen voor de jaarrekening 2019, maar wel voor naar verwachting veel beleidsterreinen van onze begroting 2020 en mogelijk voor de jaren daarna. Hoe groot de financiële impact zal zijn is nu onmogelijk te bepalen. We monitoren onze risico's en die van onze partners voortdurend. Onze organisatie loopt geen risico voor de continuïteit. We bewaken onze liquiditeitspositie goed en nemen zo nodig maatregelen om onze taken gedurende deze crisis zo goed mogelijk te blijven uitvoeren.

2.2 Overzicht van baten en lasten in de jaarrekening (Programmarekening)

2.2.1 Programmarekening Lasten

Programmarekening over het jaar 2019						
Lasten	Rekening 2019		Begroting 2019		Rekening 2018	
Lokale heffingen		113.000		174.000		85.000
Onroerende zaakbelasting	71.000		42.000		50.000	
Toeristenbelasting	42.000		132.000		35.000	
Forensenbelasting						
Precariobelasting						
Kostendekkende activiteiten		1.701.000		1.011.000		1.501.000
Riolering	780.000		276.000		789.000	
Afval	921.000		735.000		712.000	
Algemene uitkering		0		0		0
Programma's		20.689.000		21.065.500		19.115.000
0: Bestuur en ondersteuning	7.526.000		7.205.000		5.400.000	
1: Veiligheid	791.000		826.000		990.000	
2: Verkeer, vervoer en waterstaat	1.567.000		1.920.000		1.931.000	
3: Economie	260.000		332.000		233.000	
4: Onderwijs	4.111.000		3.851.000		3.998.000	
5: Sport, cultuur en recreatie	1.689.000		1.691.000		1.787.000	
6: Sociaal domein	2.937.000		2.910.500		2.960.000	
7: Volksgezondheid en milieu	557.000		1.248.000		671.000	
8: VHROSV	1.251.000		1.082.000		1.145.000	
Subtotaal		22.503.000		22.250.500		20.701.000
Mutaties in de reserves		1.076.000		389.000		366.000
Stortingen	1.076.000		389.000		366.000	
Saldo		23.579.000		22.639.500		21.067.000
Vennootschapsbelasting		0		0		0
Nog te bestemmen resultaat		267.000				
Totaal		23.846.000		22.639.500		21.067.000

2.2.2 Programmarekening baten

Programmarekening over het jaar 2019					
Baten	Rekening 2019		Begroting 2019		Rekening 2018
Belastingen		5.960.000		5.635.000	4.778.000
Onroerende zaakbelasting	2.048.000		1.858.000		1.371.000
Toeristenbelasting	3.104.000		3.030.000		2.665.000
Forensenbelasting	699.000		652.000		622.000
Precariobelasting	109.000		95.000		120.000
Kostendekkende activiteiten		1.636.000		1.536.000	1.648.000
Riolering	846.000		830.000		836.000
Afval	790.000		706.000		812.000
Algemene uitkering		8.804.000 *		8.557.000	7.820.000
Programma's		6.558.000		5.933.000	5.705.000
0: Bestuur en ondersteuning	519.000		412.000		475.000
1: Veiligheid	45.000		45.000		51.000
2: Verkeer, vervoer en waterstaat	403.000		460.000		414.000
3: Economie	0		0		0
4: Onderwijs	3.626.000		3.303.000		3.366.000
5: Sport, cultuur en recreatie	436.000		248.000		369.000
6: Sociaal domein	388.000		439.000		402.000
7: Volksgezondheid en milieu	631.000		614.000		121.000
8: VHROSV	510.000		412.000		507.000
Subtotaal		22.958.000		21.661.000	19.951.000
Mutaties in de reserves		888.000		935.000	1.114.000
Onttrekkingen	888.000		935.000		1.114.000
Saldo		23.846.000		22.596.000	21.065.000
Vennootschapsbelasting		0		0	0
Nog te bestemmen resultaat				43.500	2.000
Totaal		23.846.000		22.639.500	21.067.000

2.3 Paragrafen

In het BBV is voorgeschreven dat in de begroting en het jaarverslag een aantal verplichte paragrafen worden opgenomen.

Deze paragrafen geven een dwarsdoorsnede van de financiële aspecten van de jaarrekening. De informatie komt verder gefragmenteerd bij de verschillende programma's aan bod, maar is daardoor minder inzichtelijk voor de gemeenteraad. Het gaat hierbij met name om de beleidslijnen voor beheersmatige aspecten die grote financiële gevolgen kunnen hebben en/of van belang zijn voor het realiseren van de programma's. Het is de bedoeling dat de paragrafen de raad de juiste en integrale informatie geven om zijn kaderstellende en controlerende rol ook op de beheersmatige aspecten waar te maken. Daarnaast zijn de paragrafen ook belangrijk voor de toezichthouder, die op deze manier de financiële positie van de gemeente beter kan beoordelen.

Volgens het BBV dient de begroting tenminste de volgende paragrafen te bevatten:

- Lokale heffingen
- Weerstandsvermogen en risicobeheersing
- Onderhoud kapitaalgoederen
- Financiering
- Bedrijfsvoering
- Verbonden partijen
- Grondbeleid

In deze jaarrekening is de bovenstaande volgorde aangehouden. Daarnaast is ook een niet verplichte paragraaf toegevoegd. Dit is een paragraaf die meer inzicht geeft over de verdeling van de totale personele lasten over de verschillende programma's en taakvelden.

2.3.1 Paragraaf 1 – Lokale heffingen

Inleiding

Voor de uitvoering van gemeentelijke taken heeft de gemeente middelen nodig om de hiermee gepaard gaande kosten te dekken. Het innen van lokale heffingen behoort tot één van de mogelijkheden om deze middelen te verschaffen. In deze paragraaf volgt een overzicht van de lokale heffingen die in onze gemeente worden geheven. Verder worden de ontwikkelingen van de onroerendezaakbelasting (OZB), afvalstoffenheffing en rioolheffing weergegeven.

Lokale heffingen

Heffingen kunnen worden onderverdeeld in belastingen en retributies. In onze gemeente worden de volgende heffingen opgelegd:

Lokale heffingen				
in €	Begrote inkomsten	Werkelijke inkomsten	Verschil in €	Verschil in %
<i>Onroerende + roerende zaakbelasting</i>				
- eigendom woningen	1.060.000	1.065.000	5.000	0%
- eigendom niet-woningen	507.000	602.000	95.000	19%
- gebruiker niet-woningen	291.000	381.000	90.000	31%
<i>Afvalstoffenheffing</i>	706.000	790.000	84.000	12%
<i>Rioolheffing</i>	830.000	846.000	16.000	2%
<i>Precariobelasting</i>	95.000	109.000	14.000	15%
<i>Toeristenbelasting</i>	3.030.000	3.104.000	74.000	2%
<i>Forensenbelasting</i>	652.000	699.000	47.000	7%
<i>Havengelden</i>	295.000	257.000	-38.000	-13%
<i>Grafrechten</i>	7.000	9.000	2.000	29%
<i>Leges burgerlijke stand en burgerzaken</i>	141.000	145.000	4.000	3%
<i>Leges bouwvergunningen en welstand</i>	206.000	262.000	56.000	27%
Totaal	7.820.000	8.269.000	449.000	6%

Onroerende zaakbelasting (OZB)

De grondslag voor de heffing van OZB in 2019 is de WOZ-waarde met peildatum 1 januari 2018. De feitelijke opbrengst over het belastingjaar 2019 is per saldo € 190.000 (9,27%) hoger dan geraamd. De reden hiervan is dat de gemiddelde WOZ-waarde meer is gestegen dan verwacht.

Tarieven Onroerende zaakbelasting (OZB)				
In %	2016	2017	2018	2019
Eigendom Woningen	0,0940%	0,0950%	0,0990%	0,1010%
Eigendom Niet-Woningen	0,1500%	0,1560%	0,2300%	0,2970%
Gebruiker Niet-Woningen	0,1250%	0,1280%	0,1750%	0,2160%

Rioolheffing

Sinds de introductie van de Wet gemeentelijke watertaken op 1 januari 2008 dient de gemeente niet alleen zorg te dragen voor stedelijk afvalwater, maar ook voor regenwater en grondwater. Om deze taken goed uit te voeren worden er kosten gemaakt. Deze kosten worden via de rioolheffing verhaald op gebruikers van woningen en niet-woningen.

Het tarief voor de rioolheffing wordt gebaseerd op het vastgestelde verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan (vGRP). In 2019 is het vGRP voor 2019-2023 vastgesteld. Het tarief voor de rioolheffing is al een aantal jaar gelijk. De werkelijke opbrengst voor het belastingjaar 2019 valt € 16.000 (2%) hoger uit dan geraamd.

Tarieven Rioolheffing					
In €		2016	2017	2018	2019
	Tarief Rioolheffing	176	176	176	176

De inkomsten uit rioolheffing mogen de kosten die gemoeid zijn met deze taken niet overschrijden. In onderstaande tabel is de kostendekkendheid van de rioolheffing te zien. Het dekkingspercentage van 96% geeft bijvoorbeeld aan dat de kosten voor 96% gedekt worden door de ontvangen heffingen. Het tekort hoeft niet te worden gedekt door tariefsverhogingen maar wordt gedekt vanuit de voorziening. Op deze manier is de kostendekkendheid van riolering altijd 100%.

In onderstaande tabel is te zien dat de kostendekkendheid voor 2019 uitkomt op 174%. Dit wordt veroorzaakt door het feit dat er in 2019 minder investeringen hebben plaatsgevonden. Daarnaast is er ook minder uitgegeven aan onderhoud. Deze uitgaven zijn doorgeschoven naar de toekomst. Het overschot is daarom gestort in de voorziening riolering, zodat de uitgaven in de komende jaren hieruit worden gedekt.

Voor een overzicht van de opbouw van deze voorziening verwijzen wij u naar de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen.

Kostendekkendheid Rioolheffing				
In €		Begroot 2019	Werkelijk 2019	Vershil
	<i>Lasten taakveld 7.2</i>			
	Beheer en onderhoud riolering	-516.000	-373.000	143.000
	<i>Baten taakveld 7.2</i>			
	Overige opbrengsten	290.000	288.000	-2.000
	Saldo exploitatielasten taakveld 7.2 Riolering	-226.000	-85.000	141.000
	Toerekening overhead	-235.000	-235.000	-
	BTW	-86.000	-60.000	26.000
	Saldo exploitatielasten taakveld 7.2 Riolering	-461.000	-320.000	141.000
	Opbrengst heffingen	540.000	558.000	18.000

Saldo Riolering	79.000	238.000	159.000
-----------------	--------	---------	---------

Dekkingspercentage	117%	174%
--------------------	------	------

Afvalstoffenheffing

Het huishoudelijk afval wordt door de gemeente ingezameld, afgevoerd en verwerkt. Met ingang van 2012 heeft de gemeente deze taken ondergebracht bij Omrin.

Omrin is een samenwerkingsverband op het gebied van afvalinzameling van alle gemeenten in Friesland. Om deze samenwerking te kunnen bekostigen wordt er afvalstoffenheffing geheven per huishoudelijke aansluiting.

Tarieven Afvalstoffenheffing					
In €		2016	2017	2018	2019
	Tarief afvalstoffenheffing	212	212	197	202

Uit de definitieve cijfers blijkt dat er meer afval is ingezameld en verwerkt in 2019 dan begroot. Dit heeft er toe geleid dat de kosten hoger uitvallen. Daarnaast is er ook extra afvalstoffenheffing ontvangen dan begroot. Hiermee komt de kostendekkendheid voor 2019 op 93%. De kostendekkendheid van de afvalstoffenheffing mag maximaal 100% bedragen.

Kostendekkendheid Afvalstoffenheffing			
In €	Begroot 2019	Werkelijk 2019	Vershil
<i>Lasten taakveld 7.3</i>			
Afvalinzameling	-466.000	-463.000	3.000
Afvalverwerking	-273.000	-321.000	-48.000
Milieustraat	-51.000	-118.000	-67.000
Overslagstation	-2.000	-3.000	-1.000
<i>Baten taakveld 7.3</i>			
Afvalverwerking	74.000	65.000	-9.000
Huuropbrengsten	10.000	11.000	1.000
Overige opbrengsten	10.000	-	-10.000
Saldo exploitatielasten taakveld 7.3 Afval	-698.000	-829.000	-131.000
Toerekening overhead	-19.000	-19.000	-
Saldo exploitatielasten taakveld 7.3 incl. overhead	-717.000	-848.000	-131.000
Opbrengst heffingen	706.000	790.000	84.000
Saldo Afval	-11.000	-58.000	-47.000
Dekkingspercentage	98%	93%	

Lastendruk gemeente Terschelling

De gemiddelde woonlasten in een gemeente bestaan uit OZB, afvalstoffenheffing en rioolheffing.

In de onderstaande tabel is de lastendruk van de gemeente Terschelling over de afgelopen vier jaar weergegeven. Zoals te zien is stijgt de lastendruk ieder jaar. De gemiddelde stijging van de lastendruk is 2%.

Lastendruk				
In €	2016	2017	2018	2019
Gemiddelde WOZ-waarde	295.000	300.000	309.000	321.000
OZB lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	278	287	306	328
Rioolheffing voor gezin	176	176	176	176
Afvalstoffenheffing voor gezin	212	212	197	202
Gemiddelde woonlasten Gemeente Terschelling	666	675	679	706

Precariobelasting

De gemeente Terschelling heft precariobelasting als vergoeding voor het gebruik van openbare grond. De precariobelasting wordt specifiek geheven voor het plaatsen van voorwerpen onder, op of boven voor de openbare dienst bestemde gemeentegrond.

De opbrengst precariobelasting over het belastingjaar 2019 valt € 14.000 hoger uit dan begroot.

Toeristenbelasting

De toeristenbelasting is een belasting die wordt geheven waarvan de opbrengst ten goede komt van het toeristisch product. Toeristenbelasting wordt geheven van degene die tegen vergoeding gelegenheid tot nachtverblijf biedt en voor de eerste dag via een opslag op het bootkaartje.

De gemeente Terschelling heft een vast tarief per persoon per nacht welk jaarlijks stijgt met de inflatiecorrectie van dat jaar. Voor 2019 bedroeg de toeristenbelasting € 1,70 per nacht. De werkelijke opbrengsten in 2019 vallen € 74.000 (2%) hoger uit dan geraamd.

Tarieven Toeristenbelasting					
In €		2016	2017	2018	2019
	Tarief Toeristenbelasting	1,55	1,60	1,65	1,70

De aanslagen voor de toeristenbelasting 2019 worden pas in het jaar 2020 opgelegd. De reden hiervoor is dat de verblijfsverstrekkers pas na afloop van het jaar hun aangifte toeristenbelasting kunnen indienen.

Forensenbelasting

De forensenbelasting wordt geheven van natuurlijke personen die, zonder in de gemeente hoofdverblijf te hebben, op meer dan 90 dagen van het belastingjaar voor zich of hun gezin een gemeubileerde woning beschikbaar houden op het eiland. De forensenbelasting voor het belastingjaar 2019 is vastgesteld op € 236,30 per slaappleaats met een maximum van € 1.181,50 per huisje.

De werkelijke opbrengsten in 2019 (over het belastingjaar 2018) zijn € 47.000 (7%) hoger dan de raming.

Havengelden

Havengeld is een vorm van leges, waarbij als uitgangspunt geldt dat tegenover een dienst die door de gemeente wordt verrichten een vergoeding wordt geheven.

De gemeente Terschelling int havengelden van de schepen die aanleggen in onze haven en daar 1 of meer dagen verblijven. Deze gelden worden gebruikt voor het 'draaiend' houden van onze haven.

Bij het innen van de havengelden wordt onderscheid gemaakt tussen de volgende soorten schepen:

- Pleziervaart
- Visserij
- Vrachtschip
- Passagiersschip
- Overige schepen

Iedere soort heeft zijn eigen tarief, welke zijn terug te vinden in de verordening havengelden 2019.

De werkelijke opbrengsten vallen € 38.000 (13%) lager uit dan de raming. De reden hiervan is dat het gebruik van de haven jaarlijks sterk fluctueert. Daarnaast merkt de havendienst dat onze haven door de jaren heen in populariteit is afgenomen. De komende jaren wordt geprobeerd om onze haven weer populair te maken voor schepen om aan te leggen. Hiervoor is het 'masterplan' haven opgesteld.

Grafrechten

De gemeente Terschelling int grafrechten bij degene die een graf gebruiken van de gemeente. De opbrengsten van de grafrechten worden gebruikt voor het onderhouden van de gemeentelijke begraafplaatsen.

De werkelijke opbrengst valt in 2019 € 2.000 (29%) hoger uit dan geraamd. Dit houdt in dat er in het jaar 2019 meer grafrechten zijn afgegeven dan in eerste instantie werd verwacht.

Leges burgerlijke stand en burgerzaken

Leges zijn vergoedingen die gemeenten vragen als tegenprestatie voor verrichte handelingen of taken. De opbrengsten uit de heffing van leges worden gebruikt om de kwaliteit van de verrichte handelingen en taken te waarborgen en om de personeels-, huisvesting- en materieelkosten te dekken. De hoogte van de leges voor 2019 is terug te vinden in de tarieventabel behorend bij de legesverordening 2019.

Het totaal van de ontvangen leges voor de burgerlijke stand (huwelijken en partnerschappen) en burgerzaken (paspoorten, rijbewijzen e.d.) is € 4.000 (3%) hoger dan begroot.

Leges bouwvergunningen en welstand

Net zoals de leges voor de burgerlijke stand en burgerzaken zijn bouwleges vergoedingen die gemeenten. Ook deze opbrengsten worden gebruikt om de kwaliteit van de verrichte handelingen en taken te waarborgen en om de personeels-, huisvesting- en materieelkosten te dekken. De hoogte van de bouwleges is de afgelopen jaren achtergebleven bij de kosten die gemaakt worden voor de verlening van bouw- en welstandsvergunningen. De werkelijke opbrengst van de bouwleges valt in het belastingjaar 2019 € 56.000 (27%) hoger uit dan geraamd. Daar staat tegenover dat de kosten voor deze vergunningverlening € 278.000 hoger zijn dan begroot. In 2019 is er gekeken naar het verhogen van de bouwleges, dit heeft er toe geleid dat in 2020 de tarieven zijn aangepast.

Kwijtschelding

Gemeenten kunnen in Nederland zelf bepalen welke gemeentelijke belastingen onder het kwijtscheldingsbeleid vallen. Het kwijtscheldingsbeleid van de gemeente Terschelling kent de volgende uitgangspunten:

- Het kwijtscheldingspercentage voor de inkomensnorm is vastgesteld op 100% van de bijstandsnorm;
- Kwijtschelding kan uitsluitend worden verleend voor:
  - OZB woningen (na afschaffing van het gebruikersdeel komt dit nog maar zelden voor)
  - Rioolheffing
  - Afvalstoffenheffing

Sinds het jaar 2019 is het veel makkelijker geworden voor belastingplichtigen om kwijtschelding aan te vragen. Door de samenwerking met het Noordelijk Belastingkantoor kunnen belastingplichtigen digitaal hun kwijtschelding indienen. Het Noordelijk Belastingkantoor beoordeelt deze aanvraag en stuurt de uitkomst door naar de gemeente Terschelling. Wanneer het besluit tot kwijtschelding positief is, krijgt de belastingplichtige ook kwijtschelding voor de bovengenoemde belastingen van de gemeente Terschelling.

In 2019 zijn 28 verzoeken ingediend tot kwijtschelding. Hiervan zijn er 18 verleend, en 10 afgewezen.

In totaal werd er voor een bedrag van € 11.000 kwijtgescholden.

2.3.2 Paragraaf 2 – Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Op grond van het BBV bevat de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing een vaste set van financiële kengetallen. Deze kengetallen moeten inzichtelijk maken hoeveel (financiële) ruimte de gemeente heeft om extra structurele en incidentele lasten op te vangen. De financiële kengetallen kunnen door de gemeenteraad en externe toezichthouders betrokken worden bij de beoordeling en vergelijking van de financiële positie.

Naast de vaste set van kengetallen bevat deze paragraaf ook inzicht in de mogelijke risico's die de gemeente loopt en de invloed van deze risico's. Om de risico's te beperken, heeft de gemeente een beleid voor risicomanagement. Als beleidskaders voor dit risicomanagement gelden de financiële verordening (art. 212 Gemeentewet), de nota van reserves en voorzieningen en deze begrotingsparagraaf.

In dit onderdeel wordt ook de weerstandscapaciteit beschreven en de ratio weerstandsvermogen bepaald.

Kengetallen

Overzicht kengetallen			
Kengetal	Jaarrekening 2017	Jaarrekening 2018	Jaarrekening 2019
Netto schuldquote	59%	51%	44%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen	62%	55%	48%
Solvabiliteitsratio	29%	27%	30%
Kengetal grondexploitatie	6%	9%	9%
Structurele exploitatieruimte	0%	0%	1%
Belastingcapaciteit	93%	94%	95%

In bovenstaande tabel zijn de kengetallen samengevat weergegeven. De kengetallen in dit overzicht zijn beoordeeld aan de hand van de in het "GTK 2020 Gemeenten" opgenomen signaleringswaarden.

Weerstandsvermogen

Het beleid omtrent het weerstandsvermogen is vastgelegd in de door de raad vastgestelde financiële verordening naar aanleiding van artikel 212 van de Gemeentewet.

Ratio weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is de relatie tussen de risico's waar geen maatregelen voor zijn getroffen, zogenaamde restrisico's en de aanwezige beschikbare capaciteit die de gemeente Terschelling heeft om die niet begrote kosten op te vangen.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen 2019} = \frac{\text{beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{9.027.000}{3.446.000} = 2,62$$

Het waarderingscijfer voor een ratio hoger of gelijk aan 2,0 is A en betekent uitstekend.

Weerstandscapaciteit

Op 17 december 2019 is door de Raad de Nota reserves en voorzieningen 2020-2024 vastgesteld; de nota treedt in werking op 1 januari 2020.

In de volgende tabellen is de weerstandscapaciteit nader uitgewerkt.

Reservepositie per 31 december				
in €		2017	2018	2019
	Algemene Reserve	3.841.000	3.879.000	3.654.000
	Bestemmingsreserves (onbeklemd)	259.000	229.000	254.000
	Bestemmingsreserves (beklemd)	4.762.000	4.594.000	4.852.000
	Resultaat	-2.000	-130.000	267.000
	Totaal	8.860.000	8.572.000	9.027.000

Weerstandscapaciteit per 31 december				
in €		2017	2018	2019
	Algemene reserve	3.841.000	3.879.000	3.654.000
	Minimaal benodigde weerstandscapaciteit	3.247.000	3.296.000	3.446.000
	Totaal	594.000	583.000	208.000

Uit de tabel valt af te lezen dat de gemeente Terschelling aan de door de raad geformuleerde weerstandsnorm voldoet.

Wanneer de reserve recreatie wordt meegenomen in de berekening ziet het plaatje er als volgt uit:

Weerstandscapaciteit inclusief reserve recreatie per 31 december				
in €		2017	2018	2019
	Algemene reserve	3.841.000	3.879.000	3.654.000
	Reserve recreatie	259.000	229.000	254.000
	Minimaal benodigde weerstandscapaciteit	3.247.000	3.296.000	3.446.000
	Totaal	853.000	812.000	462.000

In onderstaande tabel is te zien dat de ratio weerstandsvermogen over de afgelopen jaren uitstekend is.

Ratio weerstandsvermogen				
		2017	2018	2019
	Beschikbare weerstandscapaciteit (totaal reserves)	8.860.000	8.572.000	9.027.000
	Benodigde weerstandscapaciteit	3.247.000	3.296.000	3.446.000
	Ratio weerstandsvermogen	2,73	2,60	2,62

De volgende kengetallen dienen ter ondersteuning bij de beoordeling van de financiële positie van de gemeente:

1. Netto schuldquote
2. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen
3. Solvabiliteitsratio
4. Structurele exploitatieruimte
5. Gemeentelijke belastingdruk

Bij de beoordeling van de financiële positie is het van belang de kengetallen van een adequate toelichting te voorzien.

Netto schuldquote

Netto schuldquote				
Hoe lager, hoe beter		2017	2018	2019
	Vaste schulden +	10.454.000	9.699.000	10.945.000
	Netto vlottende schulden +	5.609.000	5.633.000	3.676.000
	Overlopende passiva +	1.708.000	2.770.000	1.998.000
	Financiële vaste activa -	600.000	908.000	897.000
	Uitzettingen met looptijd korter dan 1 jaar -	2.197.000	2.215.000	1.733.000
	Liquide middelen -	604.000	1.418.000	1.315.000
	Overlopende activa -	2.574.000	2.530.000	2.635.000
	Saldo =	11.796.000	11.031.000	10.039.000
	Totaal baten /	19.951.000	21.797.000	22.958.000
	Netto schuldquote per 31 december	59%	51%	44%

De netto schuldquote geeft aan of de gemeente investeringsruimte heeft of juist op zijn tellen moet passen. De signaleringswaarden vanuit het provinciaal toezicht zijn:

- Schuldquote onder de 90%: Minst risicovol
- Schuldquote tussen de 90% en 130%: Neutraal
- Schuldquote boven de 130%: Meest risicovol

De gemeente Terschelling heeft volgens deze cijfers dus ruim voldoende investeringsruimte.

Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen				
Hoe lager, hoe beter		2017	2018	2019
	Vaste schulden	10.454.000	9.699.000	10.945.000
	Netto vlottende schulden	5.609.000	5.633.000	3.676.000
	Overlopende passiva	1.708.000	2.770.000	1.998.000
	Financiële vaste activa			
	Uitzettingen met looptijd korter dan 1 jaar	2.197.000	2.215.000	1.733.000
	Liquide middelen	604.000	1.418.000	1.315.000
	Overlopende activa	2.574.000	2.530.000	2.635.000
	Saldo	12.396.000	11.939.000	10.936.000
	Totaal baten	19.951.000	21.797.000	22.958.000
	Netto schuldquote	62%	55%	48%

De genoemde criteria bij de netto schuldquote gelden ook voor dit kengetal.

Solvabiliteitsratio

Solvabiliteitsratio			
Hoe hoger, hoe beter 			
	2017	2018	2019
Eigen vermogen	8.860.000	8.572.000	9.027.000
Totaal vermogen	30.417.000	31.208.000	30.423.000
	29%	27%	30%

De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen:

De signaleringswaarden vanuit het provinciaal toezicht zijn:

- Solvabiliteitsratio van 50% en hoger: **Minst risicovol**
- Solvabiliteitsratio tussen de 20% en 50%: **Neutraal**
- Solvabiliteitsratio van kleiner dan 20%: **Meest risicovol**

De solvabiliteitsratio van de gemeente Terschelling kan worden bestempeld als neutraal. Dit houdt in dat er risico's aanwezig zijn.

Hierbij moet wel worden opgemerkt dat in het totale vermogen een tweetal complexen zijn opgenomen die het totale vermogen sterk beïnvloeden, te weten het complex Dellewal en het complex en het complex Oude campus. De totale boekwaarde van beide complexen is circa € 5,2 mln. Indien deze complexen worden verkocht, ontstaat een geheel ander beeld van de solvabiliteitsratio.

Grondexploitaties

De boekwaarde van de voorraden gronden moet worden terugverdiend bij de verkoop. Kenmerkend voor grondexploitaties is dat de looptijd meerdere jaren is. Naarmate de inkomsten verder in de toekomst liggen, brengt dit meer rentekosten en risico's met zich mee.

Grondexploitatie			
Hoe lager, hoe beter 			
	2017	2018	2019
NIEG (Niet In Exploitatie Genomen gronden)	-	-	-
In Exploitatie Genomen gronden	1.209.000	1.880.000	2.131.000
Totaal baten	19.951.000	21.797.000	22.958.000
	6%	9%	9%

De signaleringswaarden vanuit het provinciaal toezicht zijn:

- Grondexploitatie onder de 20%: **Minst risicovol**
- Grondexploitatie tussen de 20% en 35%: **Neutraal**
- Grondexploitatie boven de 35%: **Meest risicovol**

De grondexploitaties van de gemeente Terschelling kunnen derhalve als niet-risicovol worden aangemerkt.

Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele vrije exploitatieruimte is. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten te dekken. Daarnaast geeft dit kengetal ook aan of de gemeente in staat is om structurele tegenvallers op te vangen dan wel of er nog ruimte is voor nieuw beleid.

Structurele exploitatieruimte				
Hoe hoger, hoe beter 		2017	2018	2019
	Totaal structurele lasten	-20.301.000	-21.749.000	-21.061.000
	Totaal structurele baten	19.473.000	20.778.000	21.947.000
	Structurele toevoeging aan reserves	-	58.000	-294.000
	Structurele onttrekking aan reserves	-	18.000	160.000
	Saldo	-828.000	-895.000	752.000
	Totaal baten	19.951.000	21.829.000	22.958.000
		-4%	-4%	3%

De gemeente Terschelling scoort met deze ratio in het jaar 2019 voldoende.

Gemeentelijke belastingcapaciteit

Belastingcapaciteit				
Hoe lager, hoe beter 		2017	2018	2019
	OZB lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ waarde	287	306	324
	Rioolheffing voor gezin	176	176	176
	Afvalstoffenheffing voor gezin	212	197	202
	Eventuele heffingskorting	-	-	-
	Totale woonlasten voor gezin	675	679	702
	Landelijk gem. woonlasten meerpersoons huishouden	723	721	739
		93%	94%	95%

Dit kengetal laat de belastingdruk in de gemeente Terschelling ten opzichte van de landelijke belastingdruk zien.

De signaleringswaarden vanuit het provinciaal toezicht zijn:

- Belastingcapaciteit onder de 95%: Minst risicovol
- Belastingcapaciteit tussen de 95% en 105%: Neutraal
- Belastingcapaciteit boven de 105%: Meest risicovol

De belastingcapaciteit van de gemeente Terschelling kan voor 2019 als neutraal worden weergegeven. In de tabel is te zien dat de gemiddelde woonlasten voor een meerpersoonshuishouden onder het landelijk gemiddelde zitten.

Beleid ten aanzien van risico's

De gemeente Terschelling voert een financieel beleid waarbinnen toekomstige financiële risico's, indien de omvang hiervan is in te schatten, in de balans tot uitdrukking worden gebracht. Dit betekent dat verplichtingen uit hoofde van personele verplichtingen, voor zover dit binnen de regelgeving van het BBV is toegestaan, door middel van voorzieningen in de jaarrekening op het eigen vermogen worden gecorrigeerd.

Het beleid omtrent het weerstandsvermogen is vastgelegd in de door de Raad vastgestelde Nota reserves en voorzieningen 2020-2024. Op 17 december 2019 is een herziening van deze Nota door de Raad vastgesteld.

In het voorgaande is aangegeven dat het weerstandsvermogen van belang is voor het opvangen van mogelijke risico's die de gemeente loopt. In het navolgende wordt nader ingegaan op de mogelijke risico's die kunnen worden onderkend.

Belangrijkste financiële risico's	Constatering	Maatregelen	Risico
1 Sociaal Domein	- onvoldoende budget om benodigde aanbod voor zorg/ondersteuning te realiseren - uitvoering door de Dienst SoZaWe NW Fryslan	- In beeld brengen waar eventueel op bezuinigd kan worden. - beheersing/monitoring van de uitvoeringskosten	- groot - beperkt
2 Gemeentefonds	- systematiek van "trap op, trap af" houdt in dat nieuwe bezuinigingen en onderbestedingen van het Rijk een verdere verlaging van het gemeentefonds tot gevolg heeft.	- monitoring van ontwikkelingen binnen het gemeentefonds om snel te kunnen bijsturen	- groot
3 Campus Maritiem Instituut	- de Campus is voor € 2,9 miljoen terug gekocht	- de internaatgebouwen ter verkoop aanbieden middels openbare inschrijving	- beperkt
4 Complex voormalige dancing Dellewal	- de huidige boekwaarde is bijna € 2,3 miljoen	- een eventuele verkoopprijs is door de raad op minimaal de huidige boekwaarde gesteld en geldt als reëel.	- beperkt
5 Duurzaamheid	- het Ambitiemanifest "Terschelling zelfvoorzienend in 2020" is een ambitie die in de komende jaren behoorlijke fysieke en financiële inspanningen vergt	- in de meerjarenbegroting is voor elk project een budget beschikbaar gesteld	- gering
6 Bestemmingsplannen	- het opstellen van ruimtelijke plannen wordt steeds complexer door nieuwe wet- en regelgeving, zoals Natura 2000, Ecologische Hoofdstructuur en tal van voorschriften - als gevolg hiervan zullen de kosten voor Ruimtelijke Ordening stijgen - uitvoering masterplan havengebied	- het zo volledig mogelijk budgetteren om overschrijdingen te vermijden - er sinds 2018 jaarlijks een bedrag gereserveerd van €150.000, jaarlijks oplopend met €50.000 tot een maximum van €300.000 voor de havenontwikkeling.	- beperkt - beperkt
7 Onderhoud kapitaalgoederen	- de hoogte van de voorzieningen moet toereikend zijn om het noodzakelijke onderhoud te dekken	- zo nodig extra storting in de voorziening gebouwen en jaarlijkse monitoring van de voorziening wegen en paden	- beperkt
8 Garanties	- de gemeente staat momenteel garant voor de rente en aflossing van leningen tot een bedrag van €8 miljoen	- het jaarlijks beoordelen van de financiële gegevens van de geldnemende organisaties	- gering
9 Electronische overheid en ICT	- behoorlijke inzet van gemeente gevraagd voor met name het project Grootchalige Topografie - nauwe samenwerking binnen het Waddenverband met de gemeente Leeuwarden	- het beschikbaar stellen van benodigd budget - zicht houden op mogelijke financiële consequenties	- beperkt - beperkt
10 Corona crisis	- de coronacrisis heeft grote consequentie op de financiën positie van de gemeente in 2020. Momenteel kan niet een exacte raming worden gemaakt welke invloed het zal hebben.	- het beschikbaar stellen van benodigd budget	- groot

2.3.3 Paragraaf 3 – Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

De gemeente Terschelling heeft openbare ruimten en gebouwen in beheer en onderhoud. Voor veel activiteiten zijn kapitaalgoederen nodig, bijvoorbeeld groen, wegen, riolering, haven en gebouwen. De kwaliteit van de kapitaalgoederen en het onderhoud er van zijn bepalend voor het voorzieningen niveau.

Openbaar groen

Het onderhoud van de groenvoorziening is vastgelegd in een groenonderhoudsplan. De hoeveelheid groen per inwoner in beheer van de gemeente Terschelling bedraagt 43 m² per inwoner. In september 2015 heeft de Raad het groenbeleidsplan vastgesteld. Daarin wordt onderscheid gemaakt tussen de hoofdgroenstructuur, wijkgroenstructuur, buurtgroen en bijzondere objecten (de groene parels).

Hieronder volgt een financieel overzicht van het saldo per kostenplaats van het taakveld openbaar groen:

Taakveld 5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie					
naar kostenplaats in €	Begroot 2019	Realisatie 2019	Afwijking	per inwoner	2018
Eiland Griend	-2.000	-2.000	-	-0	-1.000
Beheer en onderhoud openbaar groen	-128.000	-206.000	-78.000	-42	-192.000
	-130.000	-208.000	-78.000	-42	-193.000

In 2018 is bekend geworden dat Empatec vanaf 1 januari 2019 het groenonderhoud niet meer zal uitvoeren als voorheen. In 2019 is sprake geweest van een overgangsjaar. Dit heeft geleid tot een situatie waarbij door Empatec bedragen in rekening zijn gebracht waarbij van onze zijde vraagtekens zijn geplaatst. Dit is pas eind 2019 duidelijk geworden. In deze jaarrekening hebben wij de door Empatec in rekening gebrachte bedragen opgenomen, maar hebben hierover nog geen overeenstemming. Wij zijn van mening dat de in rekening gebrachte bedragen niet in overeenstemming zijn met de prestaties die door Empatec zijn geleverd. Hierover vindt nog overleg plaats met Empatec, maar door de Coronacrisis is een en ander nog niet definitief tot afspraken gekomen. Wij gaan ervan uit dat de geconstateerde overschrijding nog fors naar beneden kan worden bijgesteld. Wij zullen u over de uitkomsten van onze gesprekken verder informeren in 2020.

In de raadsvergadering van 27 september 2016 is het Groenbeleidsplan Terschelling vastgesteld. De nadruk in dit groenbeleid ligt op duurzaamheid, biodiversiteit en veiligheid.

In het plan zijn de volgende doelstellingen gevormd:

1. behoud en versterken van sfeer en imago
2. groen als verbindende factor
3. gebruik, beleving en waarden van groen op elkaar afstemmen
4. afwegen en claimen van ruimte in de openbare ruimte.

Beheer en onderhoud wegen

De gemeente Terschelling bezit ongeveer 600.000 m² aan verhardingen. Deze verhardingen moeten goed worden beheerd. In 1992 heeft de gemeenteraad besloten voor het onderhoudsniveau de normen voor rationeel wegbeheer toe te passen van de Stichting C.R.O.W. Dit gebeurt door middel van een geautomatiseerd beheerprogramma waarin de inspecties van de wegen worden ingevoerd. Het wegenbeheerplan 2016 – 2020 is in september 2016 behandeld in de Raad en wordt op dit moment geactualiseerd. Een

overzicht van grote infrastructurele projecten die in de komende jaren worden uitgevoerd zullen wij uw raad afzonderlijk doen toekomen.

In de raadsvergadering van 27 september 2016 is het Wegenbeheerplan Terschelling 2016-2020 vastgesteld. Dit beheerplan geeft aan hoe de gemeente de verhardingen beheert en welke financiële middelen beschikbaar zijn voor de periode 2016 – 2020.

In het plan zijn de volgende uitgangspunten opgenomen:

1. areaalwijzigingen
2. beperking asfalt binnen de bebouwde kom
3. uitvoeren kabel- en leidingwerken
4. aandacht voor de wegbermen

Hieronder volgt een financieel overzicht van het product verkeer en vervoer:

Taakveld 2.1 onderdeel Beheer en onderhoud wegen					
naar kostenplaats in €	Begroot 2019	Realisatie 2019	Afwijking	per inwoner	2018
Onderhoud wegen, straten en pleinen	-246.000	-199.000	47.000	-41	-237.000
Onderhoud verharde wegen (uitbestede werkzaamheden)	-490.000	-85.000	405.000	-17	-158.000
Onttrekking voorziening wegen, straten en pleinen	411.000	81.000	-330.000	17	158.000
Dotatie voorziening wegen, straten en pleinen	-411.000	-411.000	-	-84	-386.000
Totaal beheer onderhoud wegen, straten en pleinen	-736.000	-614.000	122.000	-125	-623.000

De afwijking op Beheer en onderhoud wegen is ontstaan door:

- Het niet geheel besteden van het uitvoeringsbudget buren en buurtschappen;
- Het budget voor het inrichten van de fietsenstallingen bij het strand is doorgeschoven naar 2020;
- Er is een klein voordeel behaald op de kapitaallasten.

Hieronder volgt een overzicht van de onderhoudsvoorziening wegen en paden:

Onderhoudsvoorziening wegen en paden	
in €	
Stand per 1 januari 2019	228.000
<i>Vermeerderingen:</i>	
Dotatie op basis van het beheersplan	411.000
Subtotaal	639.000
<i>Verminderingen:</i>	
Onttrekking in verband met uitgevoerd onderhoud	-81.000
Stand per 31 december 2019	558.000

In het jaar 2019 is er relatief weinig onderhoud uitgevoerd. Dit heeft er toe geleid dat er lagere onttrekkingen zijn geweest dan aangegeven in het onderhoudsplan. De planning is om in 2020 op grote schaal het achterstallig onderhoud op te pakken, zodat schaalvoordelen ontstaan. Het budget dat de afgelopen jaren in de voorziening is gestort kan hiervoor worden benut.

Riolering

De gemeente draagt zorg voor de inzameling en transport van stedelijk afvalwater, het opvangen van hemelwater en het voorkomen van overlast van grondwater als de burger het zelf niet kan. Deze zorgplichten zijn afkomstig uit diverse wetten en zijn vertaald naar concrete maatregelen in het verbreed gemeentelijke rioleringsplan (vGRP). In augustus 2019

is het rioleringsbeheerplan 2019 – 2023 opgesteld waarin de gemeente inzicht geeft aan de invulling van deze zorgplicht.

Hieronder volgt een financieel overzicht van het product riolering:

Taakveld 7.2 Riolering					
naar kostenplaats in €	Begroot 2019	Realisatie 2019	Afwijking	per inwoner	2018
Beheer en onderhoud riolering	-440.000	-607.000	-167.000	-124	-491.000
Dotatie voorziening riolering	-47.000	-173.000	126.000	-35	-263.000
Onttrekking voorziening riolering	-	522.000	-522.000	107	
Heffing rioolbelasting	830.000	846.000	-16.000	173	836.000
Totaal volgens beheerplan riolering	343.000	588.000	-579.000	120	82.000

Meestal betreft het positieve saldo van het product riolering altijd de BTW, voor 2019 is deze € 66.000. Voor het jaar 2019 is er echter nog een andere factor die invloed heeft op het positieve verschil op het product riolering. Bij het updaten van het vGRP bleek de voorziening riolering te hoog opgenomen. Het betrof hier een overschot van € 522.000. In de 2^e Bestuursrapportage 2019 is besloten dit overschot vrij te laten vallen in de exploitatie. Dit verklaart het positieve resultaat op het product riolering.

Hieronder volgt een overzicht van de onderhoudsvoorziening riolering:

Onderhoudsvoorziening riolering	
in €	
Stand per 1 januari 2019	970.000
<i>Vermeerderingen:</i>	
Saldo product riolering (excl. BTW)	173.000
Subtotaal	1.143.000
<i>Verminderingen:</i>	
Vrijval vanuit vGRP 2019-2023	-522.000
Stand per 31 december 2019	621.000

Gebouwen

Het onderhoud van de gemeentelijke gebouwen is gebaseerd op het MOP (meerjarenonderhoudsplan). Het meerjarenonderhoudsplan is opgenomen in het gebouwenbeheerplan 2016 – 2020 en de voorziening is aangepast bij de vaststelling van het beleid 'toekomstbestendig vastgoed' in 2017. Er wordt gewerkt met een 25-jaars gemiddelde van het uit te voeren onderhoud voor de gebouwen die behoren tot de basisvoorziening.

In en aan alle gemeentelijke gebouwen is divers klachtenonderhoud uitgevoerd. Een groot deel van deze klachten wordt opgepakt door de gemeentelijke buitendienst. Worden klussen te groot of te specifiek dan wordt een aannemer of installateur ingeschakeld.

Er zijn onderhoudscontracten afgesloten voor periodieke inspecties en onderhoud van gebouwdelen of installaties. Ook zijn er voor individuele gebouwen onderhoudscontracten afgesloten voor gebouw-specifieke delen of installaties. Op die manier blijft de onderhoudstoestand goed inzichtelijk en daarmee kan vervolgschade worden voorkomen. Voor grotere reparaties volgen offertes

Hieronder volgt een overzicht van de onderhoudsvoorziening gebouwen:

Onderhoudsvoorziening gemeentelijke gebouwen	
in €	
Stand per 1 januari 2019	316.000
<i>Vermeerderingen:</i>	
Dotatie op basis van het beheerplan	279.000
Subtotaal	595.000
<i>Verminderingen:</i>	
Ambtswoning	-1.000
Gemeentehuis	-34.000
Gemeentewerf	-23.000
CNL	-3.000
't Behouden Huys	-7.000
Gemeentewoningen	-18.000
Gemeentegebouwen	-5.000
Binnenhavens	-38.000
de Driemaster	-21.000
Sportgebouw Midsland	-7.000
Gymnastiekgebouw West	-6.000
Gymnastiekgebouw Hoorn	-8.000
Dorpshuis de Stoek	-3.000
Stand per 31 december 2019	421.000

Haven

Op 1 januari 2006 is de haven in eigendom en beheer overgenomen van het Rijk. De overdrachten van het Rijk naar de gemeente zijn begin 2020 definitief geregeld. Er is dit jaar voortvarend gewerkt aan het uitvoerings- programma Havenfront Terschelling. Dit programma is een integrale weerslag van alle plan- en workshopsresultaten van de afgelopen 2 jaar. Hierin zijn de disciplines havenlogistiek, nautica, hydraulica, verkeer, ecologie, economie, hoogwaterveiligheid, stedenbouw en landschapsarchitectuur bij elkaar gebracht.

Hieronder volgt een financieel overzicht van de havenexploitatie:

Taakveld 2.4 onderdeel beheer binnenhavens					
naar kostenplaats in €	Begroot 2019	Realisatie 2019	Afwijking	per inwoner	2018
Beheer binnenhavens	-143.000	-135.000	8.000	-28	-448.000
Onderhoud onroerende zaken	-42.000	-38.000	4.000	-8	-11.000
Onttrekking voorziening onderhoud gebouwen	42.000	38.000	-4.000	8	11.000
Dotatie voorziening onderhoud gebouwen	-71.000	-71.000	-	-14	-71.000
Totaal beheer binnenhavens	-214.000	-206.000	8.000	-42	-519.000

In 2019 was er een exploitatietekort van € 135.000 op de haven. Dit bedrag wordt gedekt door een onttrekking uit de reserve havenbedrijf. Daarnaast zijn er onttrekkingen en toevoegingen geweest aan de voorziening onderhoud gebouwen in het kader van het Havenkantoor. Deze vallen buiten de havenexploitatie, maar worden gedekt vanuit de reguliere exploitatie.

Reserve havenbedrijf	
in €	
Stand per januari 2019	3.833.000
<i>Vermeerderingen:</i>	
Jaarlijkse dotatie	293.000
Subtotaal	4.126.000
<i>Verminderingen:</i>	
Dekking exploitatie havenbedrijf	-135.000
Stand per 31 december 2019	3.991.000

Naast de onttrekking van € 135.000 uit de reserve, is er ook een jaarlijkse dotatie geweest aan deze reserve, de "rentetoevoeging". De jaarlijkse dotatie voor 2019 is € 293.000. Dit heeft tot gevolg dat de reserve havenbedrijf in omvang is gestegen.

2.3.4 Paragraaf 4 – Financiering

Inleiding

Financiering betreft de wijze waarop de gemeente benodigde geldmiddelen aantrekt en (tijdelijke) overtollige geldmiddelen belegt. Treasury is het proces dat er op is gericht de financiering- en het kasstroommanagement (cashflow) te optimaliseren en te waarborgen dat voldaan wordt aan de verplichtingen van schuldeisers. De uitvoering van treasury vindt plaats conform het door de raad vastgestelde treasurywet van 16 januari 2016. Deze financieringsparagraaf is samen met een treasurywet een belangrijk instrument voor het transparant maken en daarmee voor het sturen en beheersen van de financieringsfunctie.

Wet FIDO

De Wet FIDO (Financiering Decentrale Overheden) geeft verplichte richtlijnen voor de bewaking en beheersing van renterisico's:

- Kasgeldlimiet: hoeveel geld mag de gemeente lenen voor een periode van maximaal één jaar;
- Renterisiconorm: hoeveel geld mag de gemeente maximaal lenen voor een periode langer dan één jaar;
- Schatkistbankieren.

Onder renterisico wordt verstaan de mate waarin het saldo van rentelasten en -baten verandert door wijzigingen in het rentepercentage voor zowel de korte als voor de lange financiering. Het is de bedoeling grote fluctuaties in de rentelasten, die mogelijk consequenties hebben voor de financiële positie, te vermijden.

Kasgeldlimiet

Juist voor korte financiering (tijdelijke liquiditeitstekorten voor lopende uitgaven opvangen) geldt dat het renterisico aanzienlijk kan zijn. Fluctuaties in de korte rente hebben direct een relatief grote impact op de rentelasten. Door middel van de kasgeldlimiet wordt een grens gesteld aan de mogelijkheid om lopende uitgaven kort te financieren, en daarmee wordt dan het risico beperkt. De kasgeldlimiet wordt bepaald op basis van een door het Rijk vastgesteld percentage (8,5%) van het begrotingstotaal.

Kasgeldlimiet 2018: 1,8 miljoen

Kasgeldlimiet 2019: 1,8 miljoen

Kasgeldlimiet en opgenomen kasgeld			
In €		2019	2018
	Kasgeldlimiet (8,5% van €22.250.500)	1.891.000	1.850.000
	Opgenomen kasgeld	2.500.000	4.000.000
	Overschrijding limiet	609.000	2.150.000

De overschrijding is ontstaan door de terugkoopverplichting van de Campus (€ 2.900.000); er is ten tijde van de terugkoopverplichting (eind september 2017) uitgegaan van een "snelle" (door)verkoop van de Campus. De verwachting is dat binnen afzienbare tijd de verkoop zal plaatsvinden. Daarom wordt een overschrijding van de kasgeldlimiet als verantwoord beschouwd. De overschrijding is inmiddels ook afgestemd met de provinciaal toezichthouder.

Renterisiconorm

Lange financiering vormt een integraal onderdeel van het lange termijn investeringsbeleid. Renterisico's zijn van te voren in te schatten en daarmee goed beheersbaar. Dit kan worden bereikt door informatie over rente en leningen actueel en transparant te krijgen. Verder is het van groot belang om een spreiding van looptijden in de lening portefeuille te realiseren. Het

renterisico uit hoofde van renteherzieningen en herfinancieringen van leningen wordt dan in voldoende mate beperkt.

Het volgende overzicht geeft inzicht in de samenstelling, grootte en rentegevoeligheid van de opgenomen geldleningen.

Leningportefeuille 2020		2019
in €		
	Stand per 1 januari	-9.700.000
	Reguliere aflossingen	755.000
	<i>Nieuwe leningen:</i>	
	Reguliere opname	-2.000.000
	Wegens rente aanpassingen	-
	Wegens herfinanciering	-
	Stand per 31 december	-10.945.000
	Rentelast	283.000
	Gemiddelde rentevoet	2,74%

De lening portefeuille bestaat uit een 9-tal leningen die allen een verschillende rentevaste periode hebben.

In het volgende overzicht worden de risico's van renteherzieningen en herfinanciering van leningen afgezet tegen de risiconorm van de vaste schuld. Het renterisico op de vaste schuld mag de renterisiconorm in beginsel niet overschrijden.

Door het rijk is een renterisiconorm van 20% (van het begrotingstotaal) vastgesteld. Dat wil zeggen dat de jaarlijkse verplichte aflossingen en de renteherzieningen niet meer mogen bedragen dan 20% van het begrotingstotaal. Het uitgangspunt van de renterisiconorm is het beheersen van de renterisico's op langlopende schulden. Uit het onderstaande overzicht blijkt dat de gemeente Terschelling ruim binnen de renterisiconorm blijft.

Renterisiconorm		2019
in €		
	1. Begrotingstotaal (incl. mutaties reserves)	22.639.500
	2. Wettelijk percentage	20%
	3. Renterisiconorm (1 x 2)	4.527.900
	4. Renteherziening	-
	5. Aflossing	755.000
	6. Renterisico (4 + 5)	755.000
	7. Ruimte vs. Norm (3 - 6)	3.772.900

Schatkistbankieren

In 2014 is het verplicht schatkistbankieren ingevoerd voor decentrale overheden. Schatkistbankieren houdt in dat tegoeden (liquide middelen) worden aangehouden in de Nederlandse schatkist.

Over deze tegoeden wordt een rente vergoed die gelijk is aan de rentes die de Nederlandse staat betaalt op leningen die ze op de markt aangaat. Het drempelbedrag voor schatkistbankieren ligt voor onze gemeente op 0,75% van het begrotingstotaal, met een drempelbedrag van € 250.000.

Deelname aan schatkistbankieren draagt bij aan een lagere EMU-schuld van de collectieve sector (Rijk en decentrale overheden samen). Schatkistbankieren vermindert de externe financieringsbehoefte van het Rijk. Dit vertaalt zich in een lagere staatsschuld.

Ultimo 2019 is er geen bedrag in schatkistbankieren uitgezet.

Financieringspositie

Bij de berekening van de financieringspositie wordt de boekwaarde van de vaste activa en voorraad gronden afgezet tegen de beschikbare financieringsmiddelen (reserves, voorzieningen en langlopende leningen).

Bij een financieringsoverschot zet de gemeente middelen weg, bij een financieringstekort heeft de gemeente onvoldoende eigen financieringsmiddelen waardoor de gemeente geld moet aantrekken bij de Bank Nederlandse Gemeenten. In de begroting 2020 wordt hiervoor een rentepercentage gehanteerd van 0%. In onderstaande tabel wordt het jaarlijks financieringstekort of –overschot berekend.

Financieringspositie 2019			
In €		31-12-2019	1-1-2019
	<i>Te financieren</i>		
	Lopende en voorgenomen investeringen	18.902.000	19.303.000
	Bouwgronden en panden in exploitatie	5.080.000	4.829.000
	Totale boekwaarde	23.982.000	24.132.000
	<i>Financieringsmiddelen</i>		
	Stand van de reserves	8.760.000	8.702.000
	Saldo jaarrekening	267.000	-130.000
	Stand van de voorzieningen	4.853.000	4.536.000
	Stand lang vreemd vermogen	10.945.000	9.700.000
	Totaal vermogen	24.825.000	22.808.000
	Financieringsoverschot (+) of -tekort (-)	843.000	-1.324.000

De rente over het financieringstekort is te verwaarlozen.

2.3.5 Paragraaf 5 – Bedrijfsvoering

De bedrijfsvoering heeft als reikwijdte de gemeentelijke organisatie, niet alleen de ambtelijke organisatie, maar ook de ‘bestuurlijke’ organisatie. De burger verwacht van de gemeente dat de gelden rechtmatig, doelmatig en doeltreffend besteed worden en dat de gemeente een betrouwbare partner voor de burgers is en transparant is. Deze verwachtingen zijn tevens criteria voor de bedrijfsvoering.

Organisatiestructuur

Er wordt gewerkt in een directiemodel waarin een tweehoofdige directie een vijftal teams aanstuurt. Dit is echter geen statisch geheel. Door voortdurende wijzigingen in onze externe omgeving en door scherp te zijn op trends en ontwikkelingen worden permanent kleine aanpassingen gedaan aan de organisatie. Hierdoor is de gemeente een modern en zelfstandig werkgever met een uitstekend pakket aan arbeidsvoorwaarden.

In het navolgende zullen de belangrijkste specifieke ontwikkelingen voor het jaar 2019 ten aanzien van de bedrijfsvoering nader worden toegelicht.

Strategische Personeelsplanning

Het personeelsbeleid binnen de gemeente Terschelling is uitgebreid en steekt goed in elkaar. Het is ook prima toepasbaar op het huidige personeelsbestand. Dit is nu samengevat in een Strategisch Personeelsplan (SPP). Daarmee is ook voldaan aan de wens van de Raad om een Strategisch Personeelsplan te ontwikkelen. SPP bestaat uit een kwantitatieve analyse (bezetting, formatie, leeftijd, dienstjaren etc.) en een kwalitatieve analyse (meten van prestaties op alle niveaus). Het is het optimaal afstemmen van de capaciteiten van het personeel op de behoefte van de organisatie en de ambities zoals verwoord in het eilandakkoord. Het SPP laat zien wat er voor ons ligt op het vlak van ontwikkeling van personeel en organisatie de komende jaren. Het doel van SPP is om op elk moment -nu en in de toekomst -te kunnen beschikken over een in kwalitatief (prestatie, houding, kennen en kunnen) en kwantitatief (aantallen) opzicht optimale personeelsbezetting.

Er is zowel op kwantitatief als kwalitatief gebied onderzoek gedaan. Denk hierbij aan leeftijd, ziekteverzuim enz. Daarnaast is een vlootshouw gehouden op het huidige personeelsbestand. Bij een vlootshouw maken de leidinggevenden een analyse van de kwaliteiten van hun huidige personeelsbestand. Hierin doen zij uitspraken over essentiële competenties, ontwikkelbaarheid, kwetsbare functies, flexibiliteit en vakinhoudelijk functioneren van hun medewerkers.

Investeren in het opleiden van lokaal talent op de vakgebieden die moeilijk vervulbaar zijn, is een kans die ook al veel ingezet wordt. In 2020 zullen op basis van het Strategisch Personeelsplan een aantal scenario's uitgewerkt worden met daarbij behorende strategieën om het gewenste scenario te realiseren.

Werkervaringsplaatsen

Werkervaringsplaatsenpersoneel wordt afgekort als wepper. In 2014 is de gemeente Terschelling gestart met het aantrekken van weppers via NoordTalent van BAN Personeeldiensten. Daar waar het begon met 1 wepper is dit als een olievlek over de organisatie verspreid. Sinds 2014 hebben ca. 22 personen werkervaring opgedaan binnen de disciplines fysieke leefomgeving, sociaal domein, HRM, bestuurskunde, juridisch control, KCC en communicatie. Daarvan is ruim 85% na verloop van tijd uitgestroomd naar reguliere banen bij andere organisaties, waaronder 2 naar andere Waddeneilanden. Uit een evaluatie met weppers is gebleken dat de nieuwe banen allemaal mede te danken zijn aan de ervaring opgedaan tijdens de werkervaringsplaats bij de gemeente Terschelling.

Voor de gemeente Terschelling heeft het aantrekken van weppers een tweeledig doel. Naast een tijdsinvestering met betrekking tot de begeleiding levert het inzetten van een wepper uiteraard ook extra handen op die een bijdrage leveren aan de te behalen resultaten. Daarnaast maakt het dat met de weppers ook vers bloed in de organisatie stroomt. De frisse blik die de weppers mee brengen in een organisatie die zich kenmerkt door geringe interne- en externe mobiliteit is een leuk en mooi effect. Door de goede ervaringen met werkervaringsplaatsmedewerkers wordt dit beleid voortgezet in 2020. Ook hier zien we echter dat de krapte op de arbeidsmarkt zijn tol eist. Het werven van weppers wordt moeilijker omdat men na het afstuderen sneller een permanente baan vindt.

Talent Centraal

Daarnaast wordt blijvend geïnvesteerd in de toekomst door de inzet van Talent Centraal. De komende 10 jaar stroomt ca. 40% van de medewerkers uit vanwege de leeftijd. Door de hoge prioriteit die ook vanuit maatschappelijk oogpunt aan de dienstverlening door de gemeente wordt gesteld, leidt dit tot een grotere behoefte aan hoger opgeleiden. Door de inzet van talent centraal wordt hierop geanticipeerd. Talentvolle medewerkers worden gedurende langere periode klaargestoomd om sleutelfuncties te vervullen. Zo is in 2019 talent centraal ingezet op Integrale veiligheidszorg en rampenbestrijding, fysieke leefomgeving en juridisch control.

Wet normalisering ambtenarenrecht (WNRA)

De Wet normalisering rechtspositie ambtenaren (WNRA) is op 1 januari 2020 van kracht geworden en regelt dat voor de meeste ambtenaren het private arbeidsrecht geldt. De wet geldt voor alle ambtenaren met uitzondering van politie, defensie en rechtelijke macht. Het betekent dat:

- Het private arbeidsrecht van toepassing is geworden op de arbeidsrelatie tussen ambtenaar en overheidswerkgevers;
- De bestuursrechtelijke regels rond bezwaar en beroep in ambtenarenzaken is komen te vervallen;
- De speciale regels voor het arbeidsvoorwaardenoverleg en de doorwerking van gemaakte afspraken, zijn vervangen door het reguliere cao-recht.
- De huidige Ambtenarenwet uit 1929 is vervangen door de Ambtenarenwet 2017.

Een gevolg was ook dat de geldende situatie moest worden omgezet per 1 januari 2020. Op hoofdlijnen ging het om het volgende:

- Per 1 januari 2020 zijn alle aanstellingen van het huidig personeel omgezet in een tweezijdige arbeidsovereenkomst. Dat geldt dus zowel voor de secretaris/directeur, alle ambtenaren als de buitengewoon ambtenaren van de burgerlijke stand en de vrijwilligers van de GHOR.
- De decentrale regelingen zijn geïnventariseerd en waar nodig ingetrokken (als het al in de cao is geregeld) of in een personeelshandboek of regeling omgezet. In totaal ging het om bijna 260 lokale regelingen die zijn doorgelicht en vervolgens aangepast op het geldend recht of zijn ingetrokken.
- De medezeggenschap is aangepast. Zo is het overleg met de vakbonden (Georganiseerd Overleg) ingeperkt en bestaat de commissie bezwaar personele aangelegenheden niet meer. Hiervoor is nu aangesloten bij een regionale commissie.

WNT-verantwoording

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingegaan. Deze verantwoording is opgesteld op basis van de volgende op gemeente Terschelling van toepassing zijnde regelgeving: het algemene WNT-maximum.

Op grond van deze wet vallen voor gemeenten de griffier en de directeur/gemeentesecretaris onder het begrip topfunctionaris ongeacht de hoogte van de bezoldiging. Het bezoldigingsmaximum in 2019 voor de gemeente Terschelling is € 194.000.

In de wet is een publicatieplicht opgenomen. In de jaarrekening moet een overzicht zijn opgenomen van de bezoldiging van de topfunctionarissen op naam en functie. Daarnaast geldt een publicatieplicht voor functionarissen met een bezoldiging boven de wettelijke norm. Uit het onderstaande overzicht blijkt dat de wettelijke normering niet wordt overschreden.

Bezoldiging topfunctionarissen 2018

bedragen x € 1	H.M. de Jong	J. Hofman	
Functiegegevens	Secretaris/directeur	Griffier	
Aanvang en einde functievervulling in 2018	01/01 - 31/12	01/01 – 31/12	
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,1	0,89	
Dienstbetrekking?	Ja	Ja	
Bezoldiging			
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 93.291,-	€ 46.932,-	
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 16.582,-	€ 8.932,-	
<i>Subtotaal</i>	€ 109.873,-	€ 55.864,-	
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 189.000,-	€ 168.210,-	
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.	
Totale bezoldiging	€ 109.873,-	€ 55.864,-	
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.	
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.	

Bezoldiging topfunctionarissen 2019

bedragen x € 1	H.M. de Jong	J. Hofman	
Functiegegevens	Secretaris/directeur	Griffier	
Aanvang en einde functievervulling in 2019	01/01 - 31/12	01/01 – 31/12	
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,1	0,89	
Dienstbetrekking?	Ja	Ja	
Bezoldiging			
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 94.211,-	€ 48.530,-	
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 17.823,-	€ 9.559,-	
<i>Subtotaal</i>	<i>€ 112.034,-</i>	<i>€ 58.089,-</i>	
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 194.000,-	€ 172.660,-	
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.	
Totale bezoldiging	€ 112.034,-	€ 58.089,-	
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.	
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.	

2.3.6 Paragraaf 6 – Verbonden partijen

In deze paragraaf wordt de beleidsmatige en financiële betrokkenheid van de gemeente bij verbonden partijen omschreven.

De definitie van een verbonden partij is volgens het BBV:

“Een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente bestuurlijk en financieel belang heeft”

Bestuurlijk belang wil zeggen dat de gemeente zeggenschap, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur of uit hoofde van stemrecht, heeft bij de verbonden partij. Het financieel belang bestaat hoofdzakelijk uit het beschikbaar stellen van middelen, welke in het geval van faillissement van de partij verloren gaan. Daarnaast kan het ook zo zijn dat de gemeente aansprakelijk is wanneer de verbonden partij haar verplichtingen niet kan nakomen.

De gemeente Terschelling wil als eilandgemeenschap over de eigen toekomst gaan. Met het oog op behoud van de gemeentelijke zelfstandigheid moet de gemeente in ieder geval financieel gezond zijn, publiekstaken adequaat uitvoeren en een goede basisdienstverlening in stand houden. Samen met de Waddeneilanden wil de gemeente aan duurzame oplossingen werken, waarbij ook nadrukkelijk andere gemeenten en organisaties in beeld zijn. Verbonden partijen zijn de andere organisaties die in beeld zijn om aan goede oplossingen te werken.

De gemeente Terschelling kent acht publiekrechtelijke verbonden partijen en negen privaatrechtelijke verbonden partijen. Hieronder wordt per verbonden partij kort het doel, de bijdrage aan de gemeentelijke beleidsdoelstellingen en de eventuele relevante ontwikkelingen beschreven. Aan het eind van de paragraaf is een tabel opgenomen met de (minimale) financiële gegevens. Deze financiële gegevens bestaan zoveel mogelijk uit de gepubliceerde verwachte cijfers over 2019. In enkele gevallen kon er door het ontbreken van de cijfers niets worden ingevuld. Op deze plaatsen zijn de cijfers over het jaar 2018 ingevuld.

Overzicht verbonden partijen	
	Bestuurlijk vertegenwoordiger
Publiekrechtelijk verbonden partijen, de gemeenschappelijke regeling	
Sociale Dienst Noard West Fryslân	wethouder J. Hoekstra
Centrumregeling Sociaal Domein Fryslân	wethouder J. Hoekstra
Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO)	wethouder S. Haringa
Veiligheidsregio Fryslân	burgemeester J.B. Wassink
Gemeenschappelijke regeling Fryslân-West (100% belang van NV Empatec)	wethouder J. Hoekstra
Gemeenschappelijke regeling De Waddeneilanden	burgemeester J.B. Wassink
"Welstandszorg Hûs en Hiem"	wethouder S. Haringa
Privaatrechtelijk verbonden partijen	
N.V. Afvalsturing Friesland (Omrin)	burgemeester J.B. Wassink
N.V. Fryslân Miljeu Noardwest	burgemeester J.B. Wassink
N.V. Gemeenschappelijke Kredietbank Friesland (Stichting Kredietbank Nederland)	burgemeester J.B. Wassink
Stichting Openbare Verlichting Fryslân	wethouder S. Haringa
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	burgemeester J.B. Wassink
Vereniging van Nederlandse Gemeenten	burgemeester J.B. Wassink
Vereniging van Friese Gemeenten, tevens afdeling van de VNG	burgemeester J.B. Wassink
Stichting Passantenhaven Terschelling	wethouder J. Hoekstra
Stichting Beheer Schoolgebouwen Terschelling	adj-dir W.R.H. van Schoonhoven

Publiekrechtelijke verbonden partijen

Dienst Sociale zaken en Werkgelegenheid NoardWest Fryslân

De Dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid Noardwest Fryslân voert voor de gemeente

Terschelling de taken uit op het gebied van sociale zekerheid, maatschappelijke zorg en gesubsidieerde arbeid. Op dit moment wordt onderzoek gedaan naar de omvorming van de dienst naar een bedrijfsvoeringsorganisatie.

Dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Noardwest Fryslân

Centrumregeling Sociaal Domein Friesland

De centrumregeling sociaal domein Friesland doet de professionele inkoop en beleidsvoorbereiding van een aantal taken op het gebied van WMO, Jeugdwet en participatiewet voor de gezamenlijke Friese gemeenten. Door middel van deze regeling kunnen deze taken doelmatig en hoogwaardig georganiseerd worden.

Er is geen financieel belang van de gemeente Terschelling aanwezig in deze regeling.

Gemeenschappelijke regeling Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO)

De gemeenschappelijke regeling FUMO is opgezet met als doel een goede uitvoering van de uitbestede taken op het gebied van milieu- en omgevingswet. Het financieel belang van de gemeente Terschelling in deze gemeenschappelijke regeling is fors en dit geldt dan ook als een risico. Op dit moment is de gemeente Terschelling de enige gemeente die haar BRIKS-taken bij de FUMO heeft ondergebracht. De kosten voor de uitvoering van deze taken zijn in de afgelopen jaren flink toegenomen. Op dit moment wordt de uitbesteding van de BRIKS-taken aan de FUMO geëvalueerd.

Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Fryslân

De Veiligheidsregio Fryslân behartigt de belangen van de volgende terreinen:

- publieke gezondheidszorg
- brandweertzorg
- geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen
- rampenbestrijding en crisisbeheersing

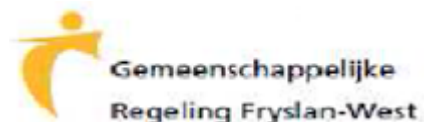
Hierbij wordt de multidisciplinaire samenwerking en coördinatie in de uitvoering van rampenbestrijding en crisisbeheersing bevorderd. Daarnaast wordt er een gemeenschappelijke meldkamer beheert en in stand gehouden.

De burgemeester van de gemeente Terschelling neemt hierbij deel in het algemeen bestuur van de regio. Het bestuurlijk belang bestaat uit het waarborgen van de (brand- en gezondheid) veiligheid en een adequate rampen organisatie.

Gemeenschappelijke regeling Fryslân-West (Empatec)

De gemeenschappelijke regeling Fryslân-West (dochter van N.V. Empatec) is gevestigd in Sneek en heeft als doel het ontwikkelen van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt naar waardevolle medewerkers. De gemeenschappelijke regeling voert voor de gemeente Terschelling de Sociale Werkvoorziening (Wsw) uit en is de uitvoerende organisatie als het gaat om re-integratietrajecten. In 2020 zal de gemeente Terschelling uitreden uit deze GR.

Gemeenschappelijke regeling De Waddeneilanden

De gemeenschappelijke regeling de Waddeneilanden is er om de gemeenschappelijke belangen van de Waddeneilanden te behartigen. Gemeenschappelijke standpunten van de deelnemende gemeenten kunnen hiermee sterker worden uitgedragen zodat er meer invloed uitgeoefend kan worden op instanties en andere overheden. Daarnaast worden taken gezamenlijk opgepakt waardoor er kostenefficiëntie ontstaat en een gemeenschappelijk beleidskader. Het algemeen bestuur van de GR de Waddeneilanden bestaat in 2019 uit de colleges van alle deelnemende gemeenten.

Gemeenschappelijke regeling “Welstandszorg Hûs en Hiem”

Deze gemeenschappelijke regeling behartigt de belangen op het gebied van de bouwkundige, stedenbouwkundige en landschappelijke schoonheid in de provincie Fryslân. Het financiële belang van deze regeling is afhankelijk van de werkzaamheden/opdrachten die in opdracht van de gemeente worden uitgevoerd. De kosten worden hierbij doorbelast aan de aanvragers van vergunningen.

Gemeenschappelijke regeling Openbaar Lichaam Afvalverwijdering Friesland (OLAF)

De gemeenschappelijke regeling “OLAF” zorgde er tot 1995 voor dat milieu en reinigingstaken verantwoord werden uitgevoerd. Op dit moment is de gemeenschappelijke regeling “slapende”. De rechten, plichten en activiteiten van “OLAF” zijn in 1995 overgegaan naar Afvalsturing Friesland NV.

Privaatrechtelijke verbonden partijen

N.V. Afvalsturing Friesland (Omrin) en N.V. Fryslân Milieu Noardwest

Omrin is inzamelaar en verwerker van afval. Zij dragen zorg voor het voorkomen, verwijderen, bewerken en verwerken van het Friese afval conform de voorgeschreven milieudoelstellingen tegen zo laag mogelijk kosten. Het bestuurlijk belang bestaat uit een stemrecht naar rato van het aandelenbezit. Het aandelenbezit van de gemeente Terschelling bedraagt 1,5%.

N.V. Gemeenschappelijke regeling Kredietbank Friesland

De Kredietbank Friesland maakt het mogelijk dat er financiële dienstverlening kan worden verleend aan personen die om wat voor reden dan ook niet bij een reguliere bankinstelling terecht kunnen. Het stemrecht in deze verbonden partij wordt bepaald naar rato van de kapitaalverstrekking.

N.V. Bank Nederlandse Gemeenten

De BNG bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Het eigenaarschap van gemeenten, provincies en de Staat, alsmede het door de statuten beperkte werkterrein van de bank, bieden financiers het vertrouwen dat het risico van kredietverlening aan dit instituut zeer beperkt is. BNG Bank bundelt de uiteenlopende vraag van klanten tot een beroep op de financiële markten dat aansluit op de behoefte van beleggers wat betreft volume, liquiditeit en looptijd. Door de combinatie van beide elementen heeft de bank een uitstekende toegang tot financieringsmiddelen tegen zeer scherpe prijzen, die weer worden doorgegeven aan decentrale overheden en aan instellingen voor het maatschappelijk belang. Dat leidt voor de burger uiteindelijk tot lagere kosten voor tal van voorzieningen.

Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)

De VNG staat de gemeenten bij met de vervulling van hun bestuurstaken. De VNG helpt haar leden met het maken van afspraken met andere overheden over het

arbeidsvoorwaardenbeleid in de overheidssector en

overeenkomsten inzake arbeidsvoorwaarden van personeel in de sector gemeenten aan te gaan met werknemersorganisaties. Daarnaast behartigt zij de belangen van haar leden die samenhangen met de uitgevoerde bestuurs- en beheerstaken.

De leden van de VNG hebben een stemrecht naar een veelvoud van 1000 inwoners per gemeente.

Vereniging van Friese Gemeenten, tevens afdeling van de VNG

De Vereniging van Friese Gemeenten (VFG) is de vereniging van de Friese gemeenten, waarbinnen gemeentebestuurders en raadsleden elkaar ontmoeten en kennis delen. De VFG is op landelijk niveau voor de VNG een provinciale partner in het delen van kennis, het ophalen van vragen en het afstemmen van standpunten. De VFG speelt daarom ook een actieve rol als het gaat om signaleren en doorgeven van relevante kennis voor de leden.

Stichting Openbare Verlichting Fryslân

De Stichting Openbare Verlichting Fryslân draagt zorg voor het in stand houden en onderhouden van de openbare verlichting op het eiland. Daarnaast koopt de stichting energie in via een samenwerkingsverband.

Stichting passantenhaven Terschelling

Stichting passantenhaven Terschelling beheert en exploiteert de passantenhaven aan de Dellewal op Terschelling. De stichting zorgt ervoor dat alle benodigde voorzieningen optimaal zijn zodat de veiligheid kan worden gegarandeerd voor de gebruikers van de passantenhaven. Samen met de watersportvereniging "Het Wakend Oog" zorgt de gemeente ervoor dat de stichting haar taken kan blijven voortzetten. Wethouder Hoekstra maakt deel uit van het bestuur van deze stichting.

Stichting beheer Schoolgebouwen

Deze stichting beheert de "Brede school" op West-Terschelling. Het bestuur wordt gevormd door een directielid van de gemeente en de directieleden van beide schoolbesturen.

Financieel overzicht verbonden partijen

Financiële gegevens verbonden partijen										
Verbonden partij	Indeling risico	Aandeel gemeente Terschelling	Eigen vermogen 31-12-2018	Eigen vermogen 31-12-2017	Vreemd vermogen 31-12-2018	Vreemd vermogen 31-12-2017	Resultaat 2018	Resultaat 2017	Bijdrage 2018	Bijdrage 2019
<i>* in € 1.000</i>										
Publiekrechtelijke verbonden partijen										
Sociale dienst Noard West Fryslân	Hoog		655	743	5.121	5.072	-88	-	2.134	2.241
Centrumregeling Sociaal Domein Fryslân	Hoog		n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Fryske Utfjeringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO)	Hoog		647	6	4.245	3.883	448	-425	710	800
Veiligheidsregio Fryslân	Gemiddeld		5.266	3.042	58.558	55.525	1.874	1.271	716	739
Gemeenschappelijke regeling Fryslân-West	Gemiddeld		4.538	4.538	5.924	3.157	-	-	246	214
Gemeenschappelijke regeling de Waddeneilanden	Gemiddeld		50	134	747	395	-125	-183	672	760
"Welstandszorg Hûs en Hiem"	Gemiddeld		367	166	120	94	2	156	afhankelijk van opdrachten	
Privaatrechtelijke verbonden partijen										
N.V. Afvalsturing Friesland (Omrin)	Gemiddeld	1,5%	50.585	48.680	152.203	160.130	2.026	4.080	naar rato	
B.V. Fryslân Miljeu Noardwest	Gemiddeld	2%	8.414	7.908	16.388	16.979	1.192	1.167	naar rato	
N.V. Gemeenschappelijke Kredietbank Friesland	Laag		2.371	2.392	42.801	35.692	-	-	-	-
Stichting Openbare Verlichting Fryslân	Laag		n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	4	8
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	Laag	0,006%	4.990.000	4.953.000	132.519.000	135.072.000	337.000	393.000	n.v.t.	n.v.t.
Vereniging van Nederlandse Gemeenten	Laag		61.975	65.530	66.721	65.111	-879	209	10	10
Vereniging van Friese Gemeenten (afdeling VNG)	Laag		n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	2	2
Stichting Passantenhaven Terschelling	Laag		n.n.b.	3.468	n.n.b.	244	n.n.b.	11	-	-
Stichting Beheer Schoolgebouwen Terschelling	Laag		n.n.b.	120	n.n.b.	-14	n.n.b.	-13	25	25

2.3.7 Paragraaf 7 – Grondbeleid

Inleiding

In deze paragraaf worden de bouwgrondexploitaties beschreven.

Grondexploitaties zijn een middel om uitvoering te geven aan andere gemeentelijke beleidsdoeleinden zoals bijvoorbeeld doelen op het gebied van wonen, werken, welzijn, infrastructuur, recreatie, milieu en landschapsontwikkeling. Deze doelen kan de gemeente onder meer bereiken door aankoop, exploitatie en uitgifte van gronden of het verlenen van medewerking aan ontwikkeling van plannen door private personen, bedrijven en instellingen. Daarbij gelden de volgende uitgangspunten:

- het bereiken van maatschappelijke en bestuurlijke doelstellingen,
- winst en risico,
- praktische uitvoerbaarheid.

Reserves

Grondbeleid gaat gepaard met mogelijk grote financiële kansen en risico's. De gemeente heeft geen afzonderlijke reserve grondexploitatie, als bekend is dat op een complex een negatief resultaat te verwachten is, dan wordt overeenkomstig de financiële voorschriften een voorziening gevormd om het tekort af te dekken.

De gemeente Terschelling kent in het algemeen een relatief bescheiden grondexploitatie. De kosten welke aan de grondexploitatie worden toegerekend zijn vrijwel uitsluitend externe kosten.

Grondexploitaties		Boek- waarde 1-1-2019	Vermeer- deringen	Vermin- deringen	Boek- waarde 31-12-2019	Nog te betalen	Nog te ontvangen	Verwacht resultaat
West Aletalaan, fase 3	i.e.	233.000	-	-233.000	-	-	-	-
Dellewal	i.e.	2.217.000	-	-	2.217.000	-	2.217.000	-
Campus/West Aletalaan fase 4	i.e.	-836.000	484.000	-	-352.000	331.000	-	-21.000
KLU locatie	i.e.	266.000	-	-	266.000	159.000	425.000	-
Totaal		1.880.000	484.000	-233.000	2.131.000	490.000	2.642.000	-21.000

i.e.: in exploitatie

West-Aletalaan, fase 3

Dit betreft de grond tussen de Sportlaan en de Dirk Altalaan, tegenover Hotel Boschrijck. De tot op heden geactiveerde kosten omvatten de kosten van verwerving van de grond en de aangelegde riolering. Op grond van de huidige inzichten zullen circa 22 kavels in het bestemmingsplan worden opgenomen. Gezien de lage prijs waartegen de grond is verworven, kan ondanks de lange doorlooptijd, een voordelig exploitatieresultaat op dit complex verwacht worden. Inzake de lange doorlooptijd van het project is West-Aleta, fase 3 geherrubriceerd onder de materiele vaste activa en niet onder de voorraden.

Locatie Dellewal

In december 2017 heeft de gemeenteraad een besluit genomen waarbij wordt ingezet op het maken van een bestemmingsplan voor het gebied waarin de bouw van 13 appartementen mogelijk wordt gemaakt. Daarnaast heeft de raad de wens uitgesproken om de grond van de dancing-locatie die niet voor de ontwikkeling van dit plan nodig is, over te dragen aan de Stichting Natuurherstel Baai Dellewal.

Aan het bestemmingsplan wordt op dit moment druk gewerkt. In dat bestemmingsplan wordt niet alleen de locatie van de voormalige dancing opgenomen, maar ook de meer oostelijk gelegen gronden inclusief de voormalige campus en de locatie van de Stay Okay. Ook het Tiger-complex is onderdeel van dit bestemmingsplan.

Voor het zomerreces van 2020 zal de raad hierover nadere besluiten nemen.

Locatie West-Aletalaan fase 4 & Campus

De nieuwe campus voor 204 studenten van het MIWB is in 2017 opgeleverd en in gebruik genomen. Alle kavels in het plangebied West Aletalaan, fase 4 zijn verkocht. Het project zal in 2020 worden afgesloten en dat zal het laatste deel van het resultaat worden opgenomen in de exploitatie.

KLU locatie

Deze locatie is geheel bouwrijp en zal naar verwachting in 2020 worden overgedragen aan een derde-partij voor verdere ontwikkeling. Daarbij is de woningstichting WoonFriesland de voorkeurspartij.

2.3.8 Paragraaf 8 – Personele lasten

Het BBV schrijft het volgende voor inzake het opnemen van overhead:

In de programma's moeten alleen de kosten worden opgenomen van het primaire proces. De kosten moeten zoveel mogelijk direct worden toegerekend aan de betreffende taken en activiteiten. Activiteiten die onder de overhead vallen, zijn grofweg in te delen in: ondersteunende afdelingen (zoals activiteiten van personeelszaken, facilitaire zaken, financiën) en ondersteunende personen op de taakvelden (zoals activiteiten van leidinggevenden, secretariaat).

In de tabel is opgenomen op welke wijze de personeelskosten zijn verdeeld over de verschillende programma's.

Verdeling personele lasten ambtelijke organisatie						
Afdeling	Begroot	Realisatie	Verschil	Programma	Taakveld	
Directie	-238.000	-276.000	-38.000	0	0.4	
Teamleiders	-274.000	-193.000	81.000	0	0.4	
Staf	-1.066.000	-1.090.000	-24.000	0	0.4	
OR	-9.000	-18.000	-9.000	0	0.4	
Ondersteuning	-354.000	-457.000	-103.000	0	0.4	
Beleid en regie	-626.000	-576.000	50.000	0	0.4	
Publiek	-782.000	-938.000	-156.000	0	0.4	
BABS	-12.000	-14.000	-2.000	0	0.2	
Techniek	-350.000	-324.000	26.000	0	0.4	
Buitendienst	-670.000	-657.000	13.000	0	0.4	
Haven	-157.000	-175.000	-18.000	2	2.4	
CNL	-143.000	-136.000	7.000	5	5.4	
Beh Huys	-168.000	-183.000	-15.000	5	5.4	
Stagiares/Overig	-87.000	-21.000	66.000	0	0.4	
Onvoorzien	-131.000	-	131.000	0	0.4	
Totaal	-4.936.000	-5.058.000	9.000	-	-	

De loonkosten van de teams Staf, Ondersteuning, Beleid en Regie, Publiek, Techniek en de Buitendienst kunnen nog verder onderverdeeld worden naar verschillende programma's:

De gemeente Terschelling is een kleine organisatie. Dit leidt ertoe dat de directie en de teamleiders, die volgens de richtlijnen van het BBV moeten worden aangemerkt als overhead, naast hun managementtaken ook voor een deel hun tijd besteden aan directe taken en projecten binnen de organisatie. Wij schatten, op basis van de ervaring van de afgelopen jaren, de verhouding tussen managementtaken en directe- en projecttaken in op circa 50%/50%.

2.4 Programmarekening en toelichting

2.4.0 Programma 0 – Bestuur en ondersteuning

PROGRAMMA 0 BESTUUR EN ONDERSTEUNING					
Taakveld	L/B	Rekening 2018	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Verschil rekening - begroting 2019
0.1 BESTUUR	Baten	15.000	13.000	16.000	3.000
	Lasten	-1.113.000	-830.000	-1.309.000	-479.000
		-1.098.000	-817.000	-1.293.000	-476.000
0.2 BURGERZAKEN	Baten	160.000	141.000	145.000	4.000
	Lasten	-71.000	-99.000	-64.000	35.000
		89.000	42.000	81.000	39.000
0.4 OVERHEAD	Baten	220.000	180.000	129.000	-51.000
	Lasten	-6.538.000	-6.316.000	-6.322.000	-6.000
		-6.318.000	-6.136.000	-6.193.000	-57.000
0.5 TREASURY	Baten	19.000	13.000	21.000	8.000
	Lasten	232.000	303.000	261.000	-42.000
		251.000	316.000	282.000	-34.000
0.61 OZB WONINGEN	Baten	974.000	1.075.000	1.079.000	4.000
	Lasten	-81.000	-57.000	-85.000	-28.000
		893.000	1.018.000	994.000	-24.000
0.62 OZB NIET-WONINGEN	Baten	758.000	798.000	983.000	185.000
	Lasten	-	-	-	-
		758.000	798.000	983.000	185.000
0.64 OVERIGE BELASTINGEN	Baten	78.000	95.000	109.000	14.000
	Lasten	-	-	-	-
		78.000	95.000	109.000	14.000
0.7 ALGEMENE UITKERING	Baten	8.428.000	8.557.000	8.804.000	247.000
	Lasten	-	-	-	-
		8.428.000	8.557.000	8.804.000	247.000
0.8 OVERIGE BATEN EN LASTEN	Baten	117.000	50.000	194.000	144.000
	Lasten	-34.000	-	-30.000	-30.000
		83.000	50.000	164.000	114.000
0.11 ONVOORZIEN	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-48.000	-248.000	-48.000	200.000
		-48.000	-248.000	-48.000	200.000
TOTAAL PROGRAMMA 0 VOOR RESULTAATBESTEMMING		3.116.000	3.675.000	3.883.000	208.000
0.10 MUTATIES RESERVES	Baten	43.000	-	-	-
	Lasten	-58.000	-1.000	-1.000	-
		-15.000	-1.000	-1.000	-
TOTAAL PROGRAMMA 0 NA RESULTAATBESTEMMING		3.101.000	3.674.000	3.882.000	208.000

L/B	Rekening 2018	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Verschil rekening - begroting 2019
Baten	10.812.000	10.922.000	11.480.000	558.000
Lasten	-7.711.000	-7.248.000	-7.598.000	-350.000
	3.101.000	3.674.000	3.882.000	208.000

Beleidsindicatoren programma 0 – Bestuur en ondersteuning

Indicatoren Bestuur en Ondersteuning	2018	2019
Formatie 2019 (in fte per 1.000 inwoners)	15	16
Bezetting 2019 (in fte per 1.000 inwoners)	14	15
Apparaatskosten (in € per inwoner)	-1.289	-1.264
Externe inhuur (als percentage van de totale loonsom + totale kosten inhuur externen)	38%	34%
Overhead (in % van totale lasten)	29%	28%

Taakveld 0.1 Bestuur

Financieel cockpit					
Taakveld 0.1 Bestuur	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Gemeenteraad en raadscommissie	-185.000	-	-191.000	-191.000	-6.000
Griffiefunctie	-101.000	-	-108.000	-108.000	-7.000
College van burgemeester en wethouders	-338.000	-	-708.000	-708.000	-370.000
Ambtswoning burgemeester	-8.000	16.000	-26.000	-10.000	-2.000
Regionale samenwerking	-185.000	-	-276.000	-276.000	-91.000
	-817.000	16.000	-1.309.000	-1.293.000	-476.000

Toelichting afwijking	
<p><i>College van burgemeester en wethouders</i></p> <p>De voorziening verplichting voormalig bestuurders wordt jaarlijks aangepast aan de dan bekende rechten. De voorziening wordt actuarieel berekend, rekening houdend met een wettelijk rekenrente van 0,29% en actuele sterftetafels. In de begroting is rekening gehouden met een dotatie van € 63.000, hierbij is rekening gehouden met de voorgaande wettelijke rekenrente (2018 1,6%). In 2019 is de rekenrente verlaagd naar 0,29%, dit betekent dat het op te bouwen doelvermogen voor de pensioengerechtigden dient te worden verhoogd. Er dient een extra dotatie aan de voorziening te worden toegevoegd van € 368.000, welke een negatief effect heeft op het resultaat.</p>	-370.000
<p><i>Regionale samenwerking</i></p> <p>Deze afwijking wordt veroorzaakt door een nagekomen te betalen bijdrage 2018 aan de GR De Waddeneilanden van € 30.000. Daarnaast viel de bijdrage over het jaar 2019 ook € 41.000 hoger uit dan verwacht. De overige € 20.000 wordt veroorzaakt door de contributie en de bijdrage fonds GGU aan de VNG die sinds dit jaar op deze post worden geboekt.</p>	-91.000
<p><i>Overige niet toegelichte afwijkingen</i></p>	-15.000
	-476.000

Wat wilden we bereiken?	Wat hebben we bereikt?	Wat hebben we daarvoor gedaan?
De komende periode wordt gekeken of er een andere manier van werken door de Raad mogelijk is, om effectiever te vergaderen en de kwaliteit te verhogen. Daarvoor wordt ook bij andere gemeenteraden informatie opgehaald.	Hiervoor zijn in 2019 nog geen initiatieven ontwikkeld.	
Het uitzenden van de vergaderingen in beelden verhoogt betrokkenheid van de inwoners bij de gemeentepolitiek. Er wordt bekeken wat hiervoor de mogelijkheden en de kosten zijn.	Vanaf medio 2018 worden alle vergaderingen van commissie en raad live uitgezonden via Terschelling-TV.	Hiervoor is door de raad een eenmalig budget beschikbaar gesteld.
Terschelling wil als eilandgemeenschap over haar eigen toekomst gaan. Een zelfstandig bestuur betekent eigen regie op leefbaarheid, economie, financiën, duurzaamheid, landschap en natuur.	In 2020 zal door raad, college en directie verder inhoud worden gegeven aan de bevindingen uit het BMC-rapport.	Hiertoe heeft begin 2020 een eerste bijeenkomst plaatsgevonden.
Dit betekent dat in de basis de gemeente financieel gezond is, waardoor publiekstaken adequaat uitgevoerd kunnen worden en een goede basis dienstverlening op het eiland in stand gehouden wordt.	In februari 2019 heeft de raad het document "Tijdig de bakens verzetten" vastgesteld waarin de ombuigingen voor het jaar 2019 zijn vastgelegd. Bij de Kadernota 2019 is ook een	Deze voorstellen zijn aangenomen.

	voorstel worden gedaan voor ombuigingen in latere jaren om de financiële situatie gezond te houden zowel voor wat betreft de jaarlijkse exploitatie alsook het minimale weerstandsvermogen.	
De gemeente werkt hiervoor samen met de andere Waddeneilanden en met gemeenten en semioverheidsinstanties aan de vaste wal.	Op diverse dossiers is samengewerkt in Waddenverband. Een belangrijk succes was de aanvraag voor de Regiodeal.	Ook in 2019 is intensief samengewerkt met de andere Waddeneilanden in de GR De Waddeneilanden. Onze ICT-infrastructuur hebben wij structureel belegd bij de gemeente Leeuwarden. Daarnaast wordt incidenteel samengewerkt met andere walgemeenten.
De samenwerking met andere gemeenten en semioverheidsinstanties wordt doorlopend geëvalueerd op nut en noodzaak en waar nodig bijgestuurd.	Dit is een continu proces.	Dit is een continu proces.
Er wordt stevig op ingezet om de naleving van de "waddentoets" blijvend te bevorderen, met name bij de Rijksoverheid.	In 2019 is dit niet nodig geweest.	Hierop wordt voortdurend ingezet. Zie hiervoor de conclusies van het onderzoek van Twijnstra en Gudde naar aanleiding van de evaluatie van het convenant Waddensamenwerking.
Beide coalitiepartijen benoemen in het college elk één wethouder. De wethouders worden aangesteld voor een deeltijdfactor van 0,8 fte. Bij de uitvoering van taken door het College zal in de gaten gehouden worden of de omvang van de ambities uit dit akkoord en de inzet van mensen in evenwicht is.	Dit is in 2018 na de gemeenteraadsverkiezingen daadwerkelijk zo geïmplementeerd.	

Taakveld 0.2 Burgerzaken

Financieel cockpit						
<i>Taakveld 0.2 Burgerzaken</i>						
	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking	
Verkiezingen	-20.000	-	-20.000	-20.000	-	
Baten secretarieleges	141.000	145.000	-	145.000	4.000	
Burgerzaken en kcc	-68.000	-	-35.000	-35.000	33.000	
Burgerlijke stand	-7.000	-	-5.000	-5.000	2.000	
Gevonden voorwerpen	-4.000	-	-4.000	-4.000	-	
	42.000	145.000	-64.000	81.000	39.000	

Toelichting afwijking	
Burgerzaken en kcc	
Er zijn minder kosten gemaakt voor reisdocumenten, huwelijksstukken en diverse verklaringen.	33.000
Overige niet toegelichte afwijkingen	6.000
	39.000

Indicatoren baten secretarieleges	2018	2017	2016
Paspoorten < 18 jaar	65	98	54
Paspoorten ≥ 18 jaar	555	540	542
ID-kaarten < 18 jaar	89	114	132
ID-kaarten ≥ 18 jaar	260	255	335
Rijbewijzen	542	612	485
Eigen verklaringen	81	97	79
Strandvergunningen	774	844	833
Uittreksel burgerlijke stand	26	54	173
Huwelijken	89	76	68
	2.481	2.690	2.701

Wat wilden we bereiken?	Wat hebben we bereikt?	Wat hebben we daarvoor gedaan?
De gemeente wil als overheid en beleidsmaker open en bereikbaar zijn voor inwoners, ondernemers en organisaties.	Er wordt gewerkt als een transparante overheid.	Het college is bereikbaar voor alle inwoners en organisaties.
In de afgelopen periode zijn er bij de gemeente specifieke loketten voor ondernemers, zorg en duurzaamheid gerealiseerd. De komende periode wordt ingezet op verbetering van de uitvoering van deze loketten.	Het Eilandteam maakt een ontwikkeling door. Er is geen sprake meer van wachtlijsten en ze zijn steeds beter vindbaar.	De formatie van het Eilandteam is uitgebreid.
Bij de gemeente wordt een specifiek aanspreekpunt gerealiseerd voor de diverse Buren (om Oost) en de buurtverenigingen (West). Bij deze persoon kunnen vragen vanuit de dorpen worden neergelegd en het aanspreekpunt monitort ook de voortgang van het oppakken van deze vragen.	In 2019 is deze taak belegd bij de adjunct directeur en uitvoerder van de buitendienst.	
De gesprekken met inwoners, ondernemers en belangenorganisaties in aanloop naar het eilandakkoord zijn als heel positief ervaren. In vervolg hierop zal de raad structureel buiten de raadszaal in gesprek gaan met deze groepen. De onderwerpen van de gesprekken zijn divers en gericht op wat er leeft op Terschelling. De raad heeft hier een zelfstandige verantwoordelijkheid in, los van het College.		In 2019 hebben dergelijke gesprekken plaatsgevonden naar aanleiding van de onderwerpen op de raadsagenda.
Bij het opstellen van specifieke plannen worden inwoners, ondernemers en	Bijvoorbeeld bij de ontwikkeling van het nieuwe bestemmingsplan Dellewal en	In 2019 is hiervoor continu aandacht geweest.

belangenorganisaties in een vroeg stadium en gedurende het hele proces meegenomen.	de ontwikkeling van de Tonnenloods is hiervoor voortdurend aandacht.	
Initiatieven van inwoners van Terschelling geven blijk van grote betrokkenheid en worden daarom met enthousiasme ontvangen. Bij de ontvangst van een initiatief wordt goed besproken hoe het initiatief verder behandeld wordt en wat daarbij ieders rol, taak en verantwoordelijkheid is.		Ook in 2019 hadden de burgers via "t er oer ha" de mogelijkheid om hun plannen in een vroegtijdig stadium kenbaar te maken.

Taakveld 0.4 Overhead

Financieel cockpit					
<i>Taakveld 0.4 Overhead</i>	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Representatie bestuur en personeel	-9.000	-	-14.000	-14.000	-5.000
WKR ambtelijke organisatie	-265.000	-	-286.000	-286.000	-21.000
Salariskosten ambtelijke organisatie	-4.270.000	111.000	-4.321.000	-4.210.000	60.000
Organisatieontwikkeling	-32.000	-	-	-	32.000
Gemeentehuis - facilitair bedrijf	-409.000	-	-458.000	-458.000	-49.000
Automatisering (gemengd btw)	-535.000	-	-543.000	-543.000	-8.000
Juridisch control incl. bezwaar en beroep	-146.000	-	-158.000	-158.000	-12.000
Staf	-95.000	-	-47.000	-47.000	48.000
Documentaire Informatie Voorz. (DIV)	-1.000	-	-12.000	-12.000	-11.000
Gemeentehuis interne dienst	-53.000	-	-68.000	-68.000	-15.000
Administratie	-63.000	-	-102.000	-102.000	-39.000
Team techniek en uitvoering	-148.000	18.000	-232.000	-214.000	-66.000
Algemeen onderwijsbeleid	-44.000	-	-51.000	-51.000	-7.000
Communicatie	-66.000	-	-30.000	-30.000	36.000
	-6.136.000	129.000	-6.322.000	-6.193.000	-57.000

Toelichting afwijking	
<p><i>Salariskosten ambtelijke organisatie</i></p> <p>Binnen de ambtelijke organisatie is er een klein overschot op de loonkosten. Wanneer er echter wordt gekeken naar de totale loonbegroting sluit deze nagenoeg met een klein resultaat van € 9.000. Zie voor verdere toelichting op de personele lasten de paragraaf personele lasten.</p>	60.000
<p><i>Organisatieontwikkeling</i></p> <p>Dit budget is beschikbaar gesteld om verdere uitwerking en evaluatie van het BMC-rapport mogelijk te maken. In 2019 zijn hiervoor geen activiteiten uitgevoerd.</p>	32.000
<p><i>Gemeentehuis - facilitair bedrijf</i></p> <p>De rente voor 2019 is per abuis te laag opgenomen.</p>	-49.000
<p><i>Staf</i></p> <p>Dit betreft voorgenomen investeringen voor ontwikkelingen in het gemeentehuis. Wegens de bezuinigingen in 2019 zijn deze maatregelen uitgesteld.</p>	48.000
<p><i>Administratie</i></p> <p>De kosten voor de accountantscontrole van 2018 zijn opgenomen in het jaar 2019.</p>	-39.000
<p><i>Team techniek en uitvoering</i></p> <p>De meerkosten bestaan met name uit:</p> <ul style="list-style-type: none"> * Niet geactiveerde investeringen in het wagenpark (€ 30.000) * Lagere opbrengst vergoedingen voor diensten aan derden (€ 27.000) * Te laag opgenomen kapitaallasten (€ 9.000) 	-66.000
<p><i>Communicatie</i></p> <p>Gebleken is dat het budget te ruim is opgenomen.</p>	36.000
<p><i>Overige niet toegelichte afwijkingen</i></p>	-79.000
	-57.000

Wat wilden we bereiken?	Wat hebben we bereikt?	Wat hebben we daarvoor gedaan?
Op het gebied van professionalisering van het gemeentelijk apparaat zijn goede stappen gezet in de afgelopen periode. Het genoemde BMC-advies geeft waardevolle handvatten voor noodzakelijke vervolgstappen.	Het BMC-rapport wordt als input meegenomen in het lopende organisatie ontwikkelingstraject. Dit traject richt zich op een verdere professionalisering van bestuur en organisatie. De input van de Raad en het college wordt door middel van periodieke evaluaties hierin meegenomen.	Beschikbare budgetten zijn ingezet op verschillende organisatieonderdelen en voor de uitvoering van adviezen uit het BMC- rapport.
De communicatie vanuit de gemeente over besluiten en nieuw beleid is zo helder en eenvoudig mogelijk. De communicatie is digitaal waar het kan zonder persoonlijk contact uit het oog te verliezen.	In 2019 is een onderzoek gestart naar de inzet van sociale media in de gemeentelijke communicatie. Dit zal in 2020 een vervolg krijgen. Gestart wordt met een proef met een gemeentelijke Facebook pagina.	Het onderzoek is afgerond en in april 2020 is de gemeentelijke Facebookpagina operationeel geworden.
De gemeente profileert zich als een aantrekkelijk werkgever door middel van goed personeelsbeleid met een actief scholingsbeleid, een leeftijdsbewust personeelsbeleid, flexibele werktijden en loopbaanbeleid.	De gemeente Terschelling wil een professionele en fitte organisatie zijn en blijven. Dit betekent niet alleen een gezonde organisatie zijn met fitte medewerkers, maar ook een organisatie die flexibel in kan spelen op de wensen van het bestuur. Om dit nu en in de toekomst te kunnen blijven realiseren, zullen conclusies uit het strategisch personeelsplan omgezet worden in	De verschillende scenario's leiden tot verschillende plannen van aanpak en daaraan gekoppelde investeringen. Deze worden in het licht van de beschikbare middelen bekeken. De raad zal hierover separaat geïnformeerd worden.

	<p>verschillende scenario's om de gemeente Terschelling een toekomstbestendige moderne werkgever te laten zijn en blijven.</p> <p>Daarnaast beschikt de gemeente Terschelling over een uitstekend pakket aan arbeidsvoorwaarden en voert het HRM-beleid uit volgens de laatste trends. Hierbij wordt ingespeeld op de huidige stand van zaken op de arbeidsmarkt. Dit wordt jaarlijks samengevat in een HRM-plan.</p>	
<p>Continuïteit en diversiteit in personeel wordt versterkt o.a. door mogelijkheden te creëren voor jonge medewerkers.</p>	<p>Door de toenemende krapte op de arbeidsmarkt is het zelf opleiden en trainen van nieuwe medewerkers noodzaak. Naast het bieden van werkervaringsplaatsen (WEP) wordt ingezet op junior medewerkers en trainees. Junior medewerkers volgen een opleidings- en werkervaringstraject binnen een functie die wel is opgenomen in het functieboek. Bij vertrek van een ervaren kracht staat dan een nieuwe ingewerkte kracht klaar om het werk over te nemen. Trainees worden ingezet gedurende een project of maximaal 2 jaar op functies waar geen vacatures voor in het functieboek zijn opgenomen. Zo wordt geïnvesteerd in een continue stroom goed opgeleide en kwalitatief goede medewerkers. Als een junior medewerker voldoet aan de opleidings-, functie en ervarings-eisen stroomt men door in een reguliere functie.</p> <p>Ook worden er diverse stageplaatsen geboden, op zowel (V)MBO, HBO als universitair niveau. In de komende jaren zal ingezet worden op het voorzetten van het bieden van werkervarings- en stageplaatsen.</p>	<p>Er is in 2019 fors geïnvesteerd in het opleiden van medewerkers. Het beschikbare budget was hiervoor niet geheel toereikend. Dit zal de komende jaren toenemen door de situatie op de arbeidsmarkt. Daarnaast is te zien dat door het toenemend aantal decentralisaties en daarnaast bijvoorbeeld de invoering van de omgevingswet, lokaal extra geput wordt uit het scholingsbudget. Deze kosten zijn niet voorzien.</p> <p>Ook is in 2019 gestart met het intern opleiden van nieuwe talenten. De meerdaagse opleiding wordt gegeven door de secretaris/directeur en een senior adviseur. Er zijn 2 groepen met in totaal 21 talenten gestart aan deze opleiding, die met veel enthousiasme ontvangen is.</p>
<p>De gemeente neemt haar verantwoordelijkheid als maatschappelijk verantwoord ondernemer door werkervaringsplekken en maatschappelijke stages te</p>	<p>Naast hetgeen dat is omschreven onder 'Continuïteit en diversiteit in personeel' is ingezet op het realiseren van garantiebanen bij de gemeente Terschelling. Een garantiebaan</p>	<p>In 2019 is de volledige overname van de SW-medewerkers door de gemeente Terschelling voorbereid en uitgevoerd. De medewerkers zijn door HRM en Empatec begeleid bij hun overstap naar de</p>

<p>realiseren, zodat mensen in de gelegenheid gesteld worden ervaring op te doen en zich te ontwikkelen. De gemeente doet ook haar best voor het creëren van beschutwerk-plekken en plekken voor mensen met een afstand van de arbeidsmarkt.</p>	<p>is een baan die ingevuld wordt door iemand met een afstand tot de arbeidsmarkt. In 2019 is het benodigde aantal garantiebanen ingevuld door uittreding uit de gemeenschappelijke regeling en overname van SW-medewerkers door de gemeente.</p>	<p>gemeente Terschelling. Daarnaast is op HRM vlak de cao SW met bijbehorende lokale personeelsregelingen geïmplementeerd in de organisatie om op deze wijze een goede basis voor de SW medewerkers te bieden.</p>
<p>Bij structurele werkzaamheden heeft het de voorkeur dat medewerkers, na een bepaalde periode en bij gebleken geschiktheid, in vaste dienst genomen worden door de gemeente. Dit om goed werkgeverschap te kunnen uitoefenen, een heldere positie voor werknemers te creëren en kosten te besparen.</p>	<p>In 2019 hebben medewerkers die de maximale proeftijd doorlopen hebben, en die een beoordeling die goed tot uitstekend was, een vaste aanstelling bij de gemeente Terschelling gekregen. Met de omzetting naar vast dienstverband is geen rekening gehouden bij het eigen risicodragerschap van gemeenten ingeval van ziekte en het (van rechtswege) aflopen van contracten. De flexibele schil van de gemeente is ten gevolge hiervan afgenomen naar bijna nihil.</p> <p>Medewerkers die in tijdelijke dienst komen of die ingezet worden op een project krijgen uitsluitend een contract op payrollbasis. Werkgevers in de sector Overheid en Onderwijs zijn verplicht eigenrisicodragers voor de Werkloosheidswet (WW). Als eigenrisicodragers voor de WW betaalt de gemeente de kosten van de WW-uitkering, als werknemers werkloos worden. Daarbij maakt het niet uit of een medewerker een tijdelijke-, project- of vaste aanstelling heeft.</p>	<p>Jaarlijks wordt een additioneel budget gereserveerd van 5% van de salarisbegroting om het eigen risicodragerschap ingeval van ziektekosten en het aflopen van contracten te dekken.</p> <p>Door het omzetten van vele tijdelijke payrollconstructies in 2019 naar vaste aanstellingen is nog nauwelijks sprake van payroll. Daar waar nog wel sprake is van payroll is de salarisbegroting ingericht op de daadwerkelijke kosten van payrollconstructies.</p>

Taakveld 0.5 Treasury

Financieel cockpit					
<i>Taakveld 0.5 Treasury</i>	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Rente	303.000	-	261.000	261.000	-42.000
Beleggingen	13.000	21.000	-	21.000	8.000
	316.000	21.000	261.000	282.000	-34.000

Toelichting afwijking	
<i>Overige niet toegelichte afwijkingen</i>	-34.000
	-34.000

Taakveld 0.61 OZB Woningen

Financieel cockpit					
<i>Taakveld 0.61 OZB Woningen</i>	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Belastingen	-42.000	14.000	-85.000	-71.000	-29.000
Opbrengsten OZB eigenaren	1.060.000	1.065.000	-	1.065.000	5.000
	1.018.000	1.079.000	-85.000	994.000	-24.000

Toelichting afwijking	
<i>Belastingen</i>	
Er zijn afgelopen jaar extra kosten geweest voor het ICT-onderhoud van de belastingsystemen.	-29.000
<i>Overige niet toegelichte afwijkingen</i>	5.000
	-24.000

Taakveld 0.62 OZB Niet-woningen

Financieel cockpit					
<i>Taakveld 0.62 OZB Niet-woningen</i>	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Opbrengsten OZB Niet-woningen (gebruikers)	291.000	381.000	-	381.000	90.000
Opbrengsten OZB Niet-woningen (eigenaren)	507.000	602.000	-	602.000	95.000
	798.000	983.000	-	983.000	185.000

Toelichting afwijking	
<i>Opbrengsten OZB Niet-woningen (gebruikers en eigenaren)</i>	
Het is gebruikelijk dat niet-woning waarden dalen in verband met afschrijvingen etc. Echter, op basis van de taxatiewijzer niet-woningen, zijn veel WOZ-waarden gestegen. Deze stijging wordt veroorzaakt door positieve economische ontwikkelingen in eerdere jaren. Door deze stijging is de opbrengst OZB voor niet-woningen hoger dan verwacht.	185.000
	185.000

Taakveld 0.64 Overige belastingen

Financieel cockpit					
Taakveld 0.64 Overige belastingen	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Precariobelasting	95.000	109.000	-	109.000	14.000
	95.000	109.000	-	109.000	14.000

Toelichting afwijking	
Overige niet toegelichte afwijkingen	14.000
	14.000

Wat wilden we bereiken?	Wat hebben we bereikt?	Wat hebben we daarvoor gedaan?
Het huidige ruimhartige kwijtscheldingsbeleid blijft toegepast om zo ongewenste inkomenseffecten van financieel zwakkeren tegen te gaan.		Het kwijtscheldingsbeleid is niet aangepast en ruimhartig vergeleken bij andere gemeenten. Wij verwijzen hiervoor ook naar paragraaf 2.3.1.

Taakveld 0.7 Algemene uitkering

Financieel cockpit					
Taakveld 0.7 Algemene uitkering	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Algemene uitkering gemeentefonds	8.557.000	8.804.000	-	8.804.000	247.000
	8.557.000	8.804.000	-	8.804.000	247.000

Toelichting afwijking	
Algemene uitkering gemeentefonds	
De extra inkomsten in de algemene uitkering gemeentefonds hebben te maken met diverse decentralisatieuitkeringen die eind 2019 zijn toegekend. (zie hiervoor ook de memo decembercirculaire)	247.000
	247.000

Indicatoren algemene uitkering	2019	2018	2017
Algemene uitkering	8.193.000	6.403.000	6.013.000
Decentralisatie-uitkeringen	309.000	1.655.000	83.000
Integratie-uitkeringen	310.000	1.631.000	1.709.000
	8.812.000	9.689.000	7.805.000

*Het verschil van € 8.000 in 2019 wordt veroorzaakt door diverse verrekeningen over 2016,2017 en 2018 in het jaar 2019

Taakveld 0.8 Overige baten en lasten

Financieel cockpit					
Taakveld 0.8 Overige baten en lasten	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
BTW Compensatiefonds	50.000	126.000	-30.000	96.000	46.000
Indirecte kosten	-	68.000	-	68.000	68.000
	50.000	194.000	-30.000	164.000	114.000

Toelichting afwijking	
<i>BTW Compensatiefonds</i>	
Er is meer compensabele BTW dan begroot. Dit heeft te maken met de stijgende kosten op automatisering en de doorschuif-BTW van de gemeenschappelijke regeling de Waddeneilanden.	46.000
<i>Indirecte kosten</i>	
In 2019 is gebleken dat een schuld omzetbelasting ten onrechte is opgenomen en kon vrijvallen.	68.000
	114.000

Taakveld 0.10 Mutaties reserves programma 0

Financieel cockpit					
<i>Taakveld 0.10 Mutaties reserves programma 0</i>	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Onttrekking reserves	-	-	-	-	-
Dotaties reserves	-1.000	-	-1.000	-1.000	-
	-1.000	-	-1.000	-1.000	-

Overzicht mutaties reserves	
<i>Reserve J.W. van Dierenfonds</i>	
Rentetoevoeging	-1.000
	-1.000

Taakveld 0.11 Onvoorzien

Financieel cockpit					
<i>Taakveld 0.11 Resultaat</i>	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Onvoorzien	-200.000	-	-	-	200.000
Extra storting voorziening gebouwen	-48.000	-	-48.000	-48.000	-
	-248.000	-	-48.000	-48.000	200.000

2.4.1 Programma 1 – Veiligheid

PROGRAMMA 1 VEILIGHEID					
Taakveld	L/B	Rekening 2018	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Vershil rekening - begroting 2019
1.1 CRISISBEHEERSING EN BRANDWEER	Baten	-	5.000	-	-5.000
	Lasten	-513.000	-528.000	-517.000	11.000
		-513.000	-523.000	-517.000	6.000
1.2 OPENBARE ORDE EN VEILIGHEID	Baten	45.000	40.000	45.000	5.000
	Lasten	-265.000	-298.000	-274.000	24.000
		-220.000	-258.000	-229.000	29.000
TOTAAL PROG 1 VOOR RESULTAATBESTEMMING		-733.000	-781.000	-746.000	35.000
0.10 MUTATIES RESERVES	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-	-	-19.000	-19.000
		-	-	-19.000	-19.000
TOTAAL PROG 1 NA RESULTAATBESTEMMING		-733.000	-781.000	-765.000	16.000

L/B	Rekening 2018	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Vershil rekening - begroting 2019
Baten	45.000	45.000	45.000	-
Lasten	-778.000	-826.000	-810.000	16.000
	-733.000	-781.000	-765.000	16.000

Beleidsindicatoren programma 1 - Veiligheid

Beleidsindicatoren Veiligheid	2018
Verwijzingen Halt (per 1.000 jongeren)	10,4
Winkeldiefstallen (per 1.000 inwoners)	0
Geweldsmisdrijven (per 1.000 inwoners)	6,1
Diefstallen uit woning (per 1.000 inwoners)	0
Vernielingen en beschadigingen (in openbare ruimte, per 1.000 inwoners)	5,09

* Meest recente cijfers zijn uit 2018

Taakveld 1.1 Crisisbeheersing en brandweer

Financieel cockpit					
Taakveld 1.1 Crisisbeheersing en brandweer	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Brandkranen	-5.000	-	-7.000	-7.000	-2.000
Brandpreventie	-509.000	-	-509.000	-509.000	-
Brandweergarages	5.000	-	-	-	-5.000
Rampenbestrijding	-14.000	-	-1.000	-1.000	13.000
	-523.000	-	-517.000	-517.000	6.000

Toelichting afwijking	
Niet toegelichte afwijkingen	6.000
	6.000

Wat wilden we bereiken?	Wat hebben we bereikt?	Wat hebben we daarvoor gedaan?
De brandweerkazerne West zal vervangen moeten worden. Er wordt gezocht naar een goede, centrale locatie op West die de aanrijtijden waarborgt.	Het is aan de VRF om een plan van aanpak te maken en een onderzoek naar zoekgebieden te beginnen. Er is nog geen overeenstemming bereikt over een nieuwe locatie.	Er is een locatieonderzoek en er zijn meerdere overleggen geweest met de VRF afdeling Brandweer. Hier is geen resultaat uitgekomen. Beide partijen beraden zich nu over hoe verder te gaan.
Het hoge niveau van diverse teams op het gebied van hulpverlening en rampenbestrijding – zoals brandweer, GGT en CoWa, wordt vastgehouden.	Het hoge niveau is in 2019 vastgehouden.	De MSC Zoë crisis heeft aangetoond dat op Terschelling de crisisorganisatie goed heeft gewerkt (zie evaluatierapport) Ook in 2019 is er daarnaast geoefend en zijn er nieuwe OVDBz'ers aangesteld en zijn er cursussen gevolgd.
Onderzocht wordt of er in verband met verontreiniging op zee, door het Ministerie van I&M, een waakvlamovereenkomst gesloten kan worden met bergers van de Wadden, waardoor een snel optreden tegen verontreiniging kan worden gewaarborgd.	Het onderwerp is meegenomen in de overleggen/evaluaties rondom de afhandeling van het incident met de Msc Zoë. Overigens blijken er in de praktijk korte informele lijnen tussen RWS en de bergers te zijn.	Dit probleem is in diverse gremia geagendeerd door de Waddeneilanden, zowel nationaal als internationaal.
De nieuwe schepen van Doeksen varen op LNG. De risico's hiervan en de voorbereiding daarop door hulpdiensten horen deel uit te maken van de risico-analyse van de Veiligheidsregio Fryslân. De gemeente ziet er op toe, dat dit ook in de toekomst blijvend onderdeel is van het pakket aan veiligheidsmaatregelen wat op Terschelling aanwezig is.	In 2019 is hier niet op geïnvesteerd.	De nieuwe schepen van de rederij zijn in 2019 niet in vaart genomen, vanwege de bekende technische problemen. Hierom is er geen ambtelijke capaciteit op geïnvesteerd. Veiligheidsregio Fryslân heeft in 2018 toegezegd voorbereid te zijn op de komst van LNG schepen.

Taakveld 1.2 Openbare orde en veiligheid

Financieel cockpit					
Taakveld 1.2 Openbare orde en veiligheid	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Veiligheidsbeleid	-100.000	-	-82.000	-82.000	18.000
Strandveiligheid	-121.000	-	-129.000	-129.000	-8.000
Beleid strand e.d.	38.000	44.000	-	44.000	6.000
Strandbeheer en uitvoering	-55.000	-	-41.000	-41.000	14.000
uitvoering APV bijzondere wetten	-20.000	1.000	-22.000	-21.000	-1.000
	-258.000	45.000	-274.000	-229.000	29.000

Toelichting afwijking	
Overige niet toegelichte afwijkingen	29.000
	29.000

Wat wilden we bereiken?	Wat hebben we bereikt?	Wat hebben we daarvoor gedaan?
Het is niet altijd helder waar AED's hangen en hoe ze gebruikt moeten worden. De gemeente zorgt helderheid over de plekken en faciliteert bij trainingen. Hierbij wordt ingezet op het breed delen van kennis en een praktische invulling.	Er is nu volledige helderheid over waar de AED's hangen. Daarnaast wordt de lijst periodiek up-to-date gehouden en worden er namens de gemeente cursussen reanimatie voor inwoners georganiseerd. Ook wordt er subsidie verleend bij het aanschaffen van een AED.	De gemeente heeft het voortouw genomen om een samenwerkingsovereenkomst af te sluiten over de aanschaf, het onderhoud en de lijst met AED's. Deze overeenkomst is aangegaan met Stichting AED Terschelling en Kwant's Vijf EHBO & BHV.
In de winkel- en horecagebieden en op het haventerrein wordt een aantal keren per seizoen gecontroleerd op de inrichting en het gebruik van de straat. Aanspreken op gedrag en uitleg van regels is belangrijk om gezamenlijke verantwoordelijkheid te creëren om overlast te beperken en het gebied aantrekkelijk te houden.	Dit is door de gemeentelijke BOA in nauwe samenwerking met de politie Terschelling goed opgepakt.	Veel controle op fietsers in de wandelgebieden, foutparkeerders rondom het centrum van West-Terschelling en aandacht voor het schoonhouden van de diverse parkeerterreinen op het eiland.
Bemiddeling en mediation blijft deel uitmaken van handhaving. (geldt ook voor prog. 8)	Waar mogelijk is dit in 2019 toegepast.	
Alle handhaving wordt begeleid door brede en heldere communicatie over motieven, doelen en wat wel en niet is toegestaan. (geldt ook voor prog. 8)	Er is voor 2019 een jaarprogramma Helder Handhaven vastgesteld.	
Bij handhaving is oog voor "klein leed" dat relatief snel en eenvoudig is op te lossen. (geldt ook voor prog. 8)	Sinds de zomer van 2019 kunnen we hier een BOA voor inzetten naast de toezichthouder.	In april 2019 is de BOA beëdigd.
Foutparkeren op West leidt er toe dat de brandweer geblokkeerd wordt en niet op tijd bij een calamiteit kan zijn. Hier moet goed op gehandhaafd worden.	In overleg met de politie is dit uitgevoerd door de gemeentelijke BOA.	Veel controle op foutparkeerders rondom het centrum van West-Terschelling in het algemeen en bij de Brandweerkazerne in het bijzonder.
De afgelopen periode is op een constructieve manier	Ook in 2019 is intensief met diverse organisaties, zoals SBB,	

<p>samengewerkt met diverse organisaties op het gebied van wad- natuur- en strandbeheer. In de toekomst wordt dit voortgezet en uitgebouwd.</p>	<p>RWS en het Waterschap samengewerkt.</p>	
<p>Het fundament van een goede politiezorg is gelegen in eilander agenten die het eiland goed kennen en ook de eilanders goed kennen. De op 19 december 2017 Raadsbreed aangenomen motie wordt onverkort uitgevoerd. De gemeente zet erop in dat de 8 fte reguliere politiecapaciteit volledig vervuld wordt door politieagenten die woonachtig zijn op Terschelling. Daarnaast wordt er bij het Regionaal Bestuurlijk Overleg Noord-Nederland en aan de minister van Justitie en Veiligheid op aangedrongen dat de 'waddentoets' op onze uitzonderlijke situatie van toepassing wordt verklaard. Er wordt op ingezet dat de 'eilander' agenten zo weinig mogelijk diensten aan de vaste wal moeten voldoen. De bereikbaarheid van de politie wordt verbeterd en sluit aan bij de op de website van de politie aangegeven informatie.</p>	<p>De korpsleiding heeft begrip voor de vraagstelling, maar dit zal niet resulteren in 8 fte aan eilander agenten. Het is een bedrijfsorganisatorische aangelegenheid van de Nationale politie. De bereikbaarheid van de politie is verbeterd en sluit zoveel mogelijk aan op de openingstijden van het politiebureau.</p>	<p>Er is in 2018/2019 overleg geweest met de korpsleiding van de politie. Duidelijk is dat het personeelsbeleid van de politie niet aan de gemeente is voldoet. Daar waar mogelijk wordt rekening gehouden met de wensen van het eilandbestuur. Die wensen zijn de politie duidelijk.</p>
<p>Extra zomerbewaking: minimaal het huidige niveau van inzet tijdens het zomerseizoen wordt gehandhaafd en gemonitord, zodat goed geëvalueerd kan worden.</p>	<p>Dit is in 2019 uitgevoerd.</p>	<p>Met de middelen die er zijn, is de bewaking in en rond Midsland op een iets lager niveau uitgevoerd, maar heeft in de praktijk niet tot problemen geleid.</p>
<p>De lifeguards zijn belangrijk voor het waarborgen van de veiligheid aan het strand. Dit wordt gehandhaafd op het huidige niveau.</p>	<p>Uitgevoerd, maar niet gehandhaafd op het niveau van 2018.</p>	<p>In 2019 heeft de KNRM gemeld dat zij strandbewaking alleen nog maar tegen kostprijs kunnen aanbieden. Hiervoor gaven zij zelf subsidie. Hierdoor zouden de kosten behoorlijk stijgen. De gemeente heeft daarom in nauw overleg met de KNRM besloten om de strandbewaking iets af te schalen om binnen budget te blijven. Dit is goed bevallen, met daarbij de opmerking dat op de echt drukke dagen de lifeguards het te druk hadden.</p>

Taakveld 0.10 Mutaties reserves programma 1

Financieel cockpit					
Taakveld 0.10 Mutaties reserves programma 0	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Onttrekking reserves	-	-	-	-	-
Dotaties reserves	-	-	-19.000	-19.000	-19.000
	-	-	-19.000	-19.000	-19.000

Overzicht mutaties reserves	
Reserve budgetoverheveling	
Trimbos instituut	-19.000
	-19.000

2.4.2 Programma 2 – Verkeer, vervoer en waterstaat

PROGRAMMA 2 VERKEER, VERVOER EN WATERSTAAT					
Taakveld	L/B	Rekening 2018	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Vershil rekening - begroting 2019
2.1 VERKEER EN VERVOER	Baten	58.000	50.000	57.000	7.000
	Lasten	-907.000	-1.040.000	-906.000	134.000
		-849.000	-990.000	-849.000	141.000
2.3 RECREATIEVE HAVENS	Baten	98.000	108.000	84.000	-24.000
	Lasten	-67.000	-69.000	-68.000	1.000
		31.000	39.000	16.000	-23.000
2.4 ECONOMISCHE HAVENS EN WATERWEGEN	Baten	285.000	302.000	262.000	-40.000
	Lasten	-923.000	-811.000	-593.000	218.000
		-638.000	-509.000	-331.000	178.000
TOTAAL PROG 2 VOOR RESULTAATBESTEMMING		-1.456.000	-1.460.000	-1.164.000	296.000
0.10 MUTATIES RESERVES	Baten	519.000	297.000	255.000	-42.000
	Lasten	-393.000	-293.000	-500.000	-207.000
		126.000	4.000	-245.000	-249.000
TOTAAL PROG 2 NA RESULTAATBESTEMMING		-1.330.000	-1.456.000	-1.409.000	47.000

B/L	Rekening 2018	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Vershil rekening - begroting 2019
Baten	960.000	757.000	658.000	-99.000
Lasten	-2.290.000	-2.213.000	-2.067.000	146.000
Totaal	-1.330.000	-1.456.000	-1.409.000	47.000

Taakveld 2.1 Verkeer en vervoer

Financieel cockpit						
Taakveld 2.1 Verkeer en vervoer		Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
	Onderhoud Bermen	-44.000		-39.000	-39.000	5.000
	Beheer onderhoud wegen/straten/pleinen	-736.000		-613.000	-613.000	123.000
	Straatreiniging	-135.000	57.000	-189.000	-132.000	3.000
	Gladheidsbestrijding	-12.000		-11.000	-11.000	1.000
	Openbare verlichting	-63.000		-54.000	-54.000	9.000
		-990.000	57.000	-906.000	-849.000	141.000

Toelichting afwijking	
<i>Beheer onderhoud wegen/straten/pleinen</i>	
Er is in 2019 minder besteed aan onderhoud. Het resterende bedrag voor onderhoud is gestort in de onderhoudsvoorziening wegen, straten en pleinen. Daarnaast is er een resterend budget van € 123.000. Dit bedrag bestaat uit lagere afschrijvings- en rentelasten van € 50.000 en een niet uitgegeven budget van € 73.000 welke was opgenomen voor achterstallig onderhoud.	123.000
<i>Overige niet toegelichte afwijkingen</i>	18.000
	141.000

Wat wilden we bereiken?	Wat hebben we bereikt?	Wat hebben we daarvoor gedaan?
Overleg boeren over toekomst Polderpaden (verkoop)	Staat op de planning van 2020.	Nog niet gestart.
Deze periode wordt een breed verkeersplan voor Terschelling ontwikkeld. Daarin wordt tenminste aandacht geschonken aan de volgende zaken: <ul style="list-style-type: none"> Inventarisatie van gevaarlijke oversteekplaatsen langs de Hoofdweg ligt er. Meenemen in het totale verkeersplan. Het loslaten van de inrichting van wegen volgens shared space is uitgangspunt voor het verkeersplan. Mogelijkheid en wenselijkheid van 30 km-zones in West en Midsland Verbeteren en veiliger maken fietspaden Onderzoeken van andere routes voor landbouwverkeer dan door de dorpen, incl. kosten en regelgeving Discussie voeren over 	<p>Sweco heeft een rapport aangeleverd over de verkeersveiligheid van de Hoofdweg.</p> <p>Is meegenomen in het rapport van Sweco.</p> <p>De kernen West Terschelling en Midsland zijn sinds 2010 als 30 km-zones ingericht.</p> <p>Er is contact met Sweco om een analyse op te laten stellen.</p> <p>Reeds uitgevoerd, de</p>	<p>Het rapport wordt geëvalueerd en er worden schetsontwerpen gemaakt. In de loop van 2020 zal hier meer over bekend worden.</p> <p>Handhaving ligt bij de politie.</p> <p>Wordt meegenomen in een Waddenbreed project samen met Staatsbosbeheer.</p>

<p>grootte voertuigen op het eiland (gewicht, breedte, lengte)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Verwijderen van drempels op de Badweg Formerum en Badweg Oosterend • Gevaarlijke situaties worden samen met betrokken geïnventariseerd en in het verkeersplan opgenomen. 	<p>Nederlandse wetgeving is ook op Terschelling van toepassing, handhaving ligt bij de politie</p> <p>De genoemde badwegen zijn niet in eigendom van de gemeente, wegbeheerder is Staatsbosbeheer. Sweco heeft een rapport aangeleverd over de verkeersveiligheid van de Hoofdweg.</p>	<p>Conclusie: deze beslissing ligt niet bij de gemeente.</p> <p>Op dit moment wordt er gekeken hoe er uitvoering kan worden gegeven aan dit rapport.</p>
<p>Een blauwe zone bij de haven en langs de Willem Barentszkade. Lang parkeren kan uitsluitend bij de werkhaven! Deze blauwe zone en het lang parkeren worden gehandhaafd en gemonitord. Hierover wordt najaar 2019 verslag gedaan. Wanneer deze maatregelen niet afdoende werken, wordt een voorstel ontwikkeld om eilanders in de straten van West te laten parkeren met een vergunning en de toeristen laten parkeren op openbare parkeerterreinen.</p>	<p>In samenwerking met het masterplan haven, de nul inventarisatie van Sweco en oude raads/commissiestukken (vanaf 2004 tot en met 2015) moet er een integraal plan worden gemaakt over de parkeerproblematiek op West Terschelling. Immers op de WB-kade wordt het opgelost maar elders ontstaan er weer problemen.</p>	<p>Wordt meegenomen in het uitvoeringsprogramma Haven, bij herinrichting van het havenplein in 2020/2021.</p>
<p>Verbeteren laad- en lossituatie bij de COOP in Midsland.</p>	<p>Het laad- en los station bij de COOP is inmiddels verbeterd.</p>	<p>Uitvoering heeft plaatsgevonden door de COOP zelf.</p>
<p>In verband met een goede positie op de weg en de veiligheid wordt op korte termijn de middenstreep in het midden van de Hoofdweg weer aangebracht.</p>	<p>Indien we een middenstreep op de Hoofdweg maken is de weg te smal. De rijbaan moet minimaal 7,30m zijn, echter de rijbaan van de Hoofdweg is gemiddeld 5,50m. Rijstroken moeten in Nederland minimaal 2,75m breed zijn tussen de strepen. Conclusie is dat de wegbreedte niet voldoende is voor een middenstreep.</p>	<p>Is alleen uitvoerbaar als de weg verbreed wordt. Dit betekent dat er veel geld voor dit project nodig is. Deze kosten worden geraamd op ca. € 9.000.000, inclusief aankoop van gronden etc.</p>
<p>Het aantal ontheffingen voor autovrije straten wordt in beeld gebracht en herijkt.</p>		<p>Uitvoering in 2020.</p>
<p>Er wordt veel gefietst in de voetgangersgebieden bijv. in de Torenstraat, Boomstraat en Oosterburen. Door duidelijke bebording en misschien aanpassen van de inrichting van de straat – in overleg met de ondernemers en bewoners – wordt het fietsen ontmoedigd. Daarvoor is het ook nodig dat er voldoende mogelijkheid is om de fiets te stallen, zowel bij de haven als bij het Brandarisplein.</p>	<p>Bebording staat al in de Torenstraat, Boomstraat en Oosterburen. Het is een handhavingsprobleem van de Politie. Fietsenstallingen worden in het uitvoeringsplan haven meegenomen. De Torenstraat staat op de planning voor wat betreft het gemeentelijk deel eind 2021. Hiermee wordt met de ondernemers en de buurt gezocht naar aansluiting bij de fietsen problematiek.</p>	<p>Uitvoering medio 2021.</p>

<p>Paal 8 is een populaire Strandovergang. De inrichting van de stalling van fietsen moet opnieuw bekeken worden op capaciteit en praktisch nut.</p>	<p>In de kadernota is €10.000 beschikbaar gesteld voor het verbeteren van de fietsenstallingen. Dit bedrag is overgeheveld naar 2020.</p>	<p>De verwachting is dat dit begin 2020 wordt gerealiseerd (gereed voor hoogseizoen). De parkeerplaats voor fietsen wordt vergroot en de planken van het bestaande gedeelte worden vergroot.</p>
<p>De inrichting van de weg naar Paal 8 wordt aangepast, waarbij het voetpad een gecombineerd fiets/voetpad wordt, gescheiden van de rijbaan. Daarnaast wordt de bult tussen fiets/voetpad i.v.m. goed zicht weggehaald. De weg en het voetpad sluiten veilig op elkaar aan.</p>	<p>De inrichting is in 2018 aangepast. Het fietspad vanaf de Badweg naar het strand moet nog worden aangepast. Dit wordt tezamen met het asfalt onderhoud van 2020 aangepakt.</p>	<p>Dit is begin 2020 uitgevoerd.</p>
<p>Bij de campus wordt op korte termijn een zebpad ingesteld, om veilig oversteken te garanderen.</p>	<p>Dit kan worden ingesteld, echter er is geen budget. De kosten voor een aan de eisen voldoende oversteekplaats bedragen ca. € 45.000, inclusief de benodigde verlichting, een bebordingsplan en markering. Conclusie is dan ook dat het niet gerealiseerd wordt.</p>	<p>Niet van toepassing.</p>
<p>Communicatie: de gemeente communiceert helder over de voorgenomen werkzaamheden naar de inwoners. Plannen op het gebied van verkeer en mobiliteit worden in samenspraak met betrokken bewoners en organisaties opgesteld.</p>	<p>Alle plannen die worden uitgevoerd door Team Techniek worden op een partitieve manier gerealiseerd, met het maximaal benutten van bewoners, betrokkenen en organisatie.</p>	
<p>In de nabijheid van het oude voetbalveld West, wordt een speelvoorziening gerealiseerd in overleg met de kinderen van West, gefinancierd met het geld (€ 8000,-) uit de voormalige reserve Volkshuisvesting, zoals besproken bij de behandeling van de begroting 2017.</p>	<p>Dit punt wordt vanaf 2020 opgepakt, nadat met Staatsbosbeheer overeenstemming is over de locatie en de aankoop van de grond.</p>	

Taakveld 2.3 Recreatieve havens

Financieel cockpit					
Taakveld 2.3 Recreatieve havens	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Passantenhaven	39.000	84.000	-68.000	16.000	-23.000
	39.000	84.000	-68.000	16.000	-23.000

Toelichting afwijking	
Overige niet toegelichte afwijkingen	-23.000
	-23.000

Taakveld 2.4 Economische havens en waterwegen

Financieel cockpit					
Taakveld 2.4 Economische havens en waterwegen	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Beheer binnenhavens	-474.000	260.000	-529.000	-269.000	205.000
Waterwegen	-35.000	2.000	-64.000	-62.000	-27.000
	-509.000	262.000	-593.000	-331.000	178.000

Toelichting afwijking	
Beheer binnenhavens	
Overschot betreft het niet bestede budget in het Masterplan Haven. Dit budget wordt overgeheveld naar 2020.	205.000
Overige niet toegelichte afwijkingen	-27.000
	178.000

Wat wilden we bereiken?	Wat hebben we bereikt?	Wat hebben we daarvoor gedaan?
De gemeente blijft er continu bij de Minister op wijzen dat de vaargeul essentieel is voor de leefbaarheid van het eiland en de eilander economie en dat deze dus op diepte moet blijven.	De betrouwbaarheid van de vaargeul heeft hoge prioriteit voor Rijkswaterstaat Noord Nederland. Rijkswaterstaat monitort nauwlettend op de afmetingen en op het contract door de aannemer. Knelpunten moeten binnen 72 uur door de aannemer zijn opgelost.	Voor de onderhoudssituatie van de vaargeul is door het samenwerkingsverband van de Waddeneilanden bijzondere aandacht aan het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat gevraagd.
De Waddenzee is een kwetsbaar en dynamisch gebied. De veiligheid bij de bereikbaarheid van de Waddenhavens blijft bij het ministerie onder de aandacht gebracht worden.	Rijkswaterstaat draagt zorg voor het op diepte houden van de vaargeulen.	Voor de onderhoudssituatie van de vaargeul is door het samenwerkingsverband van de Waddeneilanden bijzondere aandacht aan het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat gevraagd.
De haven is een belangrijke factor bij de bereikbaarheid van Terschelling. Tegelijk speelt de discussie over de inrichting van de haven in verband met de zeespiegelstijging. Op basis van het vastgesteld masterplan wordt nu een uitvoeringsplan gemaakt. Dit belangrijke proces wordt met ambitie uitgevoerd.	Dit uitvoeringsprogramma wordt de onderlegger voor de subsidieaanvragen richting potentiële co-financiers. Zoals bekend betekent een lagere eigen bijdrage ook een lagere cofinanciering van andere overheden.	Er is dit jaar voortvarend gewerkt aan het uitvoerings- programma Havenfront Terschelling. Dit programma is een integrale weerslag van alle plan- en workshopsresultaten van de afgelopen 2 jaar. Hierin zijn de disciplines havenlogistiek, nautica, hydraulica, verkeer, ecologie, economie, hoogwaterveiligheid, stedenbouw

		en landschapsarchitectuur bij elkaar gebracht.
<p>De gevolgen van klimaatverandering, met name van zeespiegelstijging en veranderende neerslag patronen, zullen Terschelling zeker raken. Samen met Provincie, SBB, Rijkswaterstaat en het Wetterskip, staat de gemeente open voor nieuwe methoden om ons eiland te wapenen tegen zwaardere weersinvloeden en opwarmingseffecten. Er worden geen risico's genomen met verdediging tegen de zee.</p>	<p>Door verschillende overheden en organisaties is gewerkt aan het omgaan met effecten van klimaatverandering op Terschelling. Het gaat hierbij om de bescherming tegen de zee, extreme weersomstandigheden, de beschikbaarheid van zoet (drink)water en handelingsperspectieven bij calamiteiten. Elk spoor kent zijn eigen proces en benadering Dit terwijl omgaan met risico's op te veel en te weinig water, overstroming, maar ook de realisatie van een duurzame drinkwatervoorziening, diverse overlappen hebben en eventuele maatregelen elkaar wederzijds kunnen beïnvloeden. Dit betekent dat samenwerken 'Oer de Grinzen' vanuit het oogpunt van efficiëntie en effectiviteit belangrijk is.</p> <p>Met de pilot "Terschelling Veilig, Klimaatbestendig en Zelfvoorzienend" willen de gemeente Terschelling, Wetterskip Fryslân, Veiligheidsregio Fryslân, provincie Fryslân, Rijkswaterstaat en het Samenwerkingsverband De Waddeneilanden de verschillende sporen waar mogelijk integreren. Dit door gezamenlijk, met bewoners, agrariërs, natuurbeheerders en ondernemers, op zoek te gaan naar integrale oplossingsrichtingen op dorp-, deelgebied- of eilandniveau, als bouwstenen voor verdere uitwerking in de verschillende sporen.</p>	<p>De aanbevelingen van deze pilot zijn in het jaar 2019 opgepakt.</p>
<p>Een goede communicatie over het beheer van de waterkeringen en wat dit inhoudt, is belangrijk.</p>	<p>Een goede communicatie over de plannen voor het beheer van de waterkeringen.</p>	<p>De plannen voor het beheer en de uitvoering hiervan communiceren wij via de gemeentelijke kanalen. Direct betrokkenen worden apart geïnformeerd.</p>

Taakveld 0.10 Mutaties reserves programma 2

Financieel cockpit					
<i>Taakveld 0.10 Mutaties reserves programma 2</i>	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Onttrekking reserves	297.000	255.000		255.000	-42.000
Dotaties reserves	-293.000		-500.000	-500.000	-207.000
	4.000	255.000	-500.000	-245.000	-249.000

Overzicht mutaties reserves	
<i>Reserve budgetoverheveling</i>	
Restant ontvangen subsidie vervanging ambulance steiger	-105.000
Inrichting fietsenstalling strandovergangen	-10.000
Resterend budget Masterplan haven 2018	-92.000
Budgetoverheveling 2018	120.000
<i>Reserve haven</i>	
Dekking exploitatie	135.000
Storting	-293.000
	-245.000

2.4.3 Programma 3 – Economie

PROGRAMMA 3 ECONOMIE					
Taakveld	L/B	Rekening 2018	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Verschil rekening - begroting 2019
3.1 ECONOMISCHE ONTWIKKELING	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-	-1.000	-	1.000
		-	-1.000	-	1.000
3.4 PROMOTIE EN BELASTINGEN	Baten	3.631.000	3.682.000	3.803.000	121.000
	Lasten	-286.000	-463.000	-302.000	161.000
		3.345.000	3.219.000	3.501.000	282.000
TOTAAL PROG 3 VOOR RESULTAATBESTEMMING		3.345.000	3.218.000	3.501.000	283.000
0.10 MUTATIES RESERVES	Baten	30.000	100.000	100.000	-
	Lasten	-30.000	-95.000	-155.000	-60.000
		-	5.000	-55.000	-60.000
TOTAAL PROG 3 NA RESULTAATBESTEMMING		3.345.000	3.223.000	3.446.000	223.000

L/B	Rekening 2018	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Verschil rekening - begroting 2019
Baten	3.661.000	3.782.000	3.903.000	121.000
Lasten	-316.000	-559.000	-457.000	102.000
Totaal	3.345.000	3.223.000	3.446.000	223.000

Beleidsindicatoren programma 3 - Economie

Beleidsindicatoren Economie	2019	2018
Funciemenging (in %)	54%	54%
Vestigingen (van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar)	191,9	186,7

Taakveld 3.1 Economische ontwikkeling

Financieel cockpit					
Taakveld 3.1 Economische ontwikkeling	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Beleid inkomensvoorziening	-1.000	-	-	-	1.000
	-1.000	-	-	-	1.000

Wat wilden we bereiken?	Wat hebben we bereikt?	Wat hebben we daarvoor gedaan?
Onder voorwaarde dat het landschappelijk inpasbaar is, bijdraagt aan het leefklimaat op Terschelling en leidt tot kwaliteitsverbetering, waarbij ook aandacht is voor kleinere ondernemers, is kleinschalige en gepaste ontwikkelingsruimte mogelijk.	De volgende actiepunten zijn naar voren gekomen: Na de evaluatie vooruitblikken met voorstellen voor aanpassing van het kampeerbeleid en deze mee te nemen in het omgevingsplan als de Omgevingswet in werking is getreden. Urgente onderdelen eerder separaat voor besluitvorming aan de raad aanbieden.	Het functioneren van het kampeerbeleid is geëvalueerd.
Het beleid en de inzet van de gemeente is erop gericht om de diversiteit in stand te houden en te bevorderen: dus naast de toeristische sector is er ook aandacht voor andere bedrijfstakken zoals de landbouw, de visserij, het MKB, de zorg, de maritieme bedrijfstak en de overheidsdiensten.	Is going concern.	
Het lastig tot niet kunnen invullen van vacatures in de zorg, het onderwijs en andere dienstverlenende sectoren is een belangrijk aandachtspunt. Grootste obstakel is huisvesting, hier moet een oplossing voor gezocht worden.	Er ontstaat steeds meer besef dat personeelstekort een grote uitdaging voor diverse sectoren op Terschelling is. Een en ander is uitgewerkt in de woonvisie.	Samen met de ondernemersverenigingen en gemeenten van de Friese Waddeneilanden is een onderzoek uitgevoerd om inzicht te krijgen in de actuele huisvestingsbehoefte van de eilander ondernemers.
Bij het gemeentelijk aanbestedingsbeleid zullen, binnen de kaders van wet- en regelgeving, de bedrijven op het eiland, waar mogelijk, nadrukkelijk worden betrokken.	Deze expliciete wens bleek in het kader van de geldende wetgeving niet te honoreren (valt onder de non-discriminatele voorwaarde).	Onderzoek verricht hoe bedrijven op het eiland nadrukkelijker kunnen worden betrokken.
Digitale bereikbaarheid: omdat 5G niet mogelijk is – te dicht bij Burum – ligt glasvezel voor de hand. De aanbesteding voor de grijze gebieden is al door de provincie gedaan, maar daar zaten de Waddeneilanden niet bij. De gemeente dringt er, zo mogelijk met Vlieland, op aan dat er hiervoor een adequate oplossing komt.	Er is helaas nog geen oplossing geformuleerd.	In 2019 is samen met de gemeente Vlieland en de Provincie Friesland een onderzoek geweest naar de vaste en mobiele bereikbaarheid.

Taakveld 3.4 Promotie en belastingen

Financieel cockpit					
Taakveld 3.4 Promotie en belastingen	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Bevordering toerisme	-331.000	-	-260.000	-260.000	71.000
Inningskosten toeristenbelasting	-132.000	-	-42.000	-42.000	90.000
Opbrengst toeristenbelasting	3.030.000	3.104.000	-	3.104.000	74.000
Opbrengst forensenbelasting	652.000	699.000	-	699.000	47.000
	3.219.000	3.803.000	-302.000	3.501.000	282.000

Toelichting afwijking	
<p><i>Bevordering toerisme</i></p> <p>Het overgebleven werkbudget is overgeheveld naar 2020 (€ 55.000). Resterende overschot betreft niet uitgegeven subsidies. (€ 16.000)</p>	71.000
<p><i>Inningskosten toeristenbelasting</i></p> <p>Het budget voor de invoering van de waddenkaart is overgeheveld naar 2020</p>	90.000
<p><i>Opbrengst toeristenbelasting</i></p> <p>Er is meer toeristenbelasting binnen gehaald. Deze meeropbrengst wordt toegevoegd aan de reserve recreatie.</p>	74.000
<p><i>Opbrengst forensenbelasting</i></p> <p>Er is meer forensenbelasting binnen gehaald in 2019</p>	47.000
	282.000

Wat wilden we bereiken?	Wat hebben we bereikt?	Wat hebben we daarvoor gedaan?
In de afgelopen periode is het doorlopend gastenonderzoek ingevoerd, dat een bouwsteen is voor een goed toeristisch beleid. Aanvullend hierop wordt een onderzoek onder eilanders gehouden over hoe eilanders het toerisme ervaren en wat hun ideeën zijn.	We hebben nu continu inzicht in onze gasten.	Er is vanaf oktober 2015 t/m 2019 een gastenonderzoek uitgevoerd. Het gastenonderzoek is in 2019 geëvalueerd. De voorbereiding voor het bewonersonderzoek zijn opgestart.
Er wordt een evenementensie ontwikkeld, in samenspraak met marketing en promotie, waaraan aanvragen voor evenementen getoetst kunnen worden en niet alleen maar aan openbare orde en veiligheid. De uitkomsten van het hierboven genoemde onderzoek onder de eilanders, worden hierbij betrokken.	Er is nog geen visie ontwikkeld, dit zal in 2020 worden opgepakt. In 2019 is de beschikbare ambtelijke capaciteit nodig geweest voor andere zaken, zoals het evenement Eilân en de evaluatie daarvan.	
Het recreatieplatform levert een goede bijdrage aan input voor toeristisch beleid, door gevraagd en ongevraagd advies te geven. Om het platform in staat te stellen hun taak goed uit te voeren, is heldere omschrijving van rol, doel en taken zoals beschreven in het convenant leidend.	Is going concern. Het platform functioneert naar tevredenheid.	Er is zijn heldere afspraken tussen gemeente, SBB en het recreatieplatform gemaakt.
Ontwikkelingen op het gebied van toerisme worden getoetst op de meerwaarde van het toeristisch product en de effecten op de	Is going concern.	De toetsing is een vast onderdeel van de interne sjablonen voor het collegeadvies en het gemeenteblad (Belang

leefbaarheid van het eiland en de natuur en het landschap als drager van het toerisme.		voor toerisme, samenleving en economie).
De gemeente zal Terschelling promotors als VVV, Oerol en het Ondernemersfonds blijvend ondersteunen. Bij het Ondernemersfonds wordt de evaluatie gebruikt om te bepalen of dit na 3 jaar nog voortgezet wordt.	Is going concern.	Bijdragen aan VVV, Oerol en het Ondernemersfonds zijn opgenomen in het subsidiejaarprogramma en de gemeentebegroting.
Gemeente staat positief tegenover het ondernemersfonds en wacht het voorstel van de ondernemers over de invulling en uitwerking van de taken af. De hoogte van aanvullende subsidie hangt hiervan af.	Het ondernemersfonds is in 2019 uitgevoerd.	Het voorstel van het Ondernemersfonds wordt pas in 2020 formeel ingediend. In 2020 staat ook de evaluatie van het Ondernemersfonds op de rol.
Het goed ontvangen van de gasten van Terschelling helpt mee de parkeerdruk en bagagedruk te verminderen. De situatie in Harlingen is nog niet optimaal. De gemeente zet samen met Vlieland er op in om het parkeerprobleem op het eiland (Harlingen?) minder groot te maken en een goede bagageafhandeling te realiseren, zowel in Harlingen als op de eilanden.	De logistieke studie van Adviesbureau Bostec levert inzicht in hoe de voertuigen en de bagage op een zo soepel, veilig en duurzaam mogelijke wijze van het naar het eiland kunnen.	Een stuurgroep is bezig met een logistieke studie over hoe voertuigen en bagage op een zo soepel, veilig en duurzaam mogelijke wijze van het naar het eiland kunnen. Dit doen zij ook voor Harlingen en Vlieland.
De wijziging van de inning van toeristenbelasting wordt zo mogelijk al per 1 januari 2019 ingevoerd. Zo nodig wordt hiervoor in 2018 een implementatiebudget ingesteld.	Het doorvoeren van de wijziging van de inning bleek per 2019 niet haalbaar, streefdatum is 1 januari 2022.	Het project implementatie inning toeristenbelasting via een app/card is door een interne werkgroep opgepakt.
Na een jaar wordt op basis van de verkregen informatie gekeken naar de mogelijkheid en de voor- en nadelen van een gedifferentieerd systeem voor toeristenbelasting.	Nog niet van toepassing.	
Wanneer de wijziging van de inning van toeristenbelasting financieel voordeel oplevert, worden de meeropbrengsten van het eerste jaar in de jaarrekening 2019 toegevoegd aan de reserve recreatie. In de jaren daarna wordt een concrete bestemming gegeven aan de meeropbrengst.	Nog niet van toepassing.	

Taakveld 0.10 Mutaties reserves programma 3

Financieel cockpit					
Taakveld 0.10 Mutaties reserves programma 3	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Onttrekking reserves	100.000	100.000		100.000	-
Dotaties reserves	-95.000		-155.000	-155.000	-60.000
	5.000	100.000	-155.000	-55.000	-60.000

Overzicht mutaties reserves	
<i>Reserve recreatie</i>	
Invoering Waddenkaart	70.000
<i>Reserve budgetoverhevelingen</i>	
Werkbudget bevordering toerisme overhevelen ten behoeve van project "Terschelling overal geïnformeerd"	-55.000
Invoering Waddenkaart	-100.000
Budgetoverheveling 2018	30.000
	-55.000

2.4.4 Programma 4 – Onderwijs

PROGRAMMA 4 ONDERWIJS					
Taakveld	L/B	Rekening 2018	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Vershil rekening - begroting 2019
4.1 OPENBAAR BASISONDERWIJS	Baten	1.681.000	1.610.000	1.782.000	172.000
	Lasten	-1.715.000	-1.612.000	-1.782.000	-170.000
		-34.000	-2.000	-	2.000
4.2 ONDERWIJSHUISVESTING	Baten	140.000	76.000	112.000	36.000
	Lasten	-441.000	-374.000	-436.000	-62.000
		-301.000	-298.000	-324.000	-26.000
4.3 ONDERWIJSBELEID EN LEERLINGZAKEN	Baten	1.739.000	1.617.000	1.732.000	115.000
	Lasten	-1.944.000	-1.865.000	-1.893.000	-28.000
		-205.000	-248.000	-161.000	87.000
TOTAAL PROG 4 VOOR RESULTAATBESTEMMING		-540.000	-548.000	-485.000	63.000
0.10 MUTATIES RESERVES	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-	-	-	-
		-	-	-	-
TOTAAL PROG 4 NA RESULTAATBESTEMMING		-540.000	-548.000	-485.000	63.000

L/B	Rekening 2018	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Vershil rekening - begroting 2019
Baten	3.560.000	3.303.000	3.626.000	323.000
Lasten	-4.100.000	-3.851.000	-4.111.000	-260.000
Totaal	-540.000	-548.000	-485.000	63.000

Beleidsindicatoren programma 4 – Onderwijs

Beleidsindicatoren Onderwijs	2018	2017
Absoluut verzuim (aantal per 1.000 leerlingen)	-	0
Relatief verzuim (aantal per 1.000 leerlingen)	28	19
Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificaties (vsv-ers in % deelnemers aan het VO en MBO onderwijs)	-	1,0%

Taakveld 4.1 Openbaar Onderwijs

Financieel cockpit						
Taakveld 4.1 Openbaar onderwijs		Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
	Openbaar onderwijs	-	1.782.000	-1.782.000	-	-
	Overig gem. beleid bijz. basisonderwijs	-2.000		-	-	2.000
		-2.000	1.782.000	-1.782.000	-	2.000

Toelichting afwijking	
Overige niet toegelichte afwijkingen	2.000
	2.000

Taakveld 4.2 Onderwijshuisvesting

Financieel cockpit						
Taakveld 4.2 Onderwijshuisvesting		Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
	Huisvesting openbaar basisonderwijs	-86.000	40.000	-116.000	-76.000	10.000
	Huisvesting brede school	-163.000	72.000	-256.000	-184.000	-21.000
	Huisvesting bijzonder basisonderwijs	-12.000		-14.000	-14.000	-2.000
	Huisvesting openbaar voortgezetonderwijs	-37.000		-50.000	-50.000	-13.000
		-298.000	112.000	-436.000	-324.000	-26.000

Toelichting afwijking	
Overige niet toegelichte afwijkingen	-26.000
	-26.000

Wat wilden we bereiken?	Wat hebben we bereikt?	Wat hebben we daarvoor gedaan?
<p>Uit de manier waarop het onderwijs wordt vormgegeven, volgt wat belangrijk is ten aanzien van de gebouwen. Hiervoor wordt een meerjarenplan opgesteld, waarin duurzaamheid een belangrijk element is. De ICT-infrastructuur wordt hier in meegenomen. (ook een heldere financiële paragraaf.)</p>	<p>In 2019 zijn de uitkomsten van de externe onderzoeksopdracht met betrekking tot toekomstbestendig onderwijs en kinderopvang op het eiland gepresenteerd. Een van de vervolgstappen in 2020/2021 wordt dat een integraal huisvestingsplan wordt opgesteld, waarbij de doelstelling is dat nieuw te bouwen en te renoveren gemeentelijke gebouwen energieneutraal worden.</p> <p>Dit alles uiteraard in relatie tot de nota strategisch vastgoedbeleid.</p>	<p>Het onderzoek is gefaciliteerd door de gemeente. Monitoring van de voortgang in het samenwerkingsproces tussen de lokale onderwijspartijen en de kinderopvang om te komen tot een integraal huisvestingsplan.</p>

Taakveld 4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken

Financieel cockpit					
Taakveld 4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Openbaar voortgezet onderwijs	-	1.609.000	-1.609.000	-	-
Tegemoetkoming uitwonende studerenden	-51.000	-	-33.000	-33.000	18.000
Onderwijsachterstandenbeleid	-4.000	62.000	-70.000	-8.000	-4.000
Leerlingenvervoer	-43.000	-	-22.000	-22.000	21.000
Schoolzwemmen	-27.000	-	-28.000	-28.000	-1.000
Onderwijsbegeleiding	-20.000	28.000	-42.000	-14.000	6.000
Gemeentelijk budget cultuuronderwijs	-6.000	-	-4.000	-4.000	2.000
Kinderopvang/peuterspeelzaal	-108.000	-	-69.000	-69.000	39.000
Gebouwen kinderopvang/peuterspeelzaal	11.000	33.000	-16.000	17.000	6.000
	-248.000	1.732.000	-1.893.000	-161.000	87.000

Toelichting afwijking	
<i>Kinderopvang/peuterspeelzaal</i>	
Er is minder subsidie aangevraagd dan er beschikbaar is gesteld.	39.000
<i>Overige niet toegelichte afwijkingen</i>	48.000
	87.000

Wat wilden we bereiken?	Wat hebben we bereikt?	Wat hebben we daarvoor gedaan?
Onderwijs gaat uit van het bieden van optimale kansen voor alle kinderen op het eiland. De inzet voor de komende periode is dat er een ononderbroken leerlijn is vanaf 2 jaar tot aan de middelbare school. (gemeente faciliteert genoemd proces)	Onderwijspartijen en kinderopvang zijn bezig met het ontwikkelen van een gezamenlijk strategisch beleidsplan (sb). Op basis van het sb wordt het uitvoeringsprogramma LEA voor de komende jaren opgesteld. Het uitvoeringsprogramma gemeentelijk gezondheidsbeleid (GGB) is in ontwikkeling; Continueren van de uitvoeringsregeling Onderwijsachterstandenbeleid (OAB) en de doorontwikkeling voor- en vroegschoolse educatie beleid (VVE).	Organiseren van het overleg Lokale Educatieve Agenda (LEA). Het OAB en het VVE beleid staan structureel geagendeerd op het LEA.
Deze periode wordt een toekomstvisie opgesteld voor de lange termijn, met daarin een duidelijke uitspraak over de wijze waarop onderwijs vormgegeven wordt. Het opstellen van de toekomstvisie wordt breed opgepakt met CVPOT, OPOT en Prokino: de input en expertise ligt bij het werkveld. (gemeente faciliteert genoemd proces)	In 2019 zijn de uitkomsten van de externe onderzoeksopdracht met betrekking tot toekomstbestendig onderwijs en kinderopvang op het eiland gepresenteerd. Het proces tussen de lokale onderwijspartijen om te komen tot een verdergaande samenwerking wordt de komende jaren voortgezet.	De gemeente heeft het onderzoek gefaciliteerd. Monitoring van de voortgang in het samenwerkingsproces vindt plaats via het LEA.
Vakantieregeling: De vakantieregeling wordt door de partijen uit de raad blijvend bij de onderwijswoordvoerders in de Tweede Kamer onder de aandacht	Een vakantieregeling waar overeenstemming over is met ouders/ondernemers.	Breed overleg met ministerie van onderwijs en inspectie, LPA en onderwijspartijen.

gebracht. Inzet daarbij is een flexibele oplossing die werkbaar is voor het Terschellinger onderwijs.		
De huidige regeling voor het leerlingenvervoer willen we voortzetten.	Lokale vervoersregelingen worden ingezet in verhouding tot Passend Onderwijs en ontwikkeling van de zelfredzaamheid van het kind.	Beschikbaar stellen van budget en overeenkomsten afgesloten met vervoerders.
Het schoolzwemmen en vervoer ernaar toe blijft gefinancierd door de gemeente.	Continuering overeenkomst schoolzwemmen en vervoer door Arriva.	Verlenging van de overeenkomst.

2.4.5 Programma 5 – Sport, cultuur en recreatie

PROGRAMMA 5 SPORT, CULTUUR EN RECREATIE					
Taakveld	L/B	Rekening 2018	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Vershil rekening - begroting 2019
5.2 SPORTACCOMMODATIES	Baten	123.000	133.000	134.000	1.000
	Lasten	-594.000	-588.000	-549.000	39.000
		-471.000	-455.000	-415.000	40.000
5.3 CULTUURPRESENTATIE, PRODUCT-PARTICIPATIE	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-121.000	-138.000	-123.000	15.000
		-121.000	-138.000	-123.000	15.000
5.4 MUSEA	Baten	165.000	51.000	232.000	181.000
	Lasten	-488.000	-612.000	-588.000	24.000
		-323.000	-561.000	-356.000	205.000
5.6 MEDIA	Baten	68.000	62.000	69.000	7.000
	Lasten	-199.000	-221.000	-220.000	1.000
		-131.000	-159.000	-151.000	8.000
5.7 OPENBAAR GROEN EN (OPENLUCHT) RECREATIE	Baten	1.000	2.000	1.000	-1.000
	Lasten	-190.000	-132.000	-209.000	-77.000
		-189.000	-130.000	-208.000	-78.000
TOTAAL PROG 5 VOOR RESULTAATBESTEMMING		-1.235.000	-1.443.000	-1.253.000	190.000
0.10 MUTATIES RESERVES	Baten	-	45.000	45.000	-
	Lasten	-59.000	-	-72.000	-72.000
		-59.000	45.000	-27.000	-72.000
TOTAAL PROG 5 NA RESULTAATBESTEMMING		-1.294.000	-1.398.000	-1.280.000	118.000

L/B	Rekening 2018	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Vershil rekening - begroting 2019
Baten	357.000	293.000	481.000	188.000
Lasten	-1.651.000	-1.691.000	-1.761.000	-70.000
Totaal	-1.294.000	-1.398.000	-1.280.000	118.000

Beleidsindicatoren programma 5 – Sport, cultuur en recreatie

Beleidsindicatoren Sport, cultuur en recreatie	2016
Niet sporters (%)	50,8%

*Meest recente gegevens komen uit 2016

Taakveld 5.2 Sportaccomodaties

Financieel cockpit					
Taakveld 5.2 Sport, Cultuur en Recreatie	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Exploitatie onroerend goed zwembad	-249.000	103.000	-334.000	-231.000	18.000
Sportgebouw Hoorn	-1.000	6.000	-7.000	-1.000	-
Sportvelden Hoorn	-15.000		-18.000	-18.000	-3.000
Sportgebouw Midsland	-10.000		-24.000	-24.000	-14.000
Sportveld Midsland	-22.000	4.000	-18.000	-14.000	8.000
Sportveld West	-8.000		-4.000	-4.000	4.000
Gymnastiekgebouw West	-62.000	11.000	-58.000	-47.000	15.000
Gymnastiekgebouw Midsland	-6.000	4.000	-10.000	-6.000	-
Gymnastiekgebouw Hoorn	-36.000	6.000	-33.000	-27.000	9.000
Bevordering sportdeelname	-46.000		-43.000	-43.000	3.000
	-455.000	134.000	-549.000	-415.000	40.000

Toelichting afwijking	
Overige niet toegelichte afwijkingen	40.000
	40.000

Wat wilden we bereiken?	Wat hebben we bereikt?	Wat hebben we daarvoor gedaan?
Sportaccomodaties in bezit van de gemeente moeten in goede staat zijn; geschikt voor goed gebruik.	De accommodaties zijn geschikt voor goed gebruik.	Het planmatig onderhoud wordt uitgevoerd en klachten worden opgelost.
Voetbalvelden: met AVV wordt gezocht naar een reële mogelijkheid om eigenaar te worden van de accommodatie en het sportveld in Hoorn.	In 2020 zal de overdracht van het gebouw aan AVV plaatsvinden.	Er is met AVV onderhandeld over de voorwaarden waaronder zij eigenaar willen worden van de accommodatie. Dit overeenkomstig de overeenkomst met SCT.
Het zwembad (gebouw) blijft in het bezit van de gemeente. Bij onderhoud en toekomstige investeringen staat verduurzaming voorop.	Het gebouw is gemeentelijk bezit.	
Realisatie van een golfbaan op Terschelling: Het initiatief voor de realisatie van een golfbaan wordt welwillend behandeld, mits de golfbaan landschappelijk goed inpasbaar is en financieel haalbaar. De uitkomsten van het onderzoek naar de haalbaarheid van een golfbaan worden afgewacht voordat een besluit genomen wordt over het wijzigen van het bestemmingsplan.	De realisatie van de golfbaan is in voorbereiding bij de initiatiefnemers.	Er is in 2019 geen verdere voortgang bij de gemeente gemeld.
De gemeente wil meewerken aan een oplossing waardoor het weer mogelijk wordt voor kinderen en volwassenen zonder eigen paard om het hele jaar door rijles te krijgen op Terschelling.	Hier is nog geen actie op ondernomen.	

De sportnota zal deze raadsperiode geactualiseerd worden.	De nota is nog niet geactualiseerd.	Besloten is deel te nemen aan regeling lokale/regionale sportakkoorden zoals deze wordt aangeboden door het ministerie van VWS, de VSG/VNG en het NOC*NSF.
---	-------------------------------------	--

Taakveld 5.3 Cultuurpresentatie, product-participatie

Financieel cockpit					
Taakveld 5.3 Cultuurpresentatie, product-participatie	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Muziekonderwijs	-15.000		-16.000	-16.000	-1.000
(overige) Kunstzinnige vorming	-23.000		-12.000	-12.000	11.000
Culturele activiteiten + Oerol	-78.000		-78.000	-78.000	-
Beleid maatschappelijke zorg	-5.000			-	5.000
Leefbaarheid	-17.000		-17.000	-17.000	-
	-138.000	-	-123.000	-123.000	15.000

Toelichting afwijking	
Overige niet toegelichte afwijkingen	15.000
	15.000

Wat wilden we bereiken?	Wat hebben we bereikt?	Wat hebben we daarvoor gedaan?
Het is belangrijk dat kinderen de mogelijkheid krijgen om kennis te maken met muziek. De gemeente stimuleert dat dit opgenomen wordt in het integrale cultuurbeleid voor de kinderen van Terschelling. De gemeente stelt hiervoor geormerkte middelen beschikbaar.	Met ingang van januari 2019 worden ook de particuliere muzieklessen voor kinderen tot 18 jaar gesubsidieerd.	Stichting Muziek Onderwijs Terschelling is bereid gevonden het administratief proces hiervan voor haar rekening te nemen.
De gemeente koestert de Terschellinger identiteit en de activiteiten die daaruit voortvloeien en beschermt de Terschellinger identiteit tegen regelgeving van hogerhand.	Continuering subsidiering van diverse stichtingen en verenigingen die de Terschellinger identiteit promoten.	Ontwikkeling en uitvoering subsidiejaarprogramma.
Er wordt meegedacht in een oplossing voor een festivalterrein voor Oerol. Ruilen van bestemming kan daarbij een optie zijn, mits dat een verbetering is voor de Ruimtelijke Ordening en niet ten koste gaat van agrarische grond, zichtlijnen of cultuurhistorische percelen.	Dit proces loopt nog door in 2020. De gemeente blijft open staan voor initiatieven, maar wil slechts optreden als faciliterende partij.	Hierover zijn in 2019 diverse gesprekken geweest met grondeigenaren en initiatiefnemers.

Taakveld 5.4 Musea

Financieel cockpit					
Taakveld 5.4 Musea	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Exploitatie Centrum Natuur en Landschap	-181.000	77.000	-180.000	-103.000	78.000
Museum 't Behouden Huys	-235.000	65.000	-312.000	-247.000	-12.000
Project Tonnenloods	-145.000	90.000	-96.000	-6.000	139.000
	-561.000	232.000	-588.000	-356.000	205.000

Toelichting afwijking	
<i>Exploitatie Centrum Natuur en Landschap</i>	
Het CNL heeft het afgelopen jaar een extra werkbudget gekregen van €100.000 om open te blijven. Door meevallende opbrengsten uit entreegelden en verkopen is een gedeelte van dit werkbudget niet besteed.	78.000
<i>Project Tonnenloods</i>	
Het overige budget Tonnenloods is overgeheveld naar 2020 (€ 69.000) Per abuis is voor 2019 rente en afschrijving opgenomen voor de Tonnenloods. Omdat de investering nog niet gereed is vervallen deze lasten (€ 70.000)	139.000
<i>Overige niet toegelichte afwijkingen</i>	-12.000
	205.000

Wat wilden we bereiken?	Wat hebben we bereikt?	Wat hebben we daarvoor gedaan?
Bij de realisatie van de plannen rond de Tonnenloods blijven de financiële, inhoudelijke en ruimtelijk randvoorwaarden vanuit de gemeente van kracht. Van cruciaal belang is de deelname en bijdrage van de samenwerkingspartners. Het CNL blijft open zolang de Tonnenloods nog niet draait.	Er is nog geen concreet eindplan gereed, dit is in het vroege voorjaar van 2020 opgeleverd..	Wij hebben met SBB en RWS de samenwerkingsovereenkomst "Vorbereidende fase realisatie Informatie- en Beleefcentrum Tonnenloods Terschelling" getekend. Er is een kwartiermaker aangesteld om te onderzoeken of het mogelijk is dat er een stichting komt die het informatie- en beleefcentrum exploiteert binnen het programma van eisen. Daarnaast zal de kwartiermaker ook vorm geven aan een inhoudelijk programma voor de komende vijf jaren met bijhorende exploitatie voor de Tonnenloods inclusief (in samenwerking met een architect) een inrichtingsplan.
In het Behouden Huys is de afgelopen jaren stevig geïnvesteerd; het is klaar voor de toekomst.	Is going concern.	

Taakveld 5.6 Media

Financieel cockpit					
Taakveld 5.6 Media	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Bibliotheek	-181.000		-183.000	-183.000	-2.000
Multi-functioneel gebouw "De Driemaster"	22.000	69.000	-37.000	32.000	10.000
	-159.000	69.000	-220.000	-151.000	8.000

Toelichting afwijking	
Overige niet toegelichte afwijkingen	8.000
	8.000

Taakveld 5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie

Financieel cockpit					
Taakveld 5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Eiland Griend	-2.000	1.000	-3.000	-2.000	-
Beheer en onderhoud openbaar groen	-128.000		-206.000	-206.000	-78.000
	-130.000	1.000	-209.000	-208.000	-78.000

Toelichting afwijking	
Beheer en onderhoud openbaar groen	-78.000
In 2019 is sprake geweest van een situatie waarbij door Empatec, in het kader van het groenonderhoud, bedragen in rekening zijn gebracht waarbij van onze zijde vraagtekens zijn geplaatst. Dit is pas eind 2019 duidelijk geworden. In deze jaarrekening hebben wij de door Empatec in rekening gebrachte bedragen opgenomen, maar hebben hierover nog geen overeenstemming. Wij zijn van mening dat de in rekening gebrachte bedragen niet in overeenstemming zijn met de prestaties die door Empatec zijn geleverd. Hierover vindt nog overleg plaats met Empatec, maar door de Coronacrisis is een en ander nog niet definitief tot afspraken gekomen. Wij gaan ervan uit dat de geconstateerde overschrijding nog fors naar beneden kan worden bijgesteld. Wij zullen u over de uitkomsten van onze gesprekken verder informeren in 2020.	
	-78.000

Wat wilden we bereiken?	Wat hebben we bereikt?	Wat hebben we daarvoor gedaan?
Bij de uitwerking van TS25 is het kernpunt een omslag in denken: natuur hoort midden in de samenleving thuis en niet alleen in beschermde natuurgebieden. Dit is goed voor de economie, voor het imago van Terschelling en voor de biodiversiteit, hierbij krijgen ook natuurlijke bermen een plek.	Er wordt gewerkt aan een pilot met Staatsbosbeheer. Deze pilot gaat over meer wilde bloemen in de bermen. Het project staat nog in de kinderschoenen.	De verwachting is dat de pilot in 2020 verder wordt opgepakt. In 2021 wordt het groenplan geëvalueerd en geactualiseerd.
Kwelderontwikkeling biedt in samenhang met een aantal doelen kansen op het gebied van natuurontwikkeling, het restaureren van cultuurlandschap, zeedefensie en landschapsvormgeving. Het streven is zo veel mogelijk consensus op het eiland over de aanpak. Die consensus vormt het uitgangspunt voor de verdere	Consensus over de aanpak kwelderontwikkeling is het uitgangspunt voor de samenwerking met de verschillende overheden en stakeholders. RWS is leidende partij in deze.	Going concern.

uitwerking van kwelderontwikkeling.		
De gemeente zorgt voor blijvende inzet ter ondersteuning van waardevolle projecten voor het landschap en de cultuurwaarden van Terschelling.	Is going cocern.	

Taakveld 0.10 Mutaties en reserves programma 5

Financieel cockpit					
<i>Taakveld 0.10 Mutaties reserves programma 5</i>	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Onttrekking reserves	45.000	45.000		45.000	-
Dotaties reserves	-1.000		-72.000	-72.000	-71.000
	44.000	45.000	-72.000	-27.000	-71.000

Overzicht mutaties reserves	
<i>Reserve budgetoverheveling</i>	
Project Tonnenloods	-69.000
Budgetoverheveling 2019	45.000
<i>Exploitatie (werkbudget) Behouden Huys</i>	-2.000
<i>Reserve Dr. JW van Dierenfonds</i>	-1.000
	-27.000

2.4.6 Programma 6 – Sociaal Domein

PROGRAMMA 6 SOCIAAL DOMEIN					
Taakveld	L/B	Rekening 2018	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Vershil rekening - begroting 2019
6.1 SAMENKRACHT EN BURGERPARTICIPATIE	Baten	23.000	4.000	10.000	6.000
	Lasten	-270.000	-349.000	-345.000	4.000
		-247.000	-345.000	-335.000	10.000
6.2 WIJKTEAMS	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-1.000	-2.000	-1.000	1.000
		-1.000	-2.000	-1.000	1.000
6.3 INKOMENSREGELINGEN	Baten	400.000	414.000	350.000	-64.000
	Lasten	-538.000	-552.000	-513.000	39.000
		-138.000	-138.000	-163.000	-25.000
6.4 BEGELEIDE PARTICIPATIE	Baten	-	-	10.000	10.000
	Lasten	-337.000	-261.000	-290.000	-29.000
		-337.000	-261.000	-280.000	-19.000
6.5 ARBEIDSPARTICIPATIE	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-48.000	-5.000	-3.000	2.000
		-48.000	-5.000	-3.000	2.000
6.6 MAATWERKVOORZIENING (WMO)	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-28.000	-32.000	-30.000	2.000
		-28.000	-32.000	-30.000	2.000
6.71 MAATWERKDIENTVERLENING 18+	Baten	32.000	21.000	18.000	-3.000
	Lasten	-528.000	-714.500	-636.000	78.500
		-496.000	-693.500	-618.000	75.500
6.72 MAATWERKDIENTVERLENING 18-	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-794.000	-858.000	-1.013.000	-155.000
		-794.000	-858.000	-1.013.000	-155.000
6.81 GËSCALEERDE ZORG 18+	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-	-26.000	-26.000	-
		-	-26.000	-26.000	-
6.82 GËSCALEERDE ZORG 18-	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-53.000	-111.000	-80.000	31.000
		-53.000	-111.000	-80.000	31.000
TOTAAL PROG07 SAMENLEVEN VOOR RESULTAATBESTEMMING		-2.142.000	-2.471.500	-2.549.000	-77.500
PROD1199 MUTATIES RESERVES	Baten	288.000	227.000	222.000	-5.000
	Lasten	-	-	-	-
		288.000	227.000	222.000	-5.000
TOTAAL PROG07 SAMENLEVEN NA RESULTAATBESTEMMING		-1.854.000	-2.244.500	-2.327.000	-82.500

L/B	Rekening 2018	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Vershil rekening - begroting 2019
Baten	743.000	666.000	610.000	-56.000
Lasten	-2.597.000	-2.910.500	-2.937.000	-26.500
Totaal	-1.854.000	-2.244.500	-2.327.000	-82.500

Beleidsindicatoren programma 6 – Sociaal domein

Indicatoren sociaal domein	2019	2018
Banen (aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15-74 jaar)	684,6	697,4
Jongeren met een delict voor de rechter (% 12 t/m 21 jarigen)	onbekend	1%
Kinderen in uitkeringsgezin (% kinderen tot 18 jaar)	1%*	1%*
Netto arbeidsparticipatie (% van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking)	onbekend	68,2%
Werkloze jongeren (% 16 t/m 22 jarigen)	0,0%*	0,0%*
Personen met een bijstandsuitkering (aantal per 1.000 inwoners)	7,2	7,2
Lopende re-integratievoorzieningen (aantal per 1.000 inwoners van 15-64 jaar)	5,2	5,2
Jongeren met jeugdhulp (% van alle jongeren tot 18 jaar)	11,1%	7,5%
Jongeren met jeugdbescherming (% van alle jongeren tot 18 jaar)	onbekend	onbekend
Jongeren met jeugdreclassering (% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar)	onbekend	onbekend
Cliënten met een maatwerkarrangement WMO (aantal per 10.000 inwoners)	470	415

* Beschikbare cijfers komen uit 2015

Taakveld 6.1 Samenkracht en burgerparticipatie

Financieel cockpit					
Taakveld 6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Dorps huis "De Stoek"	-44.000	3.000	-45.000	-42.000	2.000
Jeugdwerk	-110.000	-	-124.000	-124.000	-14.000
Ouderenwerk	-11.000	-	-12.000	-12.000	-1.000
Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG)	-11.000	-	-7.000	-7.000	4.000
Maatwerkdienstverlening 18+	-136.000	-	-122.000	-122.000	14.000
Middelen gemeente Jeugd (v/h CJG)	-33.000	7.000	-35.000	-28.000	5.000
	-345.000	10.000	-345.000	-335.000	10.000

Toelichting afwijking	
Overige niet toegelichte afwijkingen	10.000
	10.000

Wat wilden we bereiken?	Wat hebben we bereikt?	Wat hebben we daarvoor gedaan?
Voor mensen met een smalle beurs zijn er diverse regelingen beschikbaar die ervoor zorgen dat gezinsleden kunnen blijven meedoen in de samenleving. Die regelingen zijn onvoldoende bekend. Het eilandteam zorgt er voor dat deze regelingen breed onder de aandacht gebracht worden en bij samenwerkingspartners bekend zijn.	In 2019 is er een toename in het gebruik van de minimaregelingen te zien. De uitvoering Armoedebeleid is in Noordwest verband geëvalueerd. Er is meer bekendheid bij de inwoners en betrokken samenwerkingspartners. De toegang tot deze regels is laagdrempelig.	De regelingen worden structureel meegenomen in de aanpak van het Eilandteam. Daarnaast worden de regelingen een aantal keren per jaar onder de aandacht gebracht via 'vindplaatsen', de website en de Terschellinger.
Inwoners ervaren een drempel om in gesprek te gaan met het eilandteam. Een gesprek op een makkelijk bereikbare, neutrale plek helpt die drempel lager te maken.	Eilandteam is prima te benaderen via de mail en de telefoon. Vervolgens wordt er een afspraak bij de cliënt thuis gemaakt.	Het eerste gesprek met het Eilandteam vindt altijd bij de cliënt thuis plaats. Bij het maken van vervolgsafspraken wordt geluisterd naar de cliënt. Als hij /zij aangeeft niet naar het gemeentehuis te willen komen, dan gaat het Eilandteam naar de cliënt toe.
2 ^e -lijns zorg zoals Verslavingszorg Noord Nederland, GGZ Jeugd, Reik, Autisme team Noord Nederland, komen te weinig of niet naar Terschelling, ondanks afspraken in contract. College dient er, bij voorkeur in waddenverband, op in te zetten dat dit verbetert en contractafspraken na worden gekomen.	De eilander situatie is meegenomen in de WMO inkoop/aanbesteding voor 2020. Er wordt meer gebruik gemaakt van vaststellingsovereenkomsten (1 op 1 overeenkomst tussen zorgaanbieder en cliënt).	Thema wordt in 2020 in Waddenverband opgepakt. Afstemming hierover vindt plaats in Noordwest verband m.b.t. inkoop/aanbesteding procedure WMO.
Onduidelijkheid over de eigen bijdrage voor zorg leidt ertoe dat inwoners geen gebruik maken van zorg en voorzieningen. De regels hierover worden duidelijk gecommuniceerd en het Eilandteam ontzorgt inwoners hierin, zodat zij niet alles zelf	Verbeterslag in de communicatie hierover. Nauwe samenwerking tussen Eilandteam en vrijwilligers die ondersteuning bieden bij aanvragen en invullen van formulieren.	De gemeentelijke website is aangepast en er wordt ingestoken op het gebied van samenwerking met vrijwilligers.

hoeven uit te zoeken.		
Het eilandteam heeft hard gewerkt om de wachtlijsten weg te werken. In de komende periode wordt ingezet op voldoende menskracht om de kwaliteit van de zorg, waar de gemeente verantwoordelijk voor is, te waarborgen.	Burgers van Terschelling kunnen beter en sneller bediend worden, als men zich meldt bij het Eilandteam. Er zijn op dit moment geen wachtlijsten meer bij het Eilandteam.	Er is een nieuw functieprofiel voor het Eilandteam vastgesteld. De formatie voor het team is bijgesteld. De taak (school)maatschappelijk werk is extern ingekocht.
Het budget zorg wordt helder ingedeeld in een onderdeel voor personeel en een onderdeel voor voorzieningen voor de inwoners. Dit geeft heldere informatie en geeft de raad gelegenheid om beter te sturen.	Het beschikbare budget voor het Sociaal Domein is weggezet bij de Dienst in Franeker.	Medewerkers van het Eilandteam zijn voor een deel in vaste dienst bij de gemeente Terschelling. De medewerkers zijn opgenomen in de personele begroting van de gemeente.
Knelpunt in de zorg is de afstemming tussen WMO en WLZ. De gemeente brengt deze knelpunten via Dienst NW-Fryslân nadrukkelijk onder de aandacht van het Ministerie van VWS.	Is opgepakt door Project Organisatie Sociaal Domein (POSD) van de GR Noordwest Fryslân.	Via de Project Organisatie Sociaal Domein van de GR Noordwest Fryslân wordt dit opgepakt en staat het onderwerp geagendeerd.
Er wordt gekeken of het nog meer mogelijk is om de budgetten, die gepaard gaan met de transities in de zorg en daarbij ondersteunende regeling, verder te ontschotten.	Is opgepakt door Project Organisatie Sociaal Domein (POSD) van de GR Noordwest Fryslân.	Via de Project Organisatie Sociaal Domein van de GR Noordwest Fryslân wordt dit opgepakt en staat het onderwerp geagendeerd.
Er wordt gemonitord hoe het betrekken van politie, psychiater, huisarts bij niet-vrijwillige opname loopt en welke consequenties dit heeft voor de patiënt. De gemeente dringt er vanuit de GR de Waddeneilanden stevig op aan dat betrokken partijen hun verantwoordelijkheid nemen.	Dit is lokaal en in Wadderverband opgepakt in samenwerking met de projectleider personen met verward gedrag via de centrumregeling Leeuwarden. De Wvggz (Wet verplichte ggz) is lokaal geïmplementeerd en de betrokken professionals zijn voorgelicht over de nieuwe werkwijze.	Participatie in het regionale project.
Er vindt overleg plaats tussen de thuiszorginstanties en het eilandteam of het wenselijk is dat er in een crisissituatie buiten kantooruren iemand van het eilandteam bereikbaar is.	Het is niet nodig om een lid van het Eilandteam buiten kantooruren bereikbaar te laten zijn.	Er is overleg gevoerd met de verschillende thuiszorginstanties over dit punt.
Mantelzorgers vervullen een belangrijke rol in de Terschellinger samenleving en verdienen structurele ondersteuning. Daarvoor stelt de gemeente blijvend budget beschikbaar.	Er zijn samenwerkingsafspraken met lokale zorgpartners m.b.t. de organisatie van mantelzorgactiviteiten. De ontwikkeling wordt vervolgd in 2020.	Acties in 2019 waren: Er worden verschillende voorzieningen beschikbaar gesteld voor mantelzorg waardering en mantelzorgondersteuning (de Pluim, maandelijks, dag van de mantelzorg, respijtzorg e.d.).
Ronald MC Donald huis: samen met andere eilanden inzetten op behoud van een dergelijke voorziening.	De uitkomsten van het behoefte onderzoek zijn gepresenteerd. Voorlopig doet alleen Schiermonnikoog mee in het vervolg.	Er is opdracht gegeven aan een externe partij om organisatie van een Logeer-voorziening voor te bereiden.
Voor de keuzevrijheid van, en maatwerk naar de zorgvrager toe, is het belangrijk dat op het eiland ruimte wordt gecreëerd voor de	In 2019 zijn er vaststellingsovereenkomsten ingezet. Dit zijn 1op1 overeenkomst tussen cliënt en	In het beleid/ c.q. de begroting van Noordwest Fryslân is ruimte opgenomen om lokaal PGB in te zetten als dat nodig is.

kleinschalige zorgaanbieders om hun werk te kunnen uitoefenen. (PGB vs ZIN)	zorgaanbieder. Daarnaast werken we met onderaannemerschap via grote zorgaanbieders.	
Participatiewet: er wordt extra geïnvesteerd in een samenwerkingsdriehoek cliënt-ondernemers-overheid (de Dienst) om een sluitende aanpak te ontwikkelen voor kwetsbare doelgroepen.	Er is een consensus van verscheidene lokale werkgevers om gezamenlijk een vangnet te bieden voor participatie van kwetsbare doelgroepen.	De bijeenkomst 'Kansen voor Terschelling' is georganiseerd. Hierbij is een Initiatief groep samengesteld met daarin vertegenwoordigd, SBB, VMBO en de gemeente. Er vindt afstemming plaats met de Dienst SoZaWe over de uitvoering.
Armoedebeleid wordt integraal (in NoordWest verband) ontwikkeld, waarbij voornamelijk op preventie wordt ingezet en bestaande regelingen aan elkaar worden geknoopt.	In 2019 is een nieuw armoedebeleid opgesteld.	In Noordwest verband is een onderzoeksopdracht uitgezet. Naar aanleiding van de uitkomsten is een notitie Armoedebeleid opgesteld. Uitvoering vindt plaats in samenwerking met Noordwest verband.
Specialistische zorg rondom zwangerschap en bevallingen moet beschikbaar zijn op het eiland. Het College gaat op zoek naar mogelijkheden hiertoe.	Wordt deze coalitietermijn opgepakt. De speerpunten in 2019 zorgden ervoor dat dit thema niet voor 2020 in uitvoering wordt genomen.	
Onderwijsondersteunende voorzieningen als SJT, onderwijsbegeleidingsdienst, bibliotheek en diverse verenigingen zijn belangrijk. De subsidies voor deze organisaties worden op hetzelfde niveau gehouden.	De exploitatiesubsidies zijn, zoals afgesproken, geïndexeerd. De hoogte van de indexatie is afhankelijk van de cao ontwikkelingen. Voor de komende coalitieperiode wordt er uitgegaan van 2.5 % per jaar	Subsidiering is opgenomen in het subsidiejaarprogramma. Het programma wordt jaarlijks aangepast naar de geïndexeerde bedragen.

Taakveld 6.2 Wijkteams

Financieel cockpit					
Taakveld 6.2 Wijkteams	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Eerstelijnsloket	-2.000	-	-1.000	-1.000	1.000
	-2.000	-	-1.000	-1.000	1.000

Toelichting afwijking	
Overige niet toegelichte afwijkingen	1.000
	1.000

Taakveld 6.3 Inkomensregelingen

Financieel cockpit					
Taakveld 6.3 Inkomensregelingen	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Kwijtschelding belastingen	-12.000	-	-12.000	-12.000	-
Inkomensregelingen	-49.000	349.000	-437.000	-88.000	-39.000
Programma minimaregelingen	-77.000	1.000	-64.000	-63.000	14.000
	-138.000	350.000	-513.000	-163.000	-25.000

Toelichting afwijking	
<i>Inkomensregelingen</i>	
De ontvangsten van het Rijk zijn per abuis verkeerd opgenomen, er is minder geld ontvangen dan begroot.	-39.000
<i>Overige niet toegelichte afwijkingen</i>	14.000
	-25.000

Taakveld 6.4 Begeleide participatie

Financieel cockpit					
<i>Taakveld 6.4 Begeleide participatie</i>	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Programma participatie/sociale werkvoorziening	-189.000	10.000	-214.000	-204.000	-15.000
Samenkracht en participatie	-10.000	-	-9.000	-9.000	1.000
Apparaatlasten WMO	-62.000	-	-67.000	-67.000	-5.000
	-261.000	10.000	-290.000	-280.000	-19.000

Toelichting afwijking	
<i>Overige niet toegelichte afwijkingen</i>	-19.000
	-19.000

Taakveld 6.5 Arbeidsparticipatie

Financieel cockpit					
<i>Taakveld 6.5 Arbeidsparticipatie</i>	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Programma participatie/werk en re-integratie	-5.000	-	-3.000	-3.000	2.000
	-5.000	-	-3.000	-3.000	2.000

Toelichting afwijking	
<i>Overige niet toegelichte afwijkingen</i>	2.000
	2.000

Taakveld 6.6 Maatwerkvoorzieningen

Financieel cockpit					
<i>Taakveld 6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)</i>	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Begeleide participatie	-32.000	-	-30.000	-30.000	2.000
	-32.000	-	-30.000	-30.000	2.000

Toelichting afwijking	
<i>Overige niet toegelichte afwijkingen</i>	2.000
	-

Taakveld 6.71 Maatwerkdienstverlening 18+

Financieel cockpit					
Taakveld 6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Maatwerkvoorzieningen	-57.500	-	-56.000	-56.000	1.500
Baten programma WMO	21.000	18.000	-	18.000	-3.000
Wijkteams	-657.000	-	-580.000	-580.000	77.000
	-693.500	18.000	-636.000	-618.000	75.500

Toelichting afwijking	
<i>Wijkteams</i>	
In het tweede half jaar van 2019 is het aantal indicaties op het gebied van WMO veranderd. Dit heeft tot gevolg dat de lasten uiteindelijk mee vielen.	77.000
Overige niet toegelichte afwijkingen	-1.500
	75.500

Taakveld 6.72 Maatwerkdienstverlening 18-

Financieel cockpit					
Taakveld 6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Maatwerkdienstverlening 18-	-717.000	-	-863.000	-863.000	-146.000
Apparaatlasten jeugd	-141.000	-	-150.000	-150.000	-9.000
	-858.000	-	-1.013.000	-1.013.000	-155.000

Toelichting afwijking	
<i>Maatwerkdienstverlening 18-</i>	
De kosten voor het product Jeugd zijn de afgelopen tijd flink toegenomen.	-146.000
Overige niet toegelichte afwijkingen	-9.000
	-155.000

Taakveld 6.81 Geëscaleerde zorg 18+

Financieel cockpit					
Taakveld 6.81 Geëscaleerde zorg 18+	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Geëscaleerde zorg 18-	-26.000	-	-26.000	-26.000	-
	-26.000	-	-26.000	-26.000	-

Taakveld 6.82 Geëscaleerde zorg 18-

Financieel cockpit					
Taakveld 6.82 Geëscaleerde zorg 18-	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Geëscaleerde zorg 18-	-111.000	-	-80.000	-80.000	31.000
	-111.000	-	-80.000	-80.000	31.000

Toelichting afwijking	
<i>Geëscaleerde zorg 18-</i>	
Dit budget was gereserveerd in onze begroting voor de eventuele mogelijkheid tot crisisopvang. Aan het eind van het jaar is gebleken dat dit niet nodig is geweest in 2019. Hierdoor valt het beschikbare budget vrij.	31.000
	31.000

Taakveld 0.10 Mutaties reserves programma 6

Financieel cockpit					
Taakveld 0.10 Mutaties reserves programma 6	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Onttrekking reserves	227.000	222.000	-	222.000	-5.000
Dotaties reserves	-	-	-	-	-
	227.000	222.000	-	222.000	-5.000

Overzicht mutaties reserves	
Reserve Sociaal domein	
Exploitatietekort gedecentraliseerde taken Sociaal Domein	222.000
	222.000

2.4.7 Programma 7 – Volksgezondheid en milieu

PROGRAMMA 7 VOLKSGEZONDHEID EN MILIEU					
Taakveld	L/B	Rekening 2018	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Vershil rekening - begroting 2019
7.1 VOLKSGEZONDHEID	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-199.000	-188.000	-192.000	-4.000
		-199.000	-188.000	-192.000	-4.000
7.2 RIOLERING	Baten	836.000	1.352.000	1.368.000	16.000
	Lasten	-754.000	-798.000	-780.000	18.000
		82.000	554.000	588.000	34.000
7.3 AFVAL	Baten	835.000	790.000	866.000	76.000
	Lasten	-868.000	-801.000	-922.000	-121.000
		-33.000	-11.000	-56.000	-45.000
7.4 MILIEUBEHEER	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-268.000	-431.000	-339.000	92.000
		-268.000	-431.000	-339.000	92.000
7.5 BEGRAAFPLAATSEN EN CREMATORIA	Baten	33.000	8.000	33.000	25.000
	Lasten	-39.000	-41.000	-25.000	16.000
		-6.000	-33.000	8.000	41.000
TOTAAL PROG 7 VOOR RESULTAATBESTEMMING		-424.000	-109.000	9.000	118.000
0.10 MUTATIES RESERVES	Baten	22.000	166.000	166.000	-
	Lasten	-166.000	-	-105.000	-105.000
		-144.000	166.000	61.000	-105.000
TOTAAL PROG 7 NA RESULTAATBESTEMMING		-568.000	57.000	70.000	13.000

B/L	Rekening 2018	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Vershil rekening - begroting 2019
Baten	1.726.000	2.316.000	2.433.000	117.000
Lasten	-2.294.000	-2.259.000	-2.363.000	-104.000
	-568.000	57.000	70.000	13.000

Beleidsindicatoren programma 7 – Volksgezondheid en milieu

Beleidsindicatoren Volksgezondheid en Milieu	2018
Omvang huishoudelijk restafval (Kg/inwoner)	338
Hernieuwbare elektriciteit (%)	10%

Taakveld 7.1 Volksgezondheid

Financieel cockpit					
<i>Taakveld 7.1 Volksgezondheid</i>	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Algemene gezondheidszorg	-27.000	-	-28.000	-28.000	-1.000
Jeugdgezondheidszorg	-153.000	-	-155.000	-155.000	-2.000
Helihaven	-8.000	-	-9.000	-9.000	-1.000
	-188.000	-	-192.000	-192.000	-4.000

Toelichting afwijking	
<i>Overige niet toegelichte afwijkingen</i>	-4.000
	-4.000

Taakveld 7.2 Riolering

Financieel cockpit					
<i>Taakveld 7.2 Riolering</i>	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Beheer en onderhoud riolering	-276.000	522.000	-780.000	-258.000	18.000
Heffing rioolbelasting	830.000	846.000	-	846.000	16.000
	554.000	1.368.000	-780.000	588.000	34.000

Toelichting afwijking	
<i>Overige niet toegelichte afwijkingen</i>	34.000
	34.000

Taakveld 7.3 Afval

Financieel cockpit					
Taakveld 7.3 Afval	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Afval inzameling	-485.000	-	-482.000	-482.000	3.000
Voorzieningen en materialen inzameling	-	-	-	-	-
Afvalverwerking	-199.000	65.000	-337.000	-272.000	-73.000
Milieustraat	-51.000	-	-102.000	-102.000	-51.000
Verhuur overslagstation	8.000	11.000	-1.000	10.000	2.000
Afvalstoffenheffing/reinigingsrecht	706.000	790.000	-	790.000	84.000
Doorbelastingen	10.000	-	-	-	-10.000
	-11.000	866.000	-922.000	-56.000	-45.000

Toelichting afwijking	
<p><i>Afvalverwerking</i></p> <p>De kosten van afvalverwerking zijn afhankelijk van de aangeboden hoeveelheid afval en als gevolg hiervan hoger.</p>	-73.000
<p><i>Milieustraat</i></p> <p>De exploitatiekosten van de milieustraat zijn hoger dan begroot. De milieustraat zorgt al jaren voor extra lasten. De voorgaande jaren was dit verspreid geboekt over het programma afval. In 2019 hebben wij een juiste uitsplitsing gemaakt van de kosten zijn deze geboekt op de juiste kostenplaats. Dit hebben wij ook op deze manier verwerkt in de begroting 2020.</p>	-51.000
<p><i>Afvalstoffenheffing/reinigingsrecht</i></p> <p>In 2019 is de afvalstoffenheffing verhoogd, echter is deze stijging niet doorberekend in de totaalopbrengst. Het verschil wordt veroorzaakt door de stijging in heffing.</p>	84.000
<p><i>Doorbelastingen</i></p> <p><i>Overige niet toegelichte afwijkingen</i></p>	-5.000
	-45.000

Taakveld 7.4 Milieubeheer

Financieel cockpit					
Taakveld 7.4 Milieubeheer	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Duurzaamheid, water en energie	-317.000	-	-230.000	-230.000	87.000
Vergunningverlening, toezicht handhaving milieu	-104.000	-	-100.000	-100.000	4.000
Elektrisch rijden	-10.000	-	-9.000	-9.000	1.000
	-431.000	-	-339.000	-339.000	92.000

Toelichting afwijking	
<p><i>Duurzaamheid, water en energie</i></p> <p>Het resterende budget duurzaamheid is overgeheveld naar 2019</p>	87.000
<p><i>Overige niet toegelichte afwijkingen</i></p>	5.000
	92.000

Duurzaamheid

Wat wilden we bereiken?	Wat hebben we bereikt?	Wat hebben we daarvoor gedaan?
Het blijft de ambitie van de gemeente om als eiland zelfvoorzienend te zijn als het gaat om water en energie.	De ambitie past bij de eilanden, maar is voor de lange termijn. Als concreet doel hebben we voor de komende jaren een forse reductie in de CO2-uitstoot benoemd.	We voeren het uitvoeringsprogramma Terschellin Samen Duurzaam uit. Daarmee willen we minimaal 15% en liefst 47% minder CO2 uitstoten in 2023. De voortgang is te volgen in

		de CO2-monitor op de gemeentelijke website
Energie wordt op duurzame wijze en zo veel mogelijk op Terschelling zelf opgewekt, zodat het probleem van winning niet bij anderen wordt neergelegd.	Er worden steeds meer zonnepanelen op Terschellinger daken geplaatst.	Initiatieven van derden (Terschelling Energie, particulieren, etc.) zijn waar mogelijk ondersteund.
Het uitvoeringsprogramma duurzaamheid wordt de schakel van papier naar praktijk, hierin wordt onder mee gedacht aan: <ul style="list-style-type: none"> Om het eiland te verduurzamen en de doelen uit het ambitie-manifest te halen moet het mogelijk zijn experimenten uit te kunnen voeren in samenwerking met onderwijs en bedrijfsleven. 	Er zijn in 2019 nog geen experimenten van de grond gekomen.	Vanuit de Duurzame Wadden (samenwerking tussen de Waddeneilanden op het gebied van duurzaamheid) zijn een aantal experimenten van de grond gekomen die, mits realiseerbaar, ook op Terschelling zouden kunnen worden uitgerold.
<ul style="list-style-type: none"> Terschelling sluit zich aan bij Circulair Fryslân en creëert kansen op het gebied van circulaire economie. 	Terschelling is aangesloten bij Circulair Fryslân. Tijdens Springtij zijn enkele concrete projecten gestart met NHL Stenden en eilander ondernemers.	Gemeente Terschelling heeft het ambitiedocument Fryslân circulair ondertekend. De Gemeente Terschelling ondersteunt waar nodig de projecten met NHL Stenden en eilander ondernemers
<ul style="list-style-type: none"> Water en energie besparen staat voorop: wat je niet gebruikt hoeft je ook niet op te wekken of te winnen. Bewustwording is daarbij erg belangrijk. De gemeente speelt bij die bewustwording een stimulerende rol. 	Het programma 'Terschelling Samen Duurzaam' richt zich op energie. Energiebesparing is een zeer belangrijk onderdeel van het programma.	We stimuleren financieel adviezen voor energiebesparing voor bewoners en ondernemers, via de Stichting Duurzame Buurtschappen en de Stichting Energie voor MKB. We publiceren maandelijks in de Terschellinger over goede voorbeelden.
<ul style="list-style-type: none"> Besparing wordt door de gemeente ook financieel ondersteund. We denken hierbij bijvoorbeeld aan een revolverend fonds (een lening voor mensen die energie- en waterbesparende maatregelen nemen). De mogelijkheid hiervoor moet onderzocht worden. 	Er zijn vele mogelijkheden voor financiering, door rijkssubsidies en nationale fondsen. Deze zijn actief onder de aandacht gebracht. Een gemeentelijk revolverend fonds is om diverse redenen niet goed uitvoerbaar.	Via voorlichting en het mede financieel stimuleren van energieadviezen hebben we energiebesparende maatregelen onder de aandacht gebracht
<ul style="list-style-type: none"> Onderzocht wordt of gemeente met Terschelling Energie een platform kan vormen om omschakeling van gas naar (groene) elektrische energie – eventueel in combinatie met een "lening" uit het revolverend fonds – makkelijker te maken door middel van het maken van massa 	Dit is nog niet onderzocht.	In opdracht van de provincie heeft CE Delft onderzocht op welke wijze Friesland (incl. Terschelling) in de warmte-en koudevraag kan voorzien zodanig dat er in 2050 tegen zo laag mogelijke (integrale) kosten voor de gebruiker én maatschappij klimaatneutraliteit wordt bereikt. De uitkomsten zijn met ons gedeeld.

(samen inkopen).		
<ul style="list-style-type: none"> De gemeente voert samen met Terschelling Energie de discussie over alle soorten windenergie met de Terschellinger bevolking, zodat de raad een goed onderbouwd besluit kan nemen. 	<p>De discussie wordt in 2020 en 2021 gevoerd in het kader van de Regionale Energiestrategie (RES).</p>	<p>De gemeente neemt actief deel aan de RES.</p>
<ul style="list-style-type: none"> De gemeente geeft op het gebied van duurzaamheid zelf het goede voorbeeld. Dat gebeurt al met FairTrade producten en daar wordt ook op gelet bij aanbesteden, het eigen wagenpark, verlichting en inkoop. 	<p>In het uitvoeringsprogramma hebben we een lijn 'eigen huis op orde. In het kader hiervan hebben we een dele van het wagenpark vervangen door elektrische auto's en lichten we het gemeentelijk vastgoed door. Ook hebben we afspraken gemaakt over de verduurzaming van het zwembad.</p>	<p>Bij de verbouwing van de oudbouw van het gemeentehuis is het gebouw verduurzaamd. Gemeente Terschelling heeft het ambitiedocument Fryslân circulair ondertekend. Alle gemeentelijke vastgoed wordt doorgelicht op de noodzaak van verduurzaming.</p>
<ul style="list-style-type: none"> Alles wat vanaf nu op Terschelling gebouwd of (groot) verbouwd wordt, wordt energieneutraal. De aanjager duurzaamheid speelt een belangrijke rol bij voorlichting over besparende en duurzame (verbouw)maatregelen. 		<p>In het uitvoeringsprogramma Woonvisie Terschelling, Programma +135+ is hiervoor het volgende opgenomen: Voor alle woningbouw, ook die in het goedkope huur- en koopsegment, wordt in de Woonvisie gestreefd naar energieneutrale nieuwbouw, tenzij de bovenwettelijke investeringen in energiebesparende maatregelen aantoonbaar leiden tot hogere woonlasten. De ambities in het Eilandakkoord blijkt juridisch niet afdwingbaar (om verdergaandere eisen te stellen dan de eisen in het Bouwbesluit). Ook het aantonen en toetsen van de in de Woonvisie opgenomen "tenzij" bepaling is lastig. Een voorrangsregeling is wel mogelijk: woningbouwinitiatieven die, blijkens de aanvraag omgevingsvergunning, uitgaan van energieneutraal bouwen of verbouwen krijgen voorrang bij het beschikbaar stellen van woningbouwruimte. Bij nieuwbouw op grond in eigendom bij de gemeente of verbouw van gemeentelijk eigendom tot woonruimte kan de gemeente wel energieneutrale (ver)bouw opnemen als onderdeel van de verkoop- of aanbestedingsvoorwaarden. Dit kan bijvoorbeeld door levering van de grond pas plaats te laten vinden na verlening en EPC controle van de</p>

		omgevingsvergunning.
<ul style="list-style-type: none"> De vastgestelde notitie zonne-energie wordt gevolgd en uitgevoerd. Aansluitend daaraan wordt gekeken naar de mogelijkheid om daken van loodsen en andere gebouwen door Terschelling Energie te laten gebruiken om zonnepanelen op te plaatsen. 	Daar waar mogelijk worden zonnepanelen geplaatst.	De gemeente is als bevoegd gezag betrokken bij grotere projecten voor het plaatsen van zonnepanelen.
<ul style="list-style-type: none"> Bij de uitbreiding van opwekking van energie op het eiland onderzoekt de gemeente of de capaciteit van het elektriciteitsnet voldoende groot is en zo niet, welke maatregelen er getroffen moeten worden. 	Dit is onderdeel van de RES.	De gemeente is actief betrokken bij de RES.
<ul style="list-style-type: none"> Terschelling zorgt ervoor dat het proeftuin wordt voor nieuwe ontwikkelingen in energieopwekking, in samenwerking met technische opleidingen zoals TU-Delft en Universiteit Twente. Hierbij worden de ideeën die op het eiland leven op het gebied van duurzaamheid verder onderzocht. Daarnaast worden al bestaande onderzoeken en scans (zoals die van Streekwurk naar biomassa) gebruikt. 	Er is contact met MIWB, Hanzehogeschool en NHL-Stenden over studentenprojecten.	De gemeente ondersteunt projecten van de hogescholen.
<ul style="list-style-type: none"> Er zijn diverse grootverbruikers van gas op West. Gekeken wordt naar mogelijkheden om gezamenlijk op andere, duurzame energie over te gaan. 	Er zijn bijeenkomsten gehouden met grootverbruikers, waaruit enkele energiescans zijn voortgekomen. Een onderzoek naar de mogelijkheden om de grootverbruikers in West-Terschelling gasloos van warmte te voorzien is gestart en wordt in 2020 afgerond.	De gemeente stimuleert het gebruik van de MKB-energiescans en onderzoekt de opties voor gasloze warmte.
<ul style="list-style-type: none"> Terschelling zet in op het actief delen van kennis met gemeenten en andere partijen in Fryslân. Bij anderen wordt gekeken wat op Terschelling toegepast kan worden en eigen successen worden met anderen gedeeld. 	Is going concern.	
<ul style="list-style-type: none"> De gemeente 	Via het Duurzaam Bouwloket en	Gemeente Terschelling voert

<p>communiceert actief wat zij doet op het gebied van duurzaamheid en welke maatregelen en oplossingen er zijn. Deze uitingen zijn makkelijk herkenbaar en vindbaar.</p>	<p>een maandelijkse pagina in de Terschellinger wordt regelmatig aandacht besteed aan duurzaamheid. De gezamenlijke Waddeneilanden hebben in de zomer van 2019 een duurzaamheidskrant verspreid.</p>	<p>diverse activiteiten uit op het vlak van communicatie over duurzaamheid.</p>
<ul style="list-style-type: none"> Voor de besparing van CO2 wordt een helder stappenplan gemaakt, waarin per periode de besparing, de maatregelen en de bijbehorende kosten aan elkaar gekoppeld worden. 	<p>Het stappenplan maakt onderdeel uit van het uitvoeringsprogramma duurzaamheid.</p>	
<p>Onderzocht wordt wanneer het nemen van energieopwekkende of - besparende maatregelen - zoals isoleren bij verbouw – strijdigheden oplevert met het bestemmingsplan en of er in het bestemmingsplan ruimte gemaakt moet worden voor uitzonderingen die energieopwekkende of besparende maatregelen mogelijk maken zonder dat het aanzicht van het eiland aangetast wordt.</p>	<p>Is going concern.</p>	
<p>De verduurzaming van het zwembad wordt met vaart opgepakt. Daarbij wordt gebruik gemaakt van gelden uit duurzaamheidsfondsen.</p>	<p>Optisport werkt aan de plannen voor de verduurzaming van het zwembad.</p>	<p>De gemeente heeft afspraken gemaakt met Optisport, de plannen worden in het najaar van 2020 uitgevoerd</p>
<p>Ingezet wordt op het voorkomen van zwerfaval. Bij het opruimen van zwerfaval speelt Stichting Milieujutter een belangrijke rol. De stichting wordt via het subsidiejaarprogramma ondersteund.</p>	<p>De bijdrage aan de milieujutter is vanaf 2019 in het uitvoeringsprogramma duurzaamheid opgenomen.</p>	

Taakveld 7.5 Begraafplaatsen en crematoria

Financieel cockpit					
Taakveld 7.5 Begraafplaatsen en crematoria	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Rechten begraafplaatsen	7.000	9.000		9.000	2.000
Onderhoud begraafplaatsen	-40.000	24.000	-25.000	-1.000	39.000
	-33.000	33.000	-25.000	8.000	41.000

Toelichting afwijking	
<p><i>Onderhoud begraafplaatsen</i></p> <p>Er wordt een nieuw beleid geschreven voor de begraafplaatsen. Hiervoor is € 18.000 overgeheveld naar 2020. De overige onderhoudskosten (€ 21.000) worden gedekt door een jaarlijkse vrijval in de voorziening.</p>	39.000
<p><i>Overige niet toegelichte afwijkingen</i></p>	2.000
	41.000

Taakveld 0.10 Mutaties reserves programma 7

Financieel cockpit					
<i>Taakveld 0.10 Mutaties reserves programma 7</i>	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Onttrekking reserves	166.000	166.000	-	166.000	-
Dotaties reserves	-	-	-105.000	-105.000	-105.000
	166.000	166.000	-105.000	61.000	-105.000

Overzicht mutaties reserves	
<i>Reserve budgetoverheveling</i>	
Nieuw beleid begraafplaatsen	-18.000
Duurzaamheid 2018	-87.000
Budgetoverheveling 2018	166.000
	61.000

2.4.8 Programma 8 – Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

PROGRAMMA 8 VOLKSHUISVESTING, RUIMTELIJKE ORDENING & STEDELIJKE VERNIUWING					
Taakveld	L/B	Rekening 2018	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Vershil rekening - begroting 2019
8.1 RUIMTELIJKE ORDENING	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-145.000	-77.000	-49.000	28.000
		-145.000	-77.000	-49.000	28.000
8.2 GRONDEXPLOITATIE	Baten	407.000	100.000	79.000	-21.000
	Lasten	-10.000	-	-8.000	-8.000
		397.000	100.000	71.000	-29.000
8.3 WONEN EN BOUWEN	Baten	428.000	312.000	431.000	119.000
	Lasten	-899.000	-1.005.000	-1.194.000	-189.000
		-471.000	-693.000	-763.000	-70.000
TOTAAL PROGRAMMA 8 VOOR RESULTAATBESTEMMING		-219.000	-670.000	-741.000	-71.000
0.10 MUTATIES RESERVES	Baten	62.000	100.000	100.000	-
	Lasten	-100.000	-	-224.000	-224.000
		-38.000	100.000	-124.000	-224.000
TOTAAL PROG 8 VHROSV NA RESULTAATBESTEMMING		-257.000	-570.000	-865.000	-295.000

B/L	Rekening 2018	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Vershil rekening - begroting 2019
Baten	897.000	512.000	610.000	98.000
Lasten	-1.154.000	-1.082.000	-1.475.000	-393.000
	-257.000	-570.000	-865.000	-295.000

Beleidsindicatoren programma 8 – Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en Stedelijke vernieuwing

Beleidsindicatoren Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en Stedelijke vernieuwing	2019	2018
Gemiddelde WOZ waarde woningen	€ 321.000	€ 309.000
Nieuw gebouwde woningen (aantal per 1.000 woningen)	5	10
Demografische druk (%)	53,70%	53,70%
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden (in €)	€ 706	€ 679
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden (in €)	€ 706	€ 679

Taakveld 8.1 Ruimtelijke ordening

Financieel cockpit					
Taakveld 8.1 Ruimtelijke ordening	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Ruimtelijke plannen	-77.000	-	-49.000	-49.000	28.000
	-77.000	-	-49.000	-49.000	28.000

Toelichting afwijking	
<i>Ruimtelijke plannen</i>	
<p>Het overgebleven budget betreft de gelden voor het project belevingswaarde winkelgebied (€ 15.000) en het beschikbare budget voor invoering van de omgevingswet (€ 20.000). Deze twee worden meegenomen in de budgetoverheveling. Op de post algemene plannen is € 7.000 meer uitgegeven dan begroot.</p>	28.000
	28.000

Wat wilden we bereiken?	Wat hebben we bereikt?	Wat hebben we daarvoor gedaan?
<p>Herziening van de beleidsregels voor de kruimelregeling worden ter advisering voorgelegd aan de raad.</p>	<p>Met de beleidsregels is het vooraf duidelijk hoe het college invulling geeft aan haar bevoegdheid om in afwijking van de regels in een bestemmingsplan of beheersverordening een omgevingsvergunning te verlenen dan wel te weigeren zodat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • het voor de gemeenteraad inzichtelijk is binnen welke kaders het college invulling geeft aan haar bevoegdheid om af te wijken van de regels uit de bestemmingsplannen en beheersverordeningen; • burgers, ondernemers en adviseurs vooraf meer inzicht wordt gegeven in de haalbaarheid van een initiatief; • snellere besluitvorming kan plaatsvinden en op efficiënte wijze een inhoudelijke afweging over initiatieven kan worden gemaakt. 	<p>De beleidsregels zijn voorgelegd aan de raadscommissie met de vraag om advies. Op 3 december 2019 zijn de beleidsregels behandeld in de raadscommissie. Met de instemming van de raadscommissie heeft het college op 17 december 2019 de beleidsregels vastgesteld.</p>
<p>In de afgelopen periode is de ontwikkelvisie voor Terschelling, TS25, opgesteld. Deze visie is leidend voor de toetsing van nieuw beleid en de herijking van bestemmingsplannen. Verder blijven vastgestelde visie- en beleidsnota's van kracht. TS25 kan, indien op punten aangevuld, dienen als omgevingsvisie.</p>	<p>TS25 is en wordt als belangrijk richtinggevend beleidsdocument gebruikt bij het opstellen van de omgevingsvisie die Terschelling op grond van Omgevingswet moet opstellen.</p>	<p>TS25 is als basis gebruikt bij de voorbereiding van de Omgevingsvisie Terschelling</p>
<p>Ruimtelijke ontwikkelingen worden getoetst op de effecten op de leefbaarheid van het</p>	<p>Er zijn voor verschillende initiatieven bestemmingsplannen door de raad vastgesteld waarbij</p>	<p>Voor nieuwe initiatieven die in strijd zijn met de regels van het bestemmingsplan zijn</p>

<p>eiland en de natuur en het landschap als drager van het toerisme.</p>	<p>een integrale belangenafweging heeft plaatsgevonden. belangen</p>	<p>postzegelbestemmingsplannen opgesteld. In deze plannen is een ruimtelijke onderbouwing opgenomen. Gezien de vereiste van goede ruimtelijke ordening wordt rekening gehouden met leefbaarheid, natuur, landschap en toerisme.</p>
<p>De bestemmingsplannen die worden herzien, worden zodanig opgesteld dat er ruimte is om binnen de kaders van TS25 te ontwikkelen en tegelijk de eigenheid van het eiland te bewaren. Na vaststelling van de herziende bestemmingsplannen is het uitgangspunt dat alleen bij een duidelijk maatschappelijk en/of breed economisch belang een wijzigingsverzoek gehonoreerd kan worden. Wijzigingsverzoeken worden 1 of 2 keer per jaar middels een parapluherziening aan de gemeenteraad voorgelegd.</p>	<p>TS25 wordt gebruikt als belangrijk richtinggevend beleidskader bij de actualisering van bestemmingsplannen.</p>	<p>Er is een omgevingsplan voor Midsland in voorbereiding waarbij TS25 wordt gebruikt als belangrijk richtinggevend beleidskader. Bij de invoering van de Omgevingswet zal invulling worden gegeven de werkwijze die wordt voorgesteld ten aanzien van de behandeling van initiatieven die niet passen binnen de regels van de nieuwe omgevingsplannen.</p>
<p>Bij het herijken van bestemmingsplannen is het uitgangspunt dat ze goed leesbaar, overzichtelijk en helder worden vormgegeven.</p>	<p>Goed leesbaar, overzichtelijk en helder worden als algemene uitgangspunten gehanteerd bij het opstellen van het Omgevingsplan voor Midsland.</p>	<p>Goed leesbaar, overzichtelijk en helder worden als algemene uitgangspunten gehanteerd bij het opstellen van het Omgevingsplan voor Midsland</p>
<p>De welstandsnota wordt binnenkort geëvalueerd, nog voor dat de volgende ronde van herijking van bestemmingsplannen start. Daarbij is een aandachtspunt dat de beschrijving zo helder is dat duidelijk is wat wel en niet mag en de welstandsnota zo een helder instrument is voor de welstandscommissie om aan te toetsen.</p>	<p>De welstandsnota is geëvalueerd. Vooruitlopend op actualisatie van de Welstandsnota is een aanvulling op de huidige nota vastgesteld voor onderdelen die van belang zijn voor de uitvoering van het Woonprogramma +135+</p>	<p>Er is gesproken met de gemeenteraad, Hûs en Hiem, FUMO, bouwbedrijven en SBB.</p> <p>De aanvulling op de welstandsnota is tot stand gekomen na consultatie van lokale en externe deskundigen.</p>
<p>Specifieke aandacht wordt gevraagd voor verrommeling van de polder en dorpsgebieden.</p>	<p>Gemeente heeft zitting in het Uitvoeringsteam Natura 2000. Het uitvoeringsteam adviseert over de maatregelen die in het Beheerplan Natura2000 voor Terschelling zijn opgenomen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • In beleids- en uitvoeringsplannen zetten wij in op behoud van natuurlijke, karakteristieke en cultuur-historische waarden van Terschelling. • Met betrokken overheidsorganisaties en belangengroeperingen wordt periodiek overleg gevoerd binnen de beheersoverleggroep 	

	<p>Terschelling.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Instandhoudingsdoelen zijn vastgelegd in de diverse beheersplannen. • Vergunningverleners houden nauw contact met de provincie inzake de uitvoering van de Natuurbeschermingswet. • De Waddeneilanden zijn alert en nemen deel in het proces tot inrichting van de beheersautoriteit Waddenzee. • De gemeente neemt haar verantwoordelijkheid waar het gaat om haar rol ten aanzien van openbare orde en veiligheid in natuurgebieden. <p>In de Beheeroverleggroep (BOG) wordt, onder voorzitterschap van de gemeente, informatie uitgewisseld tussen gebruikers en overheden over het gebruik en beheer van het buitengebied (Waddenzee, natuurgebieden, strand, polder).</p>	
<p>Er is een nieuwe Omgevingswet in de maak, waarin veel huidige wetten en maatregelen samengevoegd worden. Dat is een omvangrijke operatie met gevolgen voor de gemeente. Het college en de organisatie bereiden zich goed voor op de invoering en nemen de Raad hierin mee met tijdige informatie en scholing. De nog op te stellen landschapsbiografie, initiatief van RUG en CHV, kan gebruikt worden als bouwsteen voor ruimtelijke kwaliteit in de nieuwe omgevingsvisie. Deze biografie wordt ondersteund met ambtelijke inzet.</p>	<p>Er worden verschillende cursussen georganiseerd en gevolgd door de medewerkers.</p> <p>Samen met de andere Waddeneilanden is een kernteam gevormd die zich bezig houdt met de invoering van de Omgevingswet . daarbij is vooral aandacht voor die onderdelen waar samenwerking een meerwaarde heeft.</p> <p>In 2020 wordt een stappenplan opgesteld voor de invoering van de Omgevingswet.</p>	<p>Er worden verschillende cursussen georganiseerd en gevolgd door de medewerkers.</p> <p>Samen met de andere Waddeneilanden is een kernteam gevormd dat zich bezig houdt met de invoering van de Omgevingswet . Daarbij is vooral aandacht voor die onderdelen waar samenwerking een meerwaarde heeft.</p>
<p>Om het karakteristiek van de dorpen te kunnen behouden is het wenselijk af te kunnen wijken van het bouwbesluit. Er wordt actie ondernomen om te kijken of hier een ontheffing mogelijk voor is.</p>	<p>Dit onderwerp is ook ter sprake gekomen bij de evaluatie van de welstandsnota. De (on)mogelijkheden hiervoor worden in de tweede helft van 2020 onderzocht.</p>	<p>Het onderwerp is besproken bij de evaluatie van de welstandsnota en zal verder worden uitgezocht.</p>
<p>Terschellinger boeren zijn belangrijk voor het aanzien en het onderhoud van de polder. In verband hiermee én om diversiteit in werkgelegenheid in stand te houden, kan agrarische grond niet omgezet worden in recreatieve bestemming. Uiteraard blijven reeds</p>	<p>Door bij de beoordeling van initiatieven voor een ruimtelijke ontwikkeling behoud van agrarische grond als uitgangspunt te hanteren blijven deze gronden beschikbaar voor de agrarische bedrijven.</p>	<p>Het uitgangspunt dat het areaal agrarisch grond behouden blijft, wordt gehanteerd bij de afweging of er medewerking wordt verleend aan een initiatief voor een ruimtelijke ontwikkeling. Een uitzondering daarop wordt gemaakt voor woningbouwplannen op gronden</p>

gemaakte afspraken hierover, zoals o.a. vastgelegd in de bestemmingsplannen, in stand. Uitgangspunt is dat het areaal aan agrarische grond behouden blijft.		met een agrarische bestemming binnen de zoekgebieden voor woningbouwlocaties.
De gemeente Terschelling moet nadrukkelijk aan tafel blijven zitten bij het bepalen van de uitvoeringsmaatregelen behorende bij Natura2000 gebieden.	De gemeente heeft zitting in de projectgroep die verantwoordelijk is voor de uitvoering van de beheersmaatregelen die zijn opgenomen in het beheerplan voor Terschelling.	
Voor wat betreft de situatie bij West-Terschelling wordt gezocht naar creatieve, betaalbare oplossingen die het aanzicht van het dorp niet aantasten.	Dit is, voor zover mogelijk, een belangrijk uitgangspunt in het masterplan Havengebied.	

Taakveld 8.2 Grondexploitatie

Financieel cockpit					
Taakveld 8.2 Grondexploitatie	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
(ge) Campus/West Aleta fase 4	100.000	79.000	-	79.000	-21.000
(ge) West Aleta fase 3	-	-	-	-	-
(ge) KLU-Locatie	-	-	-8.000	-8.000	-8.000
	100.000	79.000	-8.000	71.000	-29.000

Toelichting afwijking	
Voor nadere toelichting op de grondexploitaties verwijzen wij u naar de paragraaf grondbeleid.	
Overige niet toegelichte afwijkingen	-29.000
	-29.000

Taakveld 8.3 Wonen en bouwen

Financieel cockpit					
Taakveld 8.3 Wonen en bouwen	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Verhuur gemeentegronden	23.000	28.000	-2.000	26.000	3.000
Vergunningverlening en toezicht WABO	-537.000	-	-815.000	-815.000	-278.000
WABO-leges	206.000	262.000	-	262.000	56.000
Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG)	-22.000	-	-14.000	-14.000	8.000
Volkshuisvesting	-351.000	-	-162.000	-162.000	189.000
Verhuur gemeentewoningen	17.000	61.000	-65.000	-4.000	-21.000
Verhuur gemeentegebouwen	-29.000	8.000	-53.000	-45.000	-16.000
Verhuur gemeentegronden	-	-	-	-	-
Oude Campus	-	72.000	-83.000	-11.000	-11.000
	-693.000	431.000	-1.194.000	-763.000	-70.000

Toelichting afwijking	
<i>Vergunningverlening en toezicht WABO</i>	
Afrekening FUMO valt hoger uit dan verwacht	-278.000
<i>WABO-leges</i>	
Er zijn meer bouwleges ontvangen, waardoor deze opbrengst hoger is.	56.000
<i>Volkshuisvesting</i>	
Het budget voor de woonvisie en het reguliere uitvoeringsbudget worden overgeheveld naar 2020	189.000
<i>Overige niet toegelichte afwijkingen</i>	-37.000
	-70.000

Wat wilden we bereiken?	Wat hebben we bereikt?	Wat hebben we daarvoor gedaan?
<p>Het uitvoeringsprogramma woonvisie wordt met spoed opgepakt. Aandacht voor de volgende punten:</p> <ul style="list-style-type: none"> Bij de notitie invullocaties wordt vastgesteld of de actuele situaties nog actueel zijn; De gemeente streeft naar bouw van 135 extra nieuwe woningen in de komende periode. Groot gedeelte sociale woningbouw. 	<p>Het Uitvoeringsprogramma Woonvisie Terschelling (Programma +135+) is in januari 2019 vastgesteld. Daarin is onder meer de bouw van minimaal 135 woningen opgenomen. 50 daarvan worden door WoonFriesland gerealiseerd.</p> <p>Het Programma +135+ is eind 2019 geëvalueerd. Om het programma beter aan te laten sluiten op de woningbouwplannen is het Programma aangepast.</p> <p>Woningbouw op invullocaties maakt onderdeel uit van de vastgestelde Beleidsregels nieuwe woningen.</p>	<p>Er is een groot aantal oriënterende gesprekken gevoerd met mensen en organisaties met woningbouwplannen en-ideeën. Er is een inloopbijeenkomst voor hen georganiseerd. Er zijn een workshop en meerdere informatiebijeenkomsten met de raad gehouden. De programmamanager Wonen is aangesteld. Het Woonteam is ingericht en het Adviesteam is bij meer dan 50 initiatiefnemers op bezoek geweest om hen verder te helpen met hun woningbouwplannen.</p>
<p>Met een nieuwe woningcorporatie worden heldere afspraken gemaakt, in samenspraak met de huurdersvereniging. Bij deze afspraken wordt ook aandacht geschonken aan toewijzing, doorstroming en ruilen. De raad bereidt zich hier gezamenlijk met ambtenaren en college grondig op voor.</p>	<p>Met het sociaal verhuurbedrijf WoonFriesland en Huurdersvereniging de Brandaris zijn Prestatieafspraken voor 2020 gemaakt. Basis daarvoor zijn de Woonvisie Terschelling en de bieding van WoonFriesland. De afspraken hebben ook betrekking op toewijzing, doorstroming en ruiling.</p>	<p>De raad is geïnformeerd over de Prestatieafspraken 2020.</p> <p>De Huisvestingsverordening 2019 is tot stand gekomen in samenspraak met de Huurdersvereniging, WoonFriesland, de lokale makelaars en de gemeentelijke vergunningverleners.</p>

	<p>WoonFriesland is in 2019 voortvarend aan de gang gegaan met het groot onderhoud van woningen. Gesprekken over het nieuwbouwprogramma zijn gaande.</p> <p>In 2019 is een geactualiseerde huisvestingsverordening door de raad vastgesteld. Daarin zijn o.a. regels opgenomen voor toewijzing van woningen.</p>	
<p>De oude campus moet een rol spelen in het oplossen van maatschappelijk probleem op het gebied van huisvesting van specifieke groepen, bijvoorbeeld derde/vierdejaars van het MIWB, seizoen personeel en tijdelijke huisvesting van starters. Daarom gaat de voorkeur uit naar een partij met maatschappelijk nut die hiervoor een plan ontwikkelt.</p>	<p>De gemeente onderzoekt samen met NHL/Stenden, de Stichting Zeevaartschoolbelangen en WoonFriesland op welke wijze de oude campus een bijdrage kan leveren aan de genoemde huisvestingsopgaven. Na presentatie van de uitkomsten wordt een besluit over het vervolg genomen.</p>	<p>Er zijn gesprekken gevoerd met WoonFriesland, NHL/Stenden en de Stichting Zeevaartschoolbelangen. De afspraak is dat de NHL voor de zomer van 2020 met een concreet plan komt.</p>
<p>De woningvoorraad moet maximaal bewaakt worden. Hoogste prioriteit bij handhaving is het recreatief verhuren van permanente woningen. Hierover wordt regelmatig terug gekoppeld naar de Raad en samenleving.</p>	<p>De aanpak van recreatieve bewoning van permanente woonruimte heeft de hoogste prioriteit. In het Jaarverslag Helder Handhaven is opgenomen wat er op dit terrein gebeurt.</p>	<p>Voor de handhaving op dit terrein hebben we afspraken met de FUMO gemaakt en we hebben zelf een toezichthouder ingezet.</p>
<p>Gemeentelijke woningen mogen niet voor langere tijd leeg staan.</p>	<p>Het college onderschrijft dit uitgangspunt. Daar zal ook naar worden gehandeld voor zover mogelijk.</p>	
<p>Het woon- en leefklimaat in en rond de Campus is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van gemeente, Veste, NHLStenden, Stichting Zeevaartschool Belangen en studenten. De gemeente streeft ernaar dat ieder in afstemming een bijdrage levert – ook in financieel opzicht – om het woon –en leefklimaat goed te houden.</p>		<p>In 2019 en 2020 zijn diverse gesprekken gevoerd met de directie van de school, de woningstichting en de studentenvereniging over dit onderwerp.</p>
<p>Vijf jaar geleden zijn de plustaken (VTH) overgeheveld naar de FUMO. De komende periode wordt geëvalueerd en heroverwogen op effecten, dienstverlening en kosten. Hierbij wordt nadrukkelijk meegenomen of er opties zijn om deze diensten elders in te kopen of als gemeente weer zelf te doen.</p>	<p>De milieutaken, zowel de basis als de plustaken bij de FUMO worden goed opgepakt. Voor BRIKS geldt dat niet. Daar zijn de kosten niet in de hand te houden. De evaluatie wordt nu uitgevoerd en duidelijk is, dat er aan beide zijden in het verleden fouten zijn gemaakt. Aan de hand van de evaluatie worden er duidelijke afspraken gemaakt over hoe de BRIKS-taken beter kunnen worden afgehandeld.</p>	<p>In 2019 is de samenwerking voor wat betreft de BRIKS-taken geëvalueerd. Op dit moment is nog niet helder wat dat gaat betekenen voor de gemeente. Blijven bij de FUMO of vertrekken naar een andere partner. In beide gevallen zullen er betere afspraken moeten worden gemaakt over afhandeling van aanvragen. Dat betekent waarschijnlijk ook</p>

		aanpassingen in het beleid van de gemeente Terschelling.
Regelgeving wordt tegen het licht gehouden. Er wordt gekeken waar het eenvoudiger kan en overbodige regels worden geschrapt.	De Standplaatsennotitie wordt herzien, waarbij ook gekeken wordt naar het schrappen van regels, maar ook naar een andere manier van aanvragen.	Dit valt onder de reguliere werkzaamheden.
De gemeentelijke prioriteit is in eerste instantie gericht op het tegengaan en terugdringen van leegstand en recreatief gebruik van woonhuizen.	De aanpak van recreatieve bewoning van permanente woonruimte heeft de hoogste prioriteit. In het Jaarverslag Helder Handhaven is opgenomen wat er op dit terrein gebeurt.	Voor de handhaving op dit terrein hebben we afspraken met de FUMO gemaakt en we hebben zelf een toezichthouder ingezet.

Taakveld 0.10 Mutaties reserves programma 8

Financieel cockpit					
Taakveld 0.10 Mutaties reserves programma 8	Begroting na wijziging	Werkelijke Baten	Werkelijke Lasten	Saldo	Afwijking
Onttrekking reserves	100.000	100.000		100.000	-
Dotaties reserves	-		-224.000	-224.000	-224.000
	100.000	100.000	-224.000	-124.000	-224.000

Overzicht mutaties reserves	
<i>Reserve budgetoverheveling</i>	
Invoering omgevingswet	-20.000
Belevingswaarde winkelgebied	-15.000
Woonvisie	-132.000
Uitvoeringsbudget Volkshuisvesting	-57.000
Budgetoverheveling 2018	100.000
	-124.000

Hoofdstuk 3 Controleverklaring van de accountant

IPA-ACON ASSURANCE B.V.

Wilhelminapark 29
Postbus 6222
2001 HE HAARLEM
Telefoon 023 – 531 95 39
Fax 023 – 531 1700
info@ipa-acon.nl
www.ipa-acon.nl

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: de raad van de gemeente Terschelling

A Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening 2019

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2019 van de gemeente Terschelling gecontroleerd. Naar ons oordeel:

- geeft de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2019 als van de activa en passiva van de gemeente Terschelling op 31 december 2019;
- zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2019 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen, uitgezonderd de gevolgen van de aangelegenheid beschreven in de paragraaf 'De basis voor ons oordeel met beperking', in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2019;
- het overzicht van baten en lasten over 2019; en
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen, waaronder de SiSa-verantwoordingsinformatie.

De basis voor ons oordeel met beperking

Onder de lasten zijn in programma 0 Burger en bestuur de kosten voor de inhuur van medewerkers opgenomen. Een aanzienlijk deel hiervan wordt ingehuurd bij één organisatie. De contractuele afspraken met deze dienstverlener zijn langere tijd terug gemaakt en het contract is sindsdien niet opnieuw aanbesteed. Dit is niet in overeenstemming met de geldende inkoop- en aanbestedingsregels.

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), en de Regeling Controleprotocol Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (Wnt) 2019. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

B Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarstukken andere informatie, die bestaat uit:

- de programma's en de relevante paragrafen;
- diverse bijlagen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is, zoals bedoeld in artikel 213 lid 3 sub d gemeentewet, en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Het college van burgemeester en wethouders is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten.

C Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het college van burgemeester en wethouders voor de jaarrekening

Het college van burgemeester en wethouders is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten. Het college van burgemeester en wethouders is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen.

In dit kader is het college van burgemeester en wethouders tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het college noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het college van burgemeester en wethouders afwegen of de organisatie in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het college de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het college het voornemen heeft om de organisatie te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het college van burgemeester en wethouders moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de organisatie haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De gemeenteraad is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de organisatie.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel. Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fouten of fraude en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, Bado, de Regeling Controleprotocol Wnt 2019, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude dan wel het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de organisatie;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het college van burgemeester en wethouders en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het college van burgemeester en wethouders gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de organisatie haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een organisatie haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en

- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten voldoen aan de eisen van financiële rechtmatigheid.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de controle. In dit kader hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden. Bepalend hierbij zijn de omvang en/of het risicoprofiel van de activiteiten. Op grond hiervan hebben wij de onderdelen geselecteerd waarbij een controle of beoordeling van de volledige financiële informatie of specifieke posten noodzakelijk was.

Wij communiceren met de gemeenteraad onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan de gemeenteraad dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met de gemeenteraad over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met de gemeenteraad hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Haarlem, 1 juli 2020
Reg.nr.: 1003521/215/421/1848
Ipa-Acon Assurance B.V.

Was getekend: mr. drs. J.C. Olij RA

Bijlagen

Bijlage 1 Staat van reserves en voorzieningen

Reserves zonder bepaalde bestemming						Vermeerderingen:				Verminderen:		
omschrijving	Saldo 1-1-2018 (na resultaat)	Mutaties 2018	Saldo 1-1-2019 vóór resultaat	Bestemming resultaat 2018	Saldo 1-1-2019 na resultaat	Ten laste van de exploitatie	Rente-bijschrijvingen	Bijdragen van derden	Totaal vermeerderingen	Ten gunste van de exploitatie	Totaal verminderingen	Saldo 31-12-2019
Algemene Reserve	3.839.000	40.000	3.879.000	-225.000	3.654.000				-		-	3.654.000
A - Reserves zonder bepaalde bestemming	3.839.000	40.000	3.879.000	-225.000	3.654.000	-	-	-	-	-	-	3.654.000

Reserves met een door de raad bepaalde bestemming						Vermeerderingen:				Verminderen:		
omschrijving	Saldo 1-1-2018 (na resultaat)	Mutaties 2018	Saldo 1-1-2019 vóór resultaat	Bestemming resultaat 2018	Saldo 1-1-2019 na resultaat	Ten laste van de exploitatie	Rente-bijschrijvingen	Bijdragen van derden	Totaal vermeerderingen	Ten gunste van de exploitatie	Totaal verminderingen	Saldo 31-12-2019
Reserve Recreatie	259.000	-30.000	229.000	95.000	324.000				-	70.000	70.000	254.000
Reserve Exploitatie Behouden Huys	49.000	10.000	59.000		59.000	2.000			2.000		-	61.000
Reserve Havenbedrijf	4.079.000	-246.000	3.833.000		3.833.000	293.000			293.000	135.000	135.000	3.991.000
Reserve sociaal domein	510.000	-288.000	222.000		222.000				-	222.000	222.000	-
Reserve budgetoverheveling	109.000	352.000	461.000		461.000	779.000			779.000	461.000	461.000	779.000
Reserve "Dr. J.W. van Dierenfonds"	15.000	4.000	19.000		19.000		1.000	1.000	2.000		-	21.000
B - Reserves met een door de raad bepaalde bestemming	5.021.000	-198.000	4.823.000	95.000	4.918.000	1.074.000	1.000	1.000	1.076.000	888.000	888.000	5.106.000

TOTAAL GENERAAL RESERVES	8.860.000	-158.000	8.702.000	-130.000	8.572.000	1.074.000	1.000	1.000	1.076.000	888.000	888.000	8.760.000
---------------------------------	------------------	-----------------	------------------	-----------------	------------------	------------------	--------------	--------------	------------------	----------------	----------------	------------------

Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's						Vermeerderingen:				Verminderen:		
omschrijving	Saldo 1-1-2018 (na resultaat)	Mutaties 2018	Saldo 1-1-2019 vóór resultaat	Bestemming resultaat 2018	Saldo 1-1-2019 na resultaat	Ten laste van de exploitatie	Rente-bijdragen	Bijdragen van derden	Totaal vermeerderingen	Ten gunste van de exploitatie	Totaal verminderingen	Saldo 31-12-2019
Voorziening spaaruren personeel	64.000	-	64.000		64.000				-	13.000	13.000	51.000
Voorziening verplichtingen voormalige bestuurders	1.194.000	119.000	1.313.000		1.313.000	431.000			431.000	124.000	124.000	1.620.000
Voorziening afkoopsommen graven	196.000	-4.000	192.000		192.000	15.000			15.000	24.000	24.000	183.000
C - Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	1.454.000	115.000	1.569.000	-	1.569.000	446.000	-	-	446.000	161.000	161.000	1.854.000

Onderhoudsvoorzieningen						Vermeerderingen:				Verminderen:		
omschrijving	Saldo 1-1-2018 (na resultaat)	Mutaties 2018	Saldo 1-1-2019 vóór resultaat	Bestemming resultaat 2018	Saldo 1-1-2019 na resultaat	Ten laste van de exploitatie	Rente-bijdragen	Bijdragen van derden	Totaal vermeerderingen	Ten gunste van de exploitatie	Totaal verminderingen	Saldo 31-12-2019
Onderhoudsvoorziening rioleringen	707.000	263.000	970.000		970.000	173.000			173.000	522.000	522.000	621.000
Onderhoudsvoorziening wegen en paden	-	228.000	228.000		228.000	411.000			411.000	81.000	81.000	558.000
Onderhoudsvoorziening gemeentelijke gebouwen	185.000	131.000	316.000		316.000	279.000			279.000	174.000	174.000	421.000
D - Onderhoudsvoorzieningen	892.000	622.000	1.514.000	-	1.514.000	863.000	-	-	863.000	777.000	777.000	1.600.000

Door derden beklemde middelen						Vermeerderingen:				Verminderen:		
omschrijving	Saldo 1-1-2018 (na resultaat)	Mutaties 2018	Saldo 1-1-2019 vóór resultaat	Bestemming resultaat 2018	Saldo 1-1-2019 na resultaat	Ten laste van de exploitatie	Rente-bijdragen	Bijdragen van derden	Totaal vermeerderingen	Ten gunste van de exploitatie	Totaal verminderingen	Saldo 31-12-2019
Voorziening onderwijs	1.440.000	13.000	1.453.000		1.453.000				-	71.000	71.000	1.382.000
E - Door derden beklemde middelen	1.440.000	13.000	1.453.000	-	1.453.000	-	-	-	-	71.000	71.000	1.382.000

TOTAAL GENERAAL VOORZIENINGEN	3.786.000	750.000	4.536.000	-	4.536.000	1.309.000	-	-	1.309.000	1.009.000	1.009.000	4.836.000
--------------------------------------	------------------	----------------	------------------	----------	------------------	------------------	----------	----------	------------------	------------------	------------------	------------------

TOTAAL GENERAAL RESERVES EN VOORZIENINGEN	12.646.000	592.000	13.238.000	-130.000	13.108.000	2.383.000	1.000	1.000	2.385.000	1.897.000	1.897.000	13.596.000
--	-------------------	----------------	-------------------	-----------------	-------------------	------------------	--------------	--------------	------------------	------------------	------------------	-------------------

Bijlage 2 Staat van langlopende geldleningen

Langlopende geldleningen									
Nr.	Geld- verstrekker	Oorspronkelijk bedrag	Laatste aflossing	%	Begin dienstjaar	Opgenomen Geldening	Rentelast	Aflossing	Eind dienstjaar
Binnenlandse banken									
6	BNG	3.000.000	2036	4,165	1.800.000	-	80.176	100.000	1.700.000
7	BNG	1.134.276	2036	1,420	817.326	-	12.348	39.179	778.147
13	BNG	453.780	2034	2,420	282.480	-	7.433	14.338	268.142
15	BNG	1.000.000	2023	4,225	333.334	-	17.604	66.667	266.667
16	NWB	2.000.000	2031	4,610	1.300.000	-	52.365	100.000	1.200.000
17	NWB	4.000.000	2041	3,815	3.066.666	-	123.168	133.333	2.933.333
18	BNG	1.500.000	2025	0,870	1.050.000	-	11.122	150.000	900.000
19	BNG	1.500.000	2025	0,890	1.050.000	-	11.473	150.000	900.000
20	BNG	2.000.000	2029	0,550	-	2.000.000	-	-	2.000.000
TOTAAL					9.699.806	2.000.000	315.688	753.517	10.946.289

Bijlage 3 Staat van gewaarborgde geldleningen

Nr.	Oorspronkelijk bedrag van de geldlening	Naam van de lener *Doel van de lening	Grondslag of per-centage v/h deel v/d lening dat door de eigen gemeente w ordt gew aarborgd	*Datum raads- besluit (en nr.) *Datum en nr. goedkeurings- besluit	Rente- %	Restbedrag lening begin dienstjaar	Totaal v/d gew one en buitengew one aflossing	Restbedrag lening eind dienstjaar	Instelling w aarbij de gew aarborgde geldlening loopt	Leningnummer
1	63.529	Gegarandeerde lening AEGON	63.529	* 14-12-89		63.529	0	63.529	AEGON	H6942163
2	35.219	Gegarandeerde lening AEGON	35.219	* 02-11-92		35.219	0	35.219	AEGON	H7124969
3		1W0027125WZ1			3,7	1.200.000		1.200.000	Nederlandse Waterschapsbank nv	1W0027125WZ1
4		1W0027160			3,815	2.933.333		2.933.333	Nederlandse Waterschapsbank nv	1W0027160
5	315.387	St. V.V.V. Terschelling*bouw VVV-kantoor	315.387	* 09-01-92 (BW92) *21-01-92	8,98	93.226	21.428	71.798	BNG	40.77895
6	669.073	Woningstichting de Veste	669.073	* 23-01-01	6,03	504.943	28.417	476.526	BNG	40.91489.01
7	758.135	Woningstichting de Veste	758.135	* 17-09-02	5,24	584.173	26.971	557.202	BNG	40.94894.01
8	741.059	Woningstichting de Veste	741.059	* 18-03-03	4,58	640.251	15.065	625.186	BNG	40.96101.01
9	1.160.860	Woningstichting de Veste	1.160.860	* 18-03-03	4,86	1.023.609	29.619	993.990	BNG	40.96104.01
10	1.562.996	Stichting zorggroep Noorderbreedte	1.562.996			440.240	134.402	305.839	BNG	40.95976
11	105.731	Gegarandeerde lening ING	105.731	* 25-11-93		105.731	0	105.731	ING	Z 092-019938
12	2.000.000	Stichting WoonFriesland	2.000.000		4,61	2.000.000	0	2.000.000	Nederlandse Waterschapsbank nv	40069/10025551
13	1.000.000	Stichting WoonFriesland	1.000.000		4,49	1.000.000	0	1.000.000	BNG	40.101.625
14		Gegarandeerde lening Rabobank	0			3.206	2.253	953	Rabobank	3424.906.379
15	56.722	Gegarandeerde lening Rabobank	56.722			2.949	2.719	230	Rabobank	0165.615.427
16	43.426	Gegarandeerde lening Regiobank	43.426		1,39	2.027	2.027	0	Regio bank	96.83.95.287
		TOTALEN				10.632.436	262.900	10.369.536		

Bijlage 4 Opbrengst en verdeling toeristenbelasting

De bruto-opbrengst van de toeristenbelasting 2019 bedraagt:

	Rekening 2019	Begroting 2019	Rekening 2018
In €			
Toeristenbelasting via logiesverstrekkers	2.051.000	2.116.000	2.059.000
Forensenbelasting	699.000	652.000	653.000
Toeristenbelasting bruine Moot	145.000	140.000	144.000
Toeristenbelasting jachthaven	130.000	145.000	102.000
Toeristenbelasting 1e dag	725.000	588.000	673.000
Bruto-opbrengst	3.750.000	3.641.000	3.631.000
<i>Inningskosten</i>	-42.000	-135.000	-63.000
Netto-opbrengst	3.708.000	3.506.000	3.568.000

De netto-opbrengst wordt onder andere aangewend ter dekking van de hieronder vermelde uitgaven:

Omschrijving	Rekening 2019	Begroting 2019	Rekening 2018
In €			
APV en Drink- en Horecawetgeving	21.000	37.000	14.000
Veiligheidsbeleid en openbare orde	82.000	58.000	88.000
Brandweer en rampenbestrijding	259.000	253.000	256.000
Ruimtelijke ordening: bestemmingsplannen	37.000	57.000	108.000
Beheer en onderhoud openbaar groen	156.000	126.000	142.000
CNL	104.000	3.000	99.000
Project Tonnenloods	6.000	170.000	15.000
Bevordering toersime, incl. VVV e.d.	260.000	73.000	253.000
Museum 't Behouden Huys	247.000	222.000	239.000
Onderhoud wegen en fietspaden	307.000	536.000	312.000
Opruimen zwerfvuil/straatreiniging	132.000	135.000	134.000
Exploitatie havens voor toerisme (incl. toiletvoorziening)	135.000	187.000	437.000
Uitvoering masterplan haven	180.000	200.000	0
Strandbewaking en beheer	173.000	176.000	162.000
Openbaar bibliotheekwerk	108.000	91.000	86.000
Bijdrage Oerol	78.000	75.000	81.000
Exploitatie bijdrage NV Sportfondsenbad	231.000	249.000	238.000
HT-roeirace (garantiestelling)	2.000	2.000	0
Berenloop (garantiestelling)	2.000	2.000	0
Gemeentelijke website en voorlichting	30.000	48.000	28.000
Juridische ondersteuning	80.000	43.000	51.000
Gevonden en verloren voorwerpen	4.000	4.000	3.000
Toerekening salariskosten ambtelijke organisatie in verband met toeristische voorzieningen	688.000	702.000	771.000
Saldo	386.000	57.000	51.000
Totaal aangewend ten behoeve van de exploitatie	3.708.000	3.506.000	3.568.000

Bijlage 5 Jaarprogramma maatschappelijk en sociaal werk

Subsidie jaarprogramma			
In €		Begroting	Rekening
		2019	2019
	<i>Bevorderen sociale samenhang en leefbaarheid</i>		
	Stichting Guusjen	6.000	6.000
	Post diversen, knelpunten Welzijn en Cultuur en nieuw beleid	14.000	14.000
	Peuterspeelzaal/kinderopvang	59.000	59.000
	Stichting Jeugdwerk Terschelling	110.000	124.000
	Stichting Onder Opper	4.000	4.000
	Tafeltje Dekje	7.000	8.000
	Muziekonderwijs TS	15.000	17.000
	Muziekvereniging Schylge	5.000	5.000
	Christelijke vereniging Jubal	5.000	5.000
	Zangverenigingen	2.000	2.000
	Koningsdagactiviteiten	2.000	2.000
	Comité Intocht Sinterklaas	1.000	1.000
	Dorpshuis Ons Huis	5.000	5.000
	<i>Op preventie gerichte ondersteuning aan jeugdigen en ouders</i>		
	Budget Sluitende aanpak	11.000	7.000
	<i>Geven van informatie, advies en cliëntondersteuning</i>		
	Stichting Tumba	2.000	2.000
	Bibliotheken Noord Fryslân	181.000	183.000
	Stichting Slachtofferhulp	1.000	1.000
	Totaal welzijnsbudget	430.000	445.000

Bijlage 6 Verantwoording budget co-financiering 2019

In de begroting is een jaarlijks budget van € 50.000,- voor gemeentelijke projecten of voor cofinanciering van projecten van derden die passen binnen de provinciale subsidiekaders beschikbaar. In 2019 zijn de volgende betalingen gedaan uit dit budget.

A. Al in eerdere jaren ingediende en in 2019 uitbetaalde aanvragen:

- Project Wadden in Oorlog uitbetaling nog openstaande subsidie *) € 7.500,-
- Project aanleg familiepad en uitzichtspunt Kaapsduin **) € 15.000,-

*) dit betreft cofinanciering van een Waddenfondsaanvraag. In mei 2014 is een gemeentelijke bijdrage van € 25.000,- toegezegd. Hiervan was reeds 70% als voorschot uitbetaald. Op basis van de ingediende rekening en verantwoording is tot uitbetaling van het restant overgegaan.

**) uitvoering raadsbesluit 2017/19.

B. In 2019 gehonoreerde nieuwe aanvragen:

Duurzame bakrand rijvereniging de Terschellinger Ruiters

De Terschellinger ruiters hebben subsidie gevraagd voor het vervangen van de rand van de rijbak. Met de nieuwe bakrand wordt een duurzame veilige sportvoorziening gerealiseerd voor zowel gebruikers als bezoekers. De in de bak georganiseerde activiteiten dragen bij aan het gemeentelijke sportbeleid, hebben een gunstig effect op de cohesie van de Terschellinger gemeenschap en leveren een positieve bijdrage aan het toerisme op het eiland. Daarom hebben wij € 1.000,- aan dit project bijgedragen.

Aanschaf zwembadlift de Dôbe

In het zwembad is een lift aangeschaft waarmee meer zwemmers met een handicap/ mindervaliden gebruik te kunnen maken van het bad. Het levert zo een bijdrage aan het gemeentelijke sportbeleid dat zoveel mogelijk Terschellingsters wil kunnen laten sporten. Bijkomend voordeel is dat de lift niet alleen de zwemmers maar ook de mensen om hem of haar heen (waaronder begeleiders en het personeel van het zwembad) ontlast. De gemeentelijke bijdrage bedroeg € 3.700,-.

Materialen kleinvee

Om deze beestenmerk in stand te houden wil de Stichting Beestenmerk investeren in nieuw materiaal om de dieren veilig ten toon te stellen. Hekjes voor het kleinvee, buizen om het grotere vee aan vast te zetten en boombescherming voor de bomen rond de kerk. Het Eilandakkoord 2018-2022 geeft aan dat de gemeente de Terschellinger identiteit en de activiteiten die daaruit voortvloeien koestert. De Beestenmerk levert als traditie een bijdrage aan deze Terschellinger identiteit. Daarnaast waarderen wij het dat de materialen ook gebruikt kunnen worden door andere verenigingen als de schapen- en geitenfokvereniging bij keuringen en open dagen. Daarom heeft de stichting een éénmalige waarderingssubsidie van € 500,- ontvangen.

Project getijdenwijzer jachthaven

De Stichting passantenhaven heeft in de haven een getijdenwijzer gerealiseerd. Deze draagt bij aan educatieve doeleinden. Het legt de werking van het getij uit aan zowel jong als oud. Tevens kunnen de eilander basisscholen de getijdeninstallatie bezoeken om zo de werking van het ons allen omringende getij uit te leggen. Door deze educatie wordt indirect een bijdrage aan de veiligheid geleverd.

Via de getijdenwijzer wordt ook informatie gegeven over de verwachte zeespiegelstijging door onder andere klimaatverandering. Zo heeft het project ook nog eens een positief effect op het besef over duurzaamheid.

Verder levert de getijdenwijzer een bijdrage aan de gewenste verdere ontwikkeling en kwaliteitsverhoging van het cultuurtoerisme. Het is een passende aanvulling op het Terschellinger toeristische product.

Het voorgaande was voor ons reden om een bijdrage van maximaal € 10.000,- voor onze rekening te nemen.

Conclusie:

Totaal toegezegd in 2019: € 15.200,-.

Totaal uitbetaald in 2019: € 3.800,-.

Totaal uitbetaald voorgaande jaren: € 22.500,-

Bijlage 7 Rapportage interbestuurlijk toezicht 2019

Vanaf 2015 voert de provincie het toezicht uit op de medebewindstaken van de gemeenten. Dan gaat het vooral om de mate waarin de gemeenteraad door het college in staat wordt gesteld horizontale controle en toezicht uit te oefenen op medebewindstaken.

De provincie verzamelt systematisch informatie, vormt een oordeel over deze informatie en intervenueert zo nodig naar aanleiding van de bevindingen.

Het gaat dan om de beleidsdomeinen Archief- en informatiebeheer, Huisvesting verblijfsgerechtigden, Monumentenzorg, Omgevingsrecht/Wabo, Ruimtelijke ordening en Water/riolering. Dit zijn dan voornamelijk jaarprogramma's en verslagen. Naast een feitelijke toets of de benodigde rapportages en stukken geleverd worden, toetst de provincie ook inhoudelijk. Elk jaar ontvangen wij een totaalbeeld over vijf beleidsdomeinen. Het totaalbeeld 2018 is het zelfde als het totaalbeeld van 2017 en dus beduidend beter dan dat van 2015 en 2014.

2014

Archief en informatiebeheer	Monumentenzorg	Omgevingsrecht/Wabo	Ruimtelijke Ordening	Water
Geen gegevens ingezonden				

2015

Archief en informatiebeheer	Monumentenzorg	Omgevingsrecht/Wabo	Ruimtelijke Ordening	Water

2016

Archief en Informatiebeheer	Monumentenzorg	Omgevingsrecht	Ruimtelijke Ordening	Water

2017

Archief en Informatiebeheer	Monumentenzorg	Omgevingsrecht	Ruimtelijke Ordening	Water

2018

Archief en Informatiebeheer	Monumentenzorg	Omgevingsrecht	Ruimtelijke Ordening	Water

Rood is onvoldoende, Oranje is matig en Groen is goed.

Archief en informatiebeheer

De provincie concludeert dat de organisatie nog niet voldoet aan alle wettelijke vereisten, maar dat voldoende aannemelijk is gemaakt dat er geen sprake is van taakverwaarlozing. In IBT-termen is dit de classificatie matig. Deze kwalificatie betekent wel dat de verbeteringen goed zijn opgepakt, maar nog niet hebben geleid tot de gewenste eindresultaten, zoals bedoeld door de VNG. Het is dus nadrukkelijk geen kwalitatief oordeel, maar een indicatie van de mate waarin wordt voldaan aan de wettelijke taak op het beleidsdomein archief- en informatiebeheer.

De provincie is doende het Interbestuurlijk toezicht te evalueren. Dit kan wijzigingen met zich meebrengen op het gebied van het interbestuurlijk toezicht. Wij houden u daarvan op de hoogte.

Bijlage 8 Jaarverslag 2019 van de klachtenbehandelaar

In 2019 zijn 4 klachtbrieven ingediend waarvan 2 als klacht zijn aan te merken. Deze twee zullen hierna worden besproken. De andere twee brieven zijn geen formele klachten en op een andere wijze afgehandeld. Omdat een juridische mogelijkheid openstond is een persoon doorverwezen naar het juridisch loket. De andere brief had geen betrekking op het handelen van de gemeente.

Een klacht heeft betrekking op de afhandeling van een verzoek tot het kopen van een strook grond. De klacht is gegrond verklaard omdat de organisatie in het laatste traject in gebreke is gebleven klager tijdig te berichten.

De andere klacht heeft betrekking op een medewerkster van de Fumo. De afhandeling van deze klacht heeft buiten het verslag jaar plaatsgevonden.

Daarnaast is in 2019 een klacht afgehandeld die eind 2018 was ingediend. Deze klacht gaat over een verkeerd geplaatste lantaarnpaal. Ook deze klacht is gegrond verklaard vanwege het uitblijven van een antwoord. Daarnaast is toegezegd het probleem op termijn te verhelpen.

De klachtenbehandelaar van de gemeente Terschelling,

W.R.H. van Schoonhoven

Bijlage 9 Single Information Single Audit

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

SISA bijlage verantwoordingsinformatie 2019 op grond van artikel 3 van de Regeling Informatieverstrekking sisa - d.d. 27 januari 2020									
OCW	D8	Onderwijsachterstandenbeleid 2019-2022 (OAB) Gemeenten	Besteding (jaar T) aan voorzieningen voor voorschoolse educatie die voldoen aan de wettelijke kwaliteitseisen (conform artikel 166, eerste lid WPO)	Besteding (jaar T) aan overige activiteiten (naast VVE) voor leerlingen met een grote achterstand in de Nederlandse taal (conform artikel 165 WPO)	Besteding (jaar T) aan afspraken over voor- en vroegschoolse educatie met bevoegde gezagsorganen van scholen, houders van kindcentra en peuterspeelzalen (conform artikel 167 WPO)				
			Aard controle R Indicatornummer: D8 / 01	Aard controle R Indicatornummer: D8 / 02	Aard controle R Indicatornummer: D8 / 03				
			€ 14.590	€ 1.917	€ 16.695				
		Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (lasten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid	Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (baten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid				
		Aard controle n.v.t. Indicatornummer: D8 / 04	Aard controle R Indicatornummer: D8 / 05	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: D8 / 06	Aard controle R Indicatornummer: D8 / 07				
1									
100									
OCW	D9	Onderwijsachterstandenbeleid 2011-2018 (OAB) Gemeenten	Correctie besteding 2018 aan voorzieningen voor voorschoolse educatie die voldoen aan de wettelijke kwaliteitseisen (conform artikel 166, eerste lid WPO).	Correctie besteding 2018 aan overige activiteiten (naast VVE) voor leerlingen met een grote achterstand in de Nederlandse taal (conform artikel 165 WPO).	Correctie besteding 2018 aan afspraken over voor- en vroegschoolse educatie met bevoegde gezagsorganen van scholen, houders van kindcentra en peuterspeelzalen (conform artikel 167 WPO).	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1)			
			Bij een lagere besteding dient u voor het bedrag een minteken op te nemen.	Bij een lagere besteding dient u voor het bedrag een minteken op te nemen.	Bij een lagere besteding dient u voor het bedrag een minteken op te nemen.	Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie			
			Aard controle R Indicatornummer: D9 / 01	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 02	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 03	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 04			
			€ 5.633	€ 0	€ 0	€ 0			
			Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Correctie besteding 2018 aan andere gemeenten overgeboekte middelen (lasten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid.	Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Correctie besteding 2018 aan andere gemeenten overgeboekte middelen (baten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid.			
Aard controle n.v.t. Indicatornummer: D9 / 05	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 06	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: D9 / 07	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 08						
1									
2									
3									
4									
5									
SZW	G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet gemeente deel 2019 Alle gemeenten verantwoord hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr.	Besteding (jaar T) algemene bijstand	Baten (jaar T) algemene bijstand (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) IOAW	Baten (jaar T) IOAW (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) IOAZ	Baten (jaar T) IOAZ (exclusief Rijk)	
			Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente
			I.1 Participatiewet (PW)	I.1 Participatiewet (PW)	I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)	I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)	
			Aard controle R Indicatornummer: G2 / 01	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 02	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 03	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 04	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 05	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 06	
		€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0		
		Besteding (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen	Baten (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen	Baten (jaar T) WWIK (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet	Baten (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet (excl. Rijk)	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee		
		Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente			
		I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004)	I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004)	I.6 Wet werk en inkomen kunstenaars (WWIK)	I.7 Participatiewet (PW)	I.7 Participatiewet (PW)			
		Aard controle R Indicatornummer: G2 / 07	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 08	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 09	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 10	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 11	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G2 / 12		
		€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	Nee		

SZW	G2A	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_totaal 2018	Hieronder per regel één gemeente(code) uit (jaar T-1) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Besteding (jaar T-1) algemene bijstand inclusief geldstroom naar openbaar lichaam I.1 Participatiewet (PW)	Baten (jaar T-1) algemene bijstand (exclusief Rijk) inclusief geldstroom naar openbaar lichaam I.1 Participatiewet (PW)	Besteding (jaar T-1) IOAW inclusief geldstroom naar openbaar lichaam I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	Baten (jaar T-1) IOAW (exclusief Rijk) inclusief geldstroom naar openbaar lichaam I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	Besteding (jaar T-1) IOAZ inclusief geldstroom naar openbaar lichaam I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)	
				Aard controle n.v.t Indicatornummer: G2A / 01	Aard controle R Indicatornummer: G2A / 02	Aard controle R Indicatornummer: G2A / 03	Aard controle R Indicatornummer: G2A / 04	Aard controle R Indicatornummer: G2A / 05	Aard controle R Indicatornummer: G2A / 06
			1 060093 Gemeente Terschelling	€ 240.449	€ 1.211	€ 77.935	€ 3.175	€ 20.992	
			Hieronder verschijnt de gemeente(code) conform de keuzes gemaakt bij indicator G2A / 01	Baten (jaar T-1) IOAZ (exclusief Rijk) inclusief geldstroom naar openbaar lichaam I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)	Besteding (jaar T-1) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen inclusief geldstroom naar openbaar lichaam I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004)	Baten (jaar T-1) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen inclusief geldstroom naar openbaar lichaam I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004)	Baten (jaar T-1) WWIK (exclusief Rijk) inclusief geldstroom naar openbaar lichaam I.6 Wet werk en inkomens kunstenaars (WWIK)	Besteding (jaar T-1) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet inclusief geldstroom naar openbaar lichaam Participatiewet (PW)	
				Aard controle n.v.t Indicatornummer: G2A / 07	Aard controle R Indicatornummer: G2A / 08	Aard controle R Indicatornummer: G2A / 09	Aard controle R Indicatornummer: G2A / 10	Aard controle R Indicatornummer: G2A / 11	Aard controle R Indicatornummer: G2A / 12
			1 060093 Gemeente Terschelling	€ 0	€ 9.948	€ 1.780	€ 0	€ 1.782	
			Hieronder verschijnt de gemeente(code) conform de keuzes gemaakt bij indicator G2A / 01	Baten (jaar T-1) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet (excl. Rijk) inclusief geldstroom naar openbaar lichaam Participatiewet (PW)					
				Aard controle n.v.t Indicatornummer: G2A / 13	Aard controle R Indicatornummer: G2A / 14				
SZW	G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeente deel 2019	Besteding (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob)	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob)	Baten (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Rijk)	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob)	Besteding (jaar T) aan onderzoek als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 (exclusief Bob)	Besteding (jaar T) Bob	
			Aard controle R Indicatornummer: G3 / 01	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 02	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 03	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 04	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 05	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 06	
			€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	
			Baten (jaar T) Bob (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) aan uitvoeringskosten Bob als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee				
			Aard controle R Indicatornummer: G3 / 07	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 08	Aard controle n.v.t Indicatornummer: G3 / 09				
			€ 0	€ 0	Nee				
SZW	G3A	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_totaal 2018	Hieronder per regel één gemeente(code) uit (jaar T-1) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Besteding (jaar T-1) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) inclusief geldstroom naar openbaar lichaam	Besteding (jaar T-1) kapitaalverstrekking (exclusief Bob) inclusief geldstroom naar openbaar lichaam	Baten (jaar T-1) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) inclusief geldstroom naar openbaar lichaam	Baten (jaar T-1) kapitaalverstrekking (exclusief Bob) inclusief geldstroom naar openbaar lichaam	Besteding (jaar T-1) aan onderzoek als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 (exclusief Bob) inclusief geldstroom naar openbaar lichaam	
				Aard controle n.v.t Indicatornummer: G3A / 01	Aard controle R Indicatornummer: G3A / 02	Aard controle R Indicatornummer: G3A / 03	Aard controle R Indicatornummer: G3A / 04	Aard controle R Indicatornummer: G3A / 05	Aard controle R Indicatornummer: G3A / 06
			1 060093 Gemeente Terschelling	€ 3.001	€ 3.100	€ 2.232	€ 4.987	€ 1.393	
			Hieronder verschijnt de gemeente(code) conform de keuzes gemaakt bij G3A / 01	Besteding (jaar T-1) Bob	Baten (jaar T-1) Bob (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T-1) aan uitvoeringskosten Bob als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004			
				Aard controle n.v.t Indicatornummer: G3A / 07	Aard controle R Indicatornummer: G3A / 08	Aard controle R Indicatornummer: G3A / 09	Aard controle R Indicatornummer: G3A / 10		
			1 060093 Gemeente Terschelling	€ 0	€ 0	€ 0			

* De SiSa-bijlage geeft een eerste indicatie van de SiSa-levering van de gemeente Terschelling. De complete SiSa-bijlage wordt nog geactualiseerd en zal voor 15 juli definitief worden aangeleverd bij het CBS.

Bijlage 10 Overzicht baten en lasten per taakveld

Bedragen x €1.000		Begroting 2019			Realisatie 2019		
Taakveld	Omschrijving taakveld	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
0.1	Bestuur	-830	13	-817	-1.309	16	-1.293
0.2	Burgerzaken	-99	141	42	-64	145	81
0.4	Overhead	-6.316	180	-6.136	-6.322	129	-6.193
0.5	Treasury	303	13	316	261	21	282
0.61	OZB Woningen	-57	1.075	1.018	-85	1.079	994
0.62	OZB Niet-Woningen	-	798	798	-	983	983
0.64	Overige belastingen	-	95	95	-	109	109
0.7	Algemene uitkering	-	8.557	8.557	-	8.804	8.804
0.8	Overige baten en lasten	-	50	50	-30	194	164
0.11	Onvoorzien	-248	-	-248	-48	-	-48
0.10	Mutaties reserves	-1	-	-1	-1	-	-1
Totaal Programma 0 Burger en Bestuur		-7.248	10.922	3.674	-7.598	11.480	3.882
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	-528	5	-523	-517	-	-517
1.2	Openbare orde en veiligheid	-298	40	-258	-274	45	-229
0.10	Mutaties reserves	-	-	-	-19	-	-19
Totaal Programma 1 Veiligheid		-826	45	-781	-810	45	-765
2.1	Verkeer en vervoer	-1.040	50	-990	-906	57	-849
2.3	Recreatieve havens	-69	108	39	-68	84	16
2.4	Economische havens en waterwegen	-811	302	-509	-593	262	-331
0.10	Mutaties reserves	-293	297	4	-500	255	-245
Totaal programma 2 Verkeer, vervoer en waterstaat		-2.213	757	-1.456	-2.067	658	-1.409
3.1	Economische ontwikkeling	-1	-	-1	-	-	-
3.4	Promotie en belastingen	-463	3.682	3.219	-302	3.803	3.501
0.10	Mutaties reserves	-95	100	5	-155	100	-55
Totaal programma 3 Economie		-559	3.782	3.223	-457	3.903	3.446
4.1	Openbaar basisonderwijs	-1.612	1.610	-2	-1.782	1.782	-
4.2	Onderwijshuisvesting	-374	76	-298	-436	112	-324
4.3	Onderwijs en leerlingzaken	-1.865	1.617	-248	-1.893	1.732	-161
Totaal programma 4 Onderwijs		-3.851	3.303	-548	-4.111	3.626	-485
5.2	Sportaccomodaties	-588	133	-455	-549	134	-415
5.3	Cultuurpresentatie, product participatie	-138	-	-138	-123	-	-123
5.4	Musea	-612	51	-561	-588	232	-356
5.6	Media	-221	62	-159	-220	69	-151
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-132	2	-130	-209	1	-208
0.10	Mutaties reserves	-	45	45	-72	45	-27
Totaal programma 5 Sport, cultuur en recreatie		-1.691	293	-1.398	-1.761	481	-1.280
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	-349	4	-345	-345	10	-335
6.2	Wijkteams	-2	-	-2	-1	-	-1
6.3	Inkomensregelingen	-552	414	-138	-513	350	-163
6.4	Begeleide participatie	-261	-	-261	-290	10	-280
6.5	Arbeidsparticipatie	-5	-	-5	-3	-	-3
6.6	Maatwerkvoorziening (WMO)	-32	-	-32	-30	-	-30
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	-715	21	-694	-636	18	-618
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	-858	-	-858	-1.013	-	-1.013
6.81	Géscaleerde zorg 18+	-26	-	-26	-26	-	-26
6.82	Géscaleerde zorg 18-	-111	-	-111	-80	-	-80
0.10	Mutaties reserves	-	227	227	-	222	222
Totaal programma 6 Sociaal domein		-2.911	666	-2.245	-2.937	610	-2.327
7.1	Volksgezondheid	-188	-	-188	-192	-	-192
7.2	Riolering	-798	1.352	554	-780	1.368	588
7.3	Afval	-801	790	-11	-922	866	-56
7.4	Milieubeheer	-431	-	-431	-339	-	-339
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	-41	8	-33	-25	33	8
0.10	Mutaties reserves	-	166	166	-105	166	61
Totaal programma 7 Volksgezondheid en milieu		-2.259	2.316	57	-2.363	2.433	70
8.1	Ruimtelijke ordening	-77	-	-77	-49	-	-49
8.2	Grondexploitatie	-	100	100	-8	79	71
8.3	Wonen en bouwen	-1.005	312	-693	-1.194	431	-763
0.10	Mutaties reserves	-	100	100	-224	100	-124
Totaal programma 8 VH, RO en SV		-1.082	512	-570	-1.475	610	-865
Totaal		-22.640	22.596	-44	-23.579	23.846	267